

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ

Πτυχ. Θεολογίας—Καθηγητοῦ τοῦ Ε΄ Γυμνασίου Θελέων Ἀθηνῶν

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ
(ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ)

Τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
ἀριθ. ἐγκρ. ἐγγρ. 2662 - 25/9/47

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ
1947

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Πέμπτης Τάξεως τῶν
Ὀκταταξίων Γυμνασίων καὶ τῆς Τρίτης τῶν Ἑξαταξίων

Συμφώνως πρὸς τὸ Νέον Ἀναλ. Πρόγραμμα

ΕΚΔΟΤΗΣ: Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ

Πτυχ. Θεολογίας—Καθηγητοῦ τοῦ Ε' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

(ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ)

Τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
ἀριθ. ἐγκρ. ἐγγρ. 2662 - 25/9/47

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Πέμπτης Τάξεως τῶν
Ὀκταταξίων Γυμνασίων καὶ τῆς Τρίτης τῶν Ἑξαταξίων

Συμφώνως πρὸς τὸ Νέον Ἀναλ. Πρόγραμμα

17219

ΕΚΔΟΤΗΣ: Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

(Έδημοσιεύθη εις τό ύπ' αριθ. 537 τής 5[11]1935 φύλλον τής Έφημ. τής Κυβερνήσεως, τεύχος Α').

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Τάξις ΤΡΙΤΗ Έξηταξίου ή ΠΕΜΠΤΗ Όκταταξίου

1. Μετά σύντομον εισαγωγήν εις την Παλαιάν Διαθήκην ανάγνοαις και έρμηνείαις έκλεκτών περικοπών εκ των Ιστορικών Βιβλίων αυτής, ών τό περιεχόμενον αναφέρεται εις τας θρησκευτικάς και ήθικάς αντίληψεις του Ισραήλ και σχετίζεται με την έλευσιν και τό έργον του Χριστου, μέχρι τέλους Δεκεμβρίου.

2. Μετά σύντομον εισαγωγήν εις την Καινήν Διαθήκην ανάγνοαις και έρμηνείαις περικοπών εκ των Ευαγγελίων, αναφερομένων ιδίως εις τας θρησκευτικάς και ήθικάς διδασκαλίας του Ιησου, από των αρχών του Ιανουαρίου μέχρι τέλους του έτους.

Όροι 2 καθ' έβδομάδα.

3. Σκοπός. Η διδασκαλία των θρησκευτικών κυρίως σκοπούς έχει: α) την υπό των μαθητών σαφή επίγνωσιν του θρησκευτικού και ήθικού έργου του Χριστου και τής Όρθοδόξου Έκκλησίας, και β) την διά τής προσηκούσης εκτιμήσεως του έργου τούτου τοιαύτην έξύψωσιν του θρησκευτικού και ήθικού φρονήματος των, ώστε τούτο να αποβή μεν ό κύριος ρυθμιστής τής τε άτομικής και τής κοινωνικής των ζωής, να εκδηλώνηται δε και διά τής ενεργού συμμετοχής των εις τον θρησκευτικόν βίον και τά έργα τής κοινωνικής προνοίας τής Όρθοδόξου του Χριστου Έκκλησίας.

4. Πρακτήρησις. Η θρησκευτική διδασκαλία εις τά Γυμνάσια Θελέων δέον να ενισχύεται διά τής δημιουργίας έμπνευσμένης θρησκευτικής ζωής εν τῷ Γυμνασίῳ και διά τής άβιάστου συμμετοχής των μαθητικῶν εις αυτήν (κοιναι προσευχαί, κοινή παρακολούθησις τής Θείας Λειτουργίας και συμμετοχή εις αυτήν διά καταλλήλου χοροῦ, παρακολούθησις άπλου και ζωντανου κηρύγματος, έμπρακτοι εκδήλωσις τής φιλανθρωπίας κλπ. (Β. Δ. 16[25-1-1937].

•ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ•

Πάν αντίτυπον φέρει την ύπογραφήν του συγγραφέως.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρὸς τοὺς κ. κ. Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς, Διευθυντὰς κλπ.

I. Ὑπ' ἀριθ. 83255]1946. — Κοινοποίησις Β. Δ. «περὶ ἀναλυτικοῦ καὶ ὥρολογίου Προγράμματος τῶν διδακτέων μαθημάτων τῶν ἑξ ἀνωτέρων τάξεων τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων».

Ἄρθρον μόνον.—Τὸ Πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν λειτουργουσῶν ἑξ ἀνωτέρων τάξεων τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1946—1947 καθορίζεται ὡς ἀκολούθως:

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ. Ὡς ταῦτα ὀρίζονται διὰ τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὥρολογίου Προγράμματος τῆς 5]11]1935 με ἀντιστοιχίαν τῆς Γ' Ὀκταταξίου πρὸς τὴν Α' Ἐξάταξιου κ.ο.κ. (Τὸ Πρόγραμμα τοῦτο ἴδε σελ. 2 παρόντος).

II. Ὑπ' ἀριθ. 44150 καὶ 44216]1947. — «Περὶ τοῦ τρόπου ἐξετάσεως τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὴν Ε' καὶ Η' τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων».

Ἡ γραπτὴ ἐξέτασις (κατὰ τὰς ἑξαμηνιαίας γραπτὰς ἐξετάσεις) τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Ε' καὶ Η' τάξεως τοῦ Ὀκταταξίου Γυμνασίου ἐνεργεῖται **οὐχὶ καθ' ὑπαγόρευσιν κειμένου**, ἀλλὰ κατ' ἐλευθέρων ἀνάπτυξιν θεμάτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Θὰ δίδονται τρία τοιαῦτα ζητήματα, ἑξ ὧν οἱ μαθηταὶ θὰ ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν λύσιν τῶν δύο ἑξ αὐτῶν, ὡς γίνεται διὰ πάντα τὰ δευτερεύοντα μαθήματα. Διότι τὸ μάθημα τῆς Ἑξαμηνιαίας τοῦ Ἱεροῦ Κειμένου δὲν εἶναι μάθημα γλωσσικὸν καὶ δὲν δύναται ἐπομένως νὰ ἐξετάζεται καθ' ὃν τρόπον τὰ γλωσσικὰ μαθήματα, ἀλλὰ κατὰ τρόπον μὴ κωλύοντα τὴν αὐτενέργειαν καὶ ἐπιτρέποντα τὴν διάγνωσιν τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπισημοῦ Προγράμματος ὀριζομένης καὶ διδαχθείσης ὕλης.

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἱστορίας των διεφύλαξαν μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Θεωσκείας των, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει γραμμένη ἡ *Διαθήκη τοῦ Θεοῦ* πρὸς αὐτούς.

Τὰ βιβλία αὐτὰ ὠνομάσθησαν *Παλαιὰ Διαθήκη* ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *Καينὴν Διαθήκην*. Ἡ Π. Δ. δὲ καὶ ἡ Κ. Δ. μαζὶ λέγονται *Ἁγία Γραφή* καὶ *Ἱερὰ Γράμματα*. Οἱ Ἑβραῖοι ὅμως, ποὺ δὲν ἔχουν τὴν Καينὴν Διαθήκην, ὀνομάζουν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην *Νόμον*, *Προφήτας* καὶ *Ἁγιόγραφα* ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως ἐμάθαμεν εἰς τὴν Πρώτην Τάξιν, περιέχει διηγήσεις περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πρώτων ἀνθρώπων ὡς καὶ τῶν Πατριαρχῶν τῶν Ἑβραίων. Περιέχει ἀκόμη τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τὸν *Νόμον τοῦ Μωϋσεῶς* καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τῶν κριτῶν, τῶν βασιλέων, τῶν προφητῶν καὶ τὰς προφητείας αὐτῶν, ἥτοι ὅλην τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἰουδαίων μέχρι τῶν χρόνων τῶν Μακκαβαίων, δηλ. μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑβραίων εἰς τοὺς Πτολεμαίους καὶ τοὺς Σελευκίδας.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐννέα βιβλία, τὰ ὁποῖα διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Α') Ἱστορικά.—1) Γένεσις, 2) Ἔξοδος, 3) Λευϊτικόν, 4) Ἄριθμοί, 5) Δευτερονόμιον, 6) Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, 7) Κριταί, 8) Ρούθ, 9) Βασιλειῶν 4, 10) Παραλειπόμενα 2, 11) Ἔσδρας 2, 12) Νεεμίας, 13) Τωβίτ, 14) Ἰουδήθ, 15) Ἐσθήρ, 16) Μακκαβαῖοι 3. Ἐν ὄλφ βιβλία 23.

Β') Διδακτικά.—1) Ἰώβ, 2) Ψαλμοί. 3) Παροιμίαι Σολομῶντος, 4) Ἐκκλησιαστής, 5) Ἄσμα Ἀσμάτων, 6) Σοφία Σολομῶντος, 7) Σοφία Σειράχ. Ἐν ὄλφ βιβλία 7.

Γ') Προφητικά.—1) Ὡσηέ, 2) Ἀμώς, 3) Μιχαίας, 4) Ἰωήλ, 5) Ὀβδιού, 6) Ἰωνᾶς, 7) Ναούμ, 8) Ἀββακούμ, 9) Σοφονίας, 10) Ἀγγαῖος, 11) Ζαχαρίας, 12) Μαλαχίας, 13) Ἡσαΐας, 14) Ἰερεμίας 3, 15) Βαρούχ, 16) Ἰεζεκιήλ, 17) Δανιήλ. Ἐν ὄλφ βιβλία 19.

Ἦτι τοῦ ὄλον βιβλία 49.

2. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Α') Τὰ Ἱστορικά.—Τὰ πρῶτα πέντε ἱστορικά βιβλία εἶναι ἔργα τοῦ Μωϋσέως καὶ ὀνομάζονται μὲ μίαν λέξιν *Πεντάτευχος*. Ἐκεῖ καταγράφεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν καὶ ἡ Νομοθεσία τοῦ Μωϋσέως. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἶναι ἔργον αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ καὶ περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς κατακτίσεως τῆς Γῆς Χαναάν. Οἱ Κριταὶ καὶ ἡ Ρούθ εἶναι ἔργα τοῦ Σαμουὴλ καὶ περιέχουν τὴν ἱστορίαν τῶν Κριτῶν. Τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν Βασιλειῶν περιέχουν τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων Σαούλ, Δαβίδ, Σολομῶντος. Αὐτῶν ἀγνοεῖται ὁ συγγραφεὺς. Τὰ βιβλία τῶν Παραλειπομένων εἶναι συμπλήρωσις τῶν Βασιλειῶν καὶ ἔχουν συγγραφέα τὸν Ἐσδρα. Τὸ βιβλίον Νεεμίας ἔχει συγγραφέα τὸν Νεεμίαν, τὸν πρῶτον κυβερνήτην τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν Βαβυλώνειον αἰχμαλωσίαν. Τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν περιέχουν καὶ τὰ βιβλία τῶν ὁμωνύμων συγγραφέων Τωβίτ, Ἰουδήθ καὶ Ἐσθήρ. Τῶν Μακκαβαίων ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἄγνωστος.

Β') Τὰ διδακτικά.—Τοῦ Ἰώβ ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἄγνωστος. Οἱ Ψαλμοὶ δέ, καὶ μάλιστα οἱ περισσώτεροι, εἶναι ποιήματα τοῦ Δαβίδ. Τὰς Παροιμίας, τὸν Ἐκκλησιαστήν καὶ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ἔγραψεν ὁ Σολομῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἡ Σοφία Σολομῶντος

ἔχει ἄγνωστον συγγραφέα. Τὴν δὲ *Σοφίαν Σειράχ* ἔγραψεν ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Σειράχ.

Γ') Τὰ Προφητικά.— Πάντα τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι ἔργα τῶν ὁμωνύμων προφητῶν. Τὸ δὲ βιβλίον *Βαρούχ* ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὸν Βαρούχ, τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰερεμίου, καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ. Οἱ προφηταὶ δὲ οὗτοι, ὡς γνωστόν, διαιροῦνται εἰς τοὺς δώδεκα ἐλάσσονας καὶ τοὺς τέσσαρας μείζονας, περὶ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθημεν εἰς τὴν Πρώτην Τάξιν. Ἐκ τούτων ὁ Ὡσηέ, ὁ Ἀμώς, ὁ Ἰωνᾶς, ὁ Μιχαίας, ὁ Ἰωὴλ καὶ ὁ Ὀβδιού ἤκμασαν περὶ τὰ 800 π. Χ., ὁ Ναοὺμ περὶ τὰ 700. Ὁ δὲ Ἀββακούμ καὶ Σοφονίας περὶ τὸ 600, ὁ Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας περὶ τὸ 500 καὶ ὁ Μαλαχίας περὶ τὸ 450. Ἐκ τῶν μειζόνων δὲ ὁ μὲν Ἡσαΐας ἤκμασε περὶ τὸ 800 π. Χ., οἱ δὲ Ἰερεμίας, Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ περὶ τὸ 600. Εἰς τὰ βιβλία ταῦτα τῶν Προφητῶν ἐρμηνεύεται ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τῶν Ἑβραίων καὶ παρέχεται ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ Μεσσίου.

Πάντα σχεδὸν τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ταῦτα ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Μόνον δὲ τὰ βιβλία *Μακκαβαίων Β'* καὶ *Γ'* καὶ *Σοφία Σολομῶντος* ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ δὲ *Σοφία Σειράχ* ἐγράφη μὲν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν (Ἀραμαϊκὴν), ἀλλὰ μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ συγγραφέως περὶ τὸ 130 π. Χ.

3. Ὁ κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Κανὼν ὀνομάζεται ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἡ συλλογὴ ἢ τὸ σύνολον ὄλων τῶν γνησίων βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, δηλαδὴ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Συλλογὴ δὲ αὕτη δὲν εἶχε γίνεαι εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐμορφώθη.

Ὁ κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπετελέσθη ὡς ἐξῆς : Πρῶτος ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἔγραψε τὴν Πεντάτευχον, κατέθεσεν αὐτὴν εἰς τὴν *Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης*. Κατόπιν δὲ κάθε νέος συγγραφεὺς παρέδιδε τὸ βιβλίον του εἰς τοὺς Λευίτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ φύλακες ὄλων τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῶν Ἑβραίων. Τοιοῦτοτρόπως μαζὶ μὲ τὴν Πεντάτευχον ἐτοποιετήθη καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ Κριταὶ κ. ο. κ.

Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ὅμως τῆς Βαβυλῶνος, ἐπειδὴ τὰ βιβλία ταῦτα εἶχον ἀναμιχθῆ μὲ ἄλλα βιβλία μὴ γνήσια, ὁ Ἐσδρας, ὁ σοφὸς

αὐτὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἑβραίων, ἀπέρριψε τὰ νόθα αὐτὰ βιβλία καὶ τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη ὁ *πρῶτος κανὼν* τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ βιβλία τεσσαράκοντα καὶ δύο. Τὰ διήρесе δὲ εἰς τρεῖς τάξεις, τὸν *Νόμον*, τοὺς *Προφῆτας* καὶ τὰ *Ἀγιόγραφα*.

Ἐπειδὴ ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσημος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ βιβλία αὐτοῦ ταῦτα ὠνομάσθησαν *πρωτοκανονικά*. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ 42 αὐτά, οἱ Ἑβραῖοι τῆς διασπορᾶς καὶ μάλιστα τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχον καὶ ἄλλα ἑπτὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ὡς *κανονικά*, τὰ ἑξῆς: *Τωβίτ*, *Ἰουδήθ*, *Σοφία Σολομῶντος*, *Σοφία Σειραχ* καὶ *Μακκαβαίων* πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον. Τὰ ἑπτὰ αὐτὰ βιβλία ἐθεώρουν ὡς γνήσια καὶ τὰ συνῆψαν εἰς τὸν κανόνα τῆς Π. Δ. οὕτως ὥστε ὁ κανὼν τῆς Π. Δ. περιέλαβεν ἐν ὄλῳ 49 βιβλία. Ὁ κανὼν οὗτος ὁ πλήρης, συνετάχθη εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν περὶ τὸ ἔτος 250 π. Χ., τὰ δὲ προστεθέντα εἰς τὰ πρωτοκανονικά ὠνομάσθησαν *δευτεροκανονικά* βιβλία τῆς Π. Δ.

Καὶ τὰ 49 αὐτὰ βιβλία πάντες οἱ Ἑβραῖοι τῆς διασπορᾶς ἐθεώρουν ὡς *κανονικά*. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καθὼς καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας θεωροῦν τὰ βιβλία αὐτὰ ὡς *θεόπνευστα*.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔχομεν καὶ τὰ λεγόμενα *Ἀπόκρυφα* βιβλία τῆς Π. Δ., ὅπως εἶναι ὁ Ἔσδρας, Βαρούχ, Ἐνώχ, Ψαλτήριον Σολομῶντος κτλ. Ταῦτα δὲν ἐθεωροῦντο γνήσια καὶ κανονικά, ἀλλὰ νόθα βιβλία τῆς Π. Δ.

4. Γλῶσσα καὶ μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, δηλ. ἡ Ἑβραϊκή. Ὅπως δὲ βιβλία τινὰ αὐτῆς εἶχον γραφῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τοιουτοτρόπως καὶ τινὰ ἔξ αὐτῶν ἢ μέρη αὐτῶν ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν. Ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἦτο τῶν Ἀραμαίων, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὴν Συρίαν καὶ εἶχον σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον τὴν Δαμασκὸν πολλὰ χρόνια πρὸ Χριστοῦ. Ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶτε δι' ἐμπόρων, εἶτε δι' ἐπικοινωνίας, ἤρρισε νὰ ὁμιλῆται καὶ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, οὕτως ὥστε περὶ τὸν δεύτερον π. Χ. αἰῶνα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Παλαιστίνην ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦτο πλέον νεκρά. Ὡμιλεῖτο ἢ Ἀραμαϊκὴ. Ἐνεκα τούτου ὁ λαὸς ἤρρισε νὰ μὴ ἐννοῇ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἐγράφησαν τότε *ἑξηγήσεις* τῆς Π. Δ.

τὰ *Ταρχουμείμ*, διότι ἡ Ἑβραϊκὴ παρέμεινε μόνον ὡς γλῶσσα ἱερὰ τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἢ γλῶσσα τῆς λατρείας.

Οἱ εἰς τὴν διασπορὰν ὅμως Ἰουδαῖοι καὶ μάλιστα τῆς Αἰγύπτου, σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἱερὰν καὶ τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν καὶ ὁμίλουν τὴν Ἑλληνικὴν. Διότι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε διαδοθῆ καταπληκτικῶς καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ δὲ εἰς τὴν Ἑβραϊοί, ἀνερχόμενοι τότε εἰς ἓν ἑκατομύριον, ὁμίλουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν. Ἔνεκα τούτου παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μάλιστα χάριν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑβραίων διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνάγκας. Καὶ πράγματι ἀπὸ τότε ἤρχα σεν—ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ.— εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' τοῦ Φιλαδέλφου, ἢ μετὰ φράσεις τῶν ἑβδομήκοντα, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένετο ὑπὸ Ο' ἢ ΟΒ' ἑρμηνευτῶν. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἐγένετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, περιέλαβε καὶ ὅσα βιβλία—δευτεροκανονικὰ—ἐγράφθησαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Γλῶσσα τῆς μεταφράσεως αὐτῆς εἶναι ἢ τότε λαλουμένη, ἢ κοινὴ Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἢ δημώδης Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅχι δηλαδὴ ἢ γλῶσσα τῶν λογίων, ἢ Ἀττικὴ διάλεκτος, ἀλλὰ ἢ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ὅπως ὁμιλεῖτο ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξηπλώθη ταχέως ὅχι μόνον εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, μεταξὺ ὄλων τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἑβραίων, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην. Οὕτως ὥστε ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων ἦτο γνωστὴ καὶ ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς. Οἱ Ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Παῦλος, μεταχειρίζονται χωρία τῆς Π. Δ. ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' καθὼς καὶ πάντες οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς. Διὰ τοῦτο ἢ Ἑλληνικὴ μετάφρασις τῶν Ο' ἐθεωρήθη θεόπνευστος καὶ ὡς ἄλλο πρωτότυπον. Αὐτῆς κάμνει χρῆσιν καὶ ἢ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ὅτε δὲ ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη καὶ εἰς λαοὺς ἀγνοοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τότε μαζὶ μετὰ τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης παρέστη ἢ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τότε μεταφράσθη αὕτη εἰς τὰς ἑξῆς γλώσσας :

α) *Εἰς τὴν Λατινικὴν*. Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἔχομεν δύο μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὴν παλαιὰν λατινικὴν, ἢ ὅποια ὀνομάζεται *Υτάλα* ἢ *Ιταλικὴ* καὶ τὴν νεωτέραν τὴν λεγομένην *Βουλγάταν*, ἢτοι κοινὴν, λαϊκὴν.

β) *Εἰς τὴν Συριακὴν γλῶσσαν.* Συριακὴ μετάφρασις εἶναι ἡ λεγομένη *Πεσιτώ*, δηλαδή ἀπλή, ἣτις ἔγινε τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα χάριν τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας—^ο Ἀντιοχείας.

γ) *Εἰς τὴν Γερμανικὴν.* Αἱ μεταφράσεις αὗται λέγονται *Γοτθικαί*· ἐκ τούτων σπουδαία εἶναι ἡ τοῦ Οὐλφίλα, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Γερμανῶν.

δ) *Εἰς τὴν Ἀρμενικὴν.* Ἐγινε χάριν τῶν Ἀρμενίων Χριστιανῶν.

ε) *Εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς γλώσσας.* Τοιαῦται μεταφράσεις εἶναι αἱ Αἰθιοπικαί, αἱ Ἀραβικαί κ. λ. π.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(Τὸ κείμενον ἐλήφθη ἀπὸ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ-
του L. Van Ess, Lipsiae 1908, ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν
Ὁ' τὴν ἐν χρήσει εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας).

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου.

(Γενέσ. Α', 1—19)

Α'. — Ἐ ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος. Καὶ σκότος ἐπάνω
τῆς ἀβύσσου. Καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ
εἶπεν ὁ Θεός, Γενηθήτω φῶς. Καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς
τὸ φῶς, ὅτι καλόν. Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνά μέσον τοῦ φωτός, καὶ
ἀνά μέσον τοῦ σκότους. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ
σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα
μία.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος. Καὶ
ἔστω διαχωρίζων ἀνά μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. Καὶ ἐγένετο οὕτως.
Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα. Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνά μέσον
τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνά μέσον τοῦ ὕδα-
τος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα
οὐρανόν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένε-
το πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, Συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ
εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθῆτω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ
συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν

καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν, καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον ⁴⁾ σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Γεννηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός. Καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἔνιαυτούς. Καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους. Τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσονα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοῦ ἀστέρων. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχεῖν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.

2. Ἡ δημιουργία τῶν ἐμφύχων καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

(Γενέσ. Α', 20—31)

Α',— Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετά ψυχῶν ζώων, καὶ πετεινά πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερεώμα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κῆνη τὰ μεγάλα, καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῶων ἔρπετων, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ γένη αὐτῶν. Καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεὸς λέγων. Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις. Καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ ἐγένετο

οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ἔρπετά τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλὰ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἔρπετων τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων. Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. Καὶ ἀρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετων, τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἴδὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρον σπόριον σπείρον σπέρμα, ὃ ἐστὶν ἐπὶ πάσης τῆς γῆς. Καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἐστὶ εἰς βρώσιν. Καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ παντὶ ἔρπετῷ ἔρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς βρώσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε. Καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωί, ἡμέρα ἕκτη.

3. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Πάράδεισον.

(Γεν. Β' 1-24).

Β'—Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε. Καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσε ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι. Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο, ἡ ἡμέρα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς. Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς. Καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὄρατον εἰς ὄρασιν, καὶ καλὸν εἰς

βρωσιν. Καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον δι' ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Καὶ ἐνετείλατο κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ, λέγων. Ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.

4. — Ἀμαρτία καὶ πτώσις τῶν πρωτοπλάστων.

(Γενέσ. Γ', 1-24).

Γ'—Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί. Τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ παραδείσου; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει. Ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγούμεθα. Ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἔστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἀψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί. Οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Ἡδεὶ γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ἦν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν. Καὶ εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρωσίαν, καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ ἰδεῖν, καὶ ὥρατον ἔστι τὸ κατανοῆσαι. Καὶ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, ἔφαγε. Καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς καὶ ἔφαγον. Καὶ διανοιχθήσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν. Καὶ ἔσραψαν φύλλα συκῆς, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα.

Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν. Καὶ ἐκρύβησαν ὅτε Ἀδάμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεός τὸν Ἀδάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἀδάμ, ποῦ εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτῷ. Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐφοβήθην ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ; Εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετείλαμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες; Καὶ εἶπεν ὁ Ἀδάμ. Ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ

τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῇ γυναίκεϊ. Τί τοῦτο ἔποιήσας; Καὶ εἶπεν ἡ γυνή. Ὁ ὄφις ἠπάτησέ με καὶ ἔφαγον.

Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ὄφει. Ὅτι τοῦτο ἔποιήσας, ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν. Καὶ τῇ γυναίκεϊ εἶπε. Πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου. Τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν. Ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου, καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλάμην σοι, τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. Ἐν λύκαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Ἐν τῷ ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης. Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει. Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη.

5— Ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ.

(Γεν. IB' 1—5. IE' 1, 5, 6, καὶ 18. IZ' 1—)

IB— Εἶπε Κύριος τῷ Ἀβραάμ. Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου. Καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν σοι δείξω. Καὶ ποιήσω σὲ εἰς ἔθνος μέγα. Καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὰ ὄνομά σου, καὶ ἔση εὐλογημένος. Καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι. Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐπορεύθη Ἀβραμ, καθάπερ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος. Καὶ ὤψθη μετ' αὐτοῦ Λώτ. Ἀβραμ δὲ ἦν ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ Χαρράν. Καὶ ἔλαβεν Ἀβραμ Σάραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸν Λώτ τὸν γιόν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ υπάρχοντα αὐτῶν, ὅσα ἐκτήσαντο, καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἣν ἐκτήσαντο ἐν Χαρράν, καὶ ἐξῆλθον πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν.

IE'— Μετὰ δὲ τὰ ρήματα ταῦτα ἐγενήθη ρῆμα Κυρίου πρὸς Ἀβραμ ἐν ὄραματι λέγων. Μὴ φοβοῦ Ἀβραμ. Ἐγὼ ὑπερασπίσω σου. Ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. Ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. Καὶ εἶπεν. Οὕτως ἔσται τὸ σπέρ-

μα σου. Καὶ ἐπίστευσεν Ἄβραμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διέθετο Κύριος τῷ Ἄβραμ διαθήκην λέγων. Τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου.

ΙΖ'—Ἐγένετο δὲ Ἄβραμ ἐτῶν ἐνενηήκοντα ἐννέα. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Ἄβραμ καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου. Ἐτάραται ἐνώπιόν ἐμοῦ, καὶ γίνου ἀμεμπτος. Καὶ θήσομαι τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ, καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα. Καὶ ἔπασεν Ἄβραμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεὸς λέγων. Καὶ ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ. Καὶ ἔση πατὴρ πλήθους ἐθνῶν. Καὶ οὐ κληθήσεται ἐτι τὸ ὄνομά σου Ἄβραμ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομά σου Ἀβραάμ, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε. Καὶ αὐξανῶ σε σφόδρα σφόδρα. Καὶ θήσω σε εἰς ἔθνη, καὶ βασιλεῖς ἐκ σοῦ ἐξελεύσονται. Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον σοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον εἶναι σου Θεὸς καὶ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ. Καὶ δώσω σοι τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ τὴν γῆν, ἣν παρευρίκει, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν.

6. Ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ τὰ τέκνα τοῦ.

(Γενέσ. ΜΘ', κατ' ἐκλογὴν)

ΜΘ'.—Ἐκάλεσε δὲ Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τί ἀπάντησει ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. Συνάχθητε, καὶ ἀκούσατέ μου υἱοὶ Ἰακώβ. Ἀκούσατε Ἰσραὴλ, ἀκούσατε τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Ρουβὴμ πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου, καὶ ἀρχὴ τέκνων μου.

Ἰούδα, σὲ αἰνέσασαν οἱ ἀδελφοί σου. Αἱ χεῖρες σου ἐπὶ νότου τῶν ἐχθρῶν σου. Προσκυνήσουσί σε οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου. Σκύμνος λέοντος Ἰούδα, ἐκ βλαστῶν υἱέ μου ἀνέβης. Ἀναπεσῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. Τίς ἐγερεῖ αὐτόν; Ὅτι ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μνηστῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Σηλα, καὶ αὐτὸς προσηδοκία ἐθνῶν. Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἔλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. Χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὑπὲρ οἴνου, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα. Καὶ ταῦτα ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν. Καὶ εὐλόγησεν αὐ-

τούς. Ἐκαστον κατὰ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν ἕμὸν λαόν. Θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐν γῆ Χαναάν, ὃ ἐκτίησατο Ἀβραάμ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραάμ καὶ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἰσαὰκ καὶ Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Λείαν. Καὶ κατέπαυσεν Ἰακώβ ἐπιτάσσων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἔξαρσεν τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κλίνην, ἔξέλιπε. Καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

7. Ὁ Θεὸς ἀναθέτει εἰς τὸν Μωϋσῆ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

(Ἐξόδ. Γ', 1—14)

Γ'.—Καὶ Μωϋσῆς ἦν ποιμένων τὰ πρόβατα Ἰσθὸρ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάμ. Καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν ἔρημον. Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. Ὄφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν πυρὶ φλογὸς ἐκ τοῦ βάλτου. Καὶ ὄρα ὅτι ὁ βάλτος καίεται πυρὶ, ὃ δὲ βάλτος οὐ κατεκαίετο. Εἶπε δὲ Μωϋσῆς. Παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάλτος.

Ὡς δὲ εἶδε Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν Κύριος ἐκ τοῦ βάλτου λέγων. Μωϋσῆ, Μωϋσῆ. Ὁ δὲ εἶπε. Τί ἐστί; ὃ δὲ εἶπε. Μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου. Ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. Καὶ εἶπεν. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Ἀπέστρεψε δὲ Μωϋσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωϋσῆν. Ἴδὼν εἶδὼν τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκουα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. Οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτούς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἔξαγαγεῖν αὐτούς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ εἰσαγαγεῖν αὐτούς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ρέουσαν γάλα καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν Χαναναίων καὶ Χετταίων, καὶ Ἀμορραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Γεργεσαίων, καὶ Εὐαίων καὶ Ἰεβουσαίων. Καὶ νῦν ἰδοὺ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἦκει πρὸς με. Κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμόν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. Καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς Φαραῶ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἔξάξεις τὸν λαόν μου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν. Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραῶ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἔξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.

Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. Ἐρμηνεία Περ. Π. καὶ Κ. Δ.

ἐκ τῆς Αἰγύπτου; Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς Μωϋσῆ, λέγων ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ. Καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον ὅτι ἐγὼ σε ἐξαποστελῶ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου, καὶ λατρεύσετε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ἴδου ἐγὼ ἐξελεύσομαι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς. Ἐρωτήσουσί με, τί ὄνομα αὐτῷ; Τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωϋσῆν, λέγων. Ἐγὼ εἰμι ὁ Ὡν. Καὶ εἶπεν. Οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. Ὁ Ὡν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.

δ. Τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων (Νομικὸν Φάσκα).

(Ἐξόδ. ΙΒ', κατ' ἐκλογὴν)

ΙΒ'.—Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῆ Αἰγύπτου, λέγων. Δάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων. Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς Νισὰν λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν. Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ᾧσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥσ τε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ. Κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν, ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμήσεται εἰς πρόβατον. Πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν. Ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων λήψεσθε. Καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τέσσαρες καὶ δεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν. Καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιάν, ἐν τοῖς οἴκοις ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς. Καὶ φάγονται τὰ κρέα τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὀπτὰ πυρὶ, καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικριδῶν ἔδονται. Οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμὸν οὐδὲ ἠψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ πυρὶ. Κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. Οὐκ ἀπολείψεται ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωῆ. Καὶ ὁσοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ. Τὰ δὲ καταλειπόμενά ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωῆ ἐν πυρὶ κατακαύσετε. Οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό. Αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμένα, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν. Καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς. Πάσχα ἐστὶ Κυρίῳ.

Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα ὑμῖν αὕτη μνημόσυνον, καὶ ἐορτάσατε αὐτὴν ἐορτὴν Κυρίῳ εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν. Νόμιμον αἰώνιον ἐορτάσατε αὐτὴν. Ἐπτά ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε, ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κληθήσεται

ἁγία. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. Καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν, τίς ἡ λατρεία αὐτῆ; Καὶ ἐρεῖτε αὐτοῖς. Θυσία τὸ Πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὡς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἠνίκα ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἔρρυσάτο.

Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωϋσῇ καὶ Ἀαρὼν πρὸς αὐτούς, οὕτως ἐποίησαν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξήγαγε Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἰγύπτου σὺν τῇ δυνάμει αὐτῶν.

9 — Ωιδὴ Μωυσέως ἐν τῇ Ἑξόδῳ.

(Ἑξόδ. ΙΕ', 1-19)

ΙΕ' — "Λίσσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

"Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.

Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.

Οὗτος μου Θεὸς καὶ δοξάσω αὐτόν.

Θεὸς τοῦ πατρὸς μου καὶ ὑψώσω αὐτόν,

Κύριος συγκριβῶν πολέμους.

Κύριος ὄνομα αὐτῷ.

"Ἄρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ

ἔρριψεν εἰς θάλασσαν,

ἐπιλέκτορες ἀνβάτας τριστάτας...

Κατέπότησαν ἐν Ἑρυθρᾷ Θαλάσσῃ.

Πόντιν ἐκάλυψεν αὐτούς.

Κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθοι.

Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ.

Ἡ δεξιὰ σου χεῖρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς.

Καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου

συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους.

Ἀπέστειλας τὴν ὀργὴν σου,

κατέφαγεν αὐτούς ὡς καλάμην,

Καὶ διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου διέστη τὸ ὕδωρ.

Ἐπάγη ὡσεὶ τείχος τὰ ὕδατα.

Ἐπάγη τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

Ἐἶπεν ὁ ἐχθρός,

διώξας καταλήψομαι, μεριῶ σκύλα,

ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρῃ μου,
κυριεύσει ἡ χεὶρ μου.

Ἄπεστείλας τὸ πνεῦμα σου,
ἐκάλυψεν αὐτοὺς θάλασσα.

Ἔδυσαν ὡσεὶ μόλυβδος ἐν ὕδατι σφοδρῶ.

Τίς ὁμοίός σοι ἐν Θεοῖς, Κύριε.

τίς ὁμοίός σοι;

Δεδοξασμένοι ἐν ἁγίοις.

θαυμαστός ἐν δόξαις ποιῶν τέρατα.

Ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου,

κατέπιεν αὐτοὺς γῆ.

ᾠδήγησας τῇ δικαιοσύνῃ σου τὸν λαόν σου τοῦτον,
ὃν ἐλυτρώσω.

Παρεκάλεσας τῇ ἰσχύϊ σου εἰς κατάλυμα ἁγίων σου.

Ἦκουσαν ἔθνη καὶ ὠργίσθησαν.

ᾠδίνες ἔλαβον κατοικοῦντας Φιλιστειίμ.

Ὅτι εἰσῆλθεν ἵππος Φαραῶ

σὺν ἄρμασι καὶ ἀναβάταις εἰς θάλασσαν,

καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης.

Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ

τῆς θαλάσσης. . . .

Λαβοῦσα δὲ Μαριὰμ ἡ προφήτις ἡ ἀδελφὴ Ἁαρὼν τὸ τύμπανον
ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, καὶ ἐξῆλθον πάσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ
τυμπάνων καὶ χορῶν. Ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριὰμ. λέγουσα.

Ἄτισωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔτριψεν εἰς θάλασσαν.

10 — Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

(Ἐξόδ. ΛΓ' 1-28 καὶ ΛΔ' 6-28).

ΛΓ' — Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μουσῆν. Πορεύου, ἀνάβηθι ἐντεῦ-
θεν σὺ καὶ ὁ λαός σου οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν γῆν.
ἣν ὠμοσα τῷ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, λέγων, τῷ σπέρματι
ὁμῶν δώσω αὐτήν. Καὶ συναποστελῶ τὸν ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου
σου. Καὶ εἰσάξω σε εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.

Καὶ εἶπε Μωσῆς πρὸς Κύριον. Ἴδου σύ μοι λέγεις. ἀνάγαγε τὸν λαὸν τοῦτον, σὺ δὲ οὐκ ἐδήλωσάς μοι ὃν συναποστελεῖς μετ' ἐμοῦ. Σὺ δὲ μοι εἶπας, οἰδᾶ σε παρὰ πάντα, καὶ χάριν ἔχεις παρ' ἐμοί. Εἰ οὖν εὔρηκα χάριν ἐναντίον σου, ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν. Γνωστῶς ἵνα ἴδω σε, ὅπως ἂν ᾖ εὔρηκῶς χάριν ἐναντίον σου, καὶ ἵνα γινῶ, ὅτι λαός σου τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο. Καὶ λέγει Κύριος. Αὐτὸς προπορεύσομαι σομ. καὶ καταπαύσω σε. Καὶ λέγει Μωσῆς πρὸς Κύριον. Εἰ μὴ αὐτὸς σὺ συμπορεύῃ, μὴ μὲ ἀναγάγῃς ἐντεῦθεν. Καὶ πῶς γνωστὸν ἔσται ἀληθῶς, ὅτι εὔρηκα χάριν παρὰ σοι ἐγὼ τε καὶ ὁ λαός σου, ἀλλ' ἢ συμπορευομένου σου μεθ' ἡμῶν; Καὶ ἐνδοξαστήσομαι ἐγὼ τε καὶ ὁ λαός σου παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἔστιν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν. Καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον, ὃν εὔρηκας, ποιήσω. Εὔρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιον ἐμοῦ, καὶ οἶδα σε παρὰ πάντα. Καὶ λέγει Μωσῆς. Ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐγὼ παρελεύσομαι πρότερός σου τῇ δόξῃ μου, καὶ καλέσω τῷ ὀνόματι μου, Κύριος ἐναντίον σου. Καὶ ἐλεήσω, ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω, ὃν ἂν οἰκτιρῶ. Καὶ εἶπεν. Οὐ δύνησῃ ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.

Καὶ εἶπε Κύριος. Ἴδου τόπος παρ' ἐμοί, στήσῃ ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἦνίκα δὲ ἂν παρέλθῃ ἡ δόξα μου, καὶ θήσω σε εἰς ὀπὴν τῆς πέτρας, καὶ σκεπάσω τῇ χειρὶ μου ἐπὶ σέ, ἕως νὰ παρέλθῃ. Καὶ ἀφελῶ τὴν χεῖρα, καὶ τότε ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθίησεται σοι.

ΛΔ' — Καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ ἐκάλεσε. Κύριος ὁ Θεὸς οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων, μακροθύμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός. Καὶ ἦν ἐκεῖ Μωσῆς ἐναντίον Κυρίου τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. Ἄρτον οὐκ ἔφαγε, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιε. Καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῶν πλακῶν τὰ ρήματα ταῦτα τῆς διαθήκης, τοὺς δέκα λόγους.

11 — Ὁ ἠθικὸς νόμος.

(Ἐξ ὁδ. Κ', ΚΑ', ΚΓ', ΛΑ', Λευιτ. ΙΘ', ΚΔ', Ἀριθ. Λ' Δευτερο. Δ', -ΣΤ', ΙΗ', ΙΘ', ΚΑ', καὶ ΚΔ')

ΕΞΟΔ. Κ' — Καὶ ἐλάλησε Κύριος πάντα τοὺς λόγους τούτους λέγων.

✱ Πρώτη ἐντολή. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε

ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ.

ΔΕΥΤ. ΣΤ' — Ἄκουσε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν εἷς ἐστι. Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς του. ΙΗ'. Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μαντεύμενος μαντείαν, κληδονιζόμενος καὶ οἰωνιζόμενος, φαρμακὸς ἐπαειδῶν ἐπαιοιδῆν, ἐγαστριμυθος, καὶ τερατοσκοπός, ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. Τέλειος ἔση ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

Δευτέρα ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ' — Οὐ ποιήσεις σεαυτῶ εἶδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεός ζηλωτής, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσοσι τὰ προστάγματά μου.

ΔΕΥΤ. Δ' — Μὴ ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε ὑμῖν ἑαυτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα, πᾶσαν εἰκόνα ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ. Ὅμοίωμα παντὸς κτήνους τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅμοίωμα παντὸς ὀρνέου πτερωτοῦ, ὃ πέταται ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅμοίωμα παντὸς ἔρπετοῦ, ὃ ἔρπει ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅμοίωμα παντὸς ἰχθύος, ὅσα ἐστὶν ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς, καὶ λατρεύσης αὐτοῖς, ἃ ἀπέειπε Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.

Τρίτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ' — Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. Οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

ΔΕΥΤ. ΙΘ' — Καὶ οὐκ ὀμείσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός ὑμῶν. ΚΔ' — Ἄνθρωπος ὃς ἐὰν καταράσῃται Θεόν, ἁμαρτίαν λήψεται. Ὀνομάζων δὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, θανάτῳ θανατούσθω. Λίθοι· λιθοβολήτω αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγή Ἰσραὴλ, Ἐὰν δὲ προσύλητος ἐάν τε αὐτόχθων, ἐν τῷ ὀνομάσαι αὐτὸν τὸ ὄνομα Κυρίου, τελευτάτω.

ΑΡΙΘ. Λ' — Ἄνθρωπος ὃς ἂν εὕξηται εὐχὴν Κυρίῳ, ἢ ὁμόση ὄρκον, ἢ ὀρίσῃται ὀρισμῶ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβηλώσῃ τὸ

ροῖμα αὐτοῦ. Πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ποιήσει.

Τετάρτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ' — Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιαίνειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἔργῳ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. Οὐ ποιήσης ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδική σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτήνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί. Ἐν γὰρ ἕξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. Διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν.

ΛΑ' — Καὶ φυλάξεσθε τὰ σάββατα, ὅτι ἅγιον τοῦτό ἐστι Κυρίῳ ὑμῶν. Ὁ βεβηλῶν αὐτὸ θανάτῳ θανατωθήσεται. Πᾶς ὃς ποιήσει ἐν αὐτῷ ἔργον, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα, ἀνάπαυσις ἀγία τῷ Κυρίῳ. Πᾶς ὃς ποιήσει ἔργον τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, θανατωθήσεται. Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ σάββατα ποιεῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Διαθήκη αἰώνιος ἐν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖόν ἐστιν ἐν ἐμοὶ αἰώνιον. Ὅτι ἕξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, καὶ ἐπαύσατο. Καὶ ἔδωκε Μωυσῆ ἡνίκα κατέπαυσε λαλῶν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾶ τὰς δύο πλάκας τοῦ μαρτυρίου, πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ.

Πέμπτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ' — Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοὶ γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

ΚΑ' — Ὅς τύπει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, τελευτήσει θανάτῳ.

Ἐκτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ' — Οὐ φονεύσεις.

ΛΕΥΙΤ ΚΑ' — Ἄνθρωπος ὃς ἂν πατάξῃ ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω. Καὶ ὃς ἂν πατάξῃ κτήνος, καὶ ἀποθάνῃ ἀποτινάτω ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. Καὶ ἐάν τις δῶ μῶμον τῷ πλησίον, ὡς ἐποίησεν αὐτῷ, ὡσαύτως ἀντιποιηθήσεται αὐτῷ. Σύντριμμα ἀντὶ συντριμματος, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, καθότι ἂν δῶ μῶμον τῷ ἀνθρώπῳ, οὕτω δοθήσεται αὐτῷ. Ὅς ἂν πατάξῃ ἄνθρωπον, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω.

ΔΕΥΤ. ΚΑ' — Ἐάν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἁμαρτία κρίμα θανάτου,

καὶ ἀποθάνῃ, καὶ κρεμάσῃτε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, οὐ κοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἀλλὰ ταφῇ θάψετε αὐτὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· *οὗ καταραμένος ὑπὸ Θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. Καὶ οὐ μὴ μᾶνεῖτε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ.*

Ἐβδόμη καὶ ὄγδοη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'— Οὐ μοιχεύσεις. Οὐ κλέψεις.

ΛΕΥΙΤ. ΙΑ'—Καὶ ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος.

Ἐνάτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'— Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

ΔΕΥΤ. ΙΘ'—Οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἰς μαρτυρῆσαι κατὰ ἀνθρώπου κατὰ πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κατὰ πᾶν ἁμάρτημα, καὶ κατὰ πᾶσαν ἁμαρτίαν, ἣν ἐὰν ἁμάρτη. Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, καὶ ἐπὶ στόματος τριῶν μαρτύρων, στήσεται πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ καταστῇ μάρτυς ἄδικος κατὰ ἀνθρώπου, καταλέγων αὐτοῦ ἀσέβειαν, καὶ ἐξετάσωσιν οἱ κριταὶ ἀκριβῶς, καὶ ἰδοὺ μάρτυς ἄδικος ἐμαρτύρησεν ἄδικα, ἀντίστη κατὰ τοῦ ἀδικοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐξαγαγεῖς τὸν πονηρὸν ἕξ ὑμῶν αὐτῶν. Οὐ φήσεται ὁ ὀφθαλμὸς σου ἐπ' αὐτῷ, ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, δόνοντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός.

Δεκάτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'— Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἄγρον αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοῦς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

ΛΕΥΙΤ. ΙΘ'—Καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. Ἐγὼ εἰμι Κύριος.

12. Λόγια τοῦ Βαλαάμ καὶ τοῦ Μωυσέως περὶ τοῦ Μεσίου.

(Ἄριθ. ΚΔ', 2—25. Δευτερ. ΙΗ', 15—20)

ΑΡΙΘ. ΚΔ'— Ἐξάρas Βαλαάμ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καθορᾶ τὸν Ἰσραὴλ ἐστρατοπεδευκότα κατὰ φυλάς. Καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα Θεοῦ. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ εἶπεν. Φησὶ Βαλαάμ υἱὸς Βεῶρ, φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὄρων, ἀκούων λόγια ἰσχυροῦ, ὅστις ὄρασιν Θεοῦ εἶδεν ἐν ὕπνῳ. Ἀποκεκαλυμμένοι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ.

Ὡς καλοὶ οἱ οἴκοί σου Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου Ἰσραὴλ.

Ὡσεὶ νάπαι σκιάζουσαι, καὶ ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμῷ, καὶ ὡσεὶ σκηναὶ, ἃς ἐπηξέ Κύριος, καὶ ὡσεὶ κέδροι παρ' ὕδατα. Ἐξελεύ-

σεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν. Καὶ ὑψωθήσεται ἡ Γόγ βασιλεία. καὶ αὐξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς ὠδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς δόξα μονοκέρατος αὐτῷ. Ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυελιεῖ, καὶ ταῖς βολίσιν αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν, Κατακλιθεῖς ἀνεπαύσατο ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. Τίς ἀναστήσει αὐτόν; Οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλόγηται. καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήραται. **Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ, ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραήλ.** Καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγούς Μωάβ, καὶ προνομεύσει πάντας υἱούς Σήθ. Καὶ ἔσται Ἐδώμ κληρονομία, καὶ ἔσται Ἡσαῦ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ.

ΔΕΥΤ. ΙΗ' — Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς τὸν οἶκον Ἰσραήλ. *Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, Αὐτοῦ ἀκούσεσθε.* Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς τὸν Μωυσῆν, *Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὅσπερ σέ.* Καὶ δώσω τὰ ρήματα ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθ' ὅτι ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ. Πλὴν ὁ προφήτης, ὃς ἂν ἀσεβήσῃ λαλήσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ρῆμα, ὃ οὐ προσέταξα λαλήσαι, καὶ ὃς ἂν λαλήσῃ ἐν ὀνόματι θεῶν ἑτέρων, ἀποθανεῖται ὁ προφήτης ἐκεῖνος.

13.—Τὸ κύκνειον ᾄσμα τοῦ Μωυσέως.

(Δευτ. ΗΒ', 1—44)

ΑΒ'—Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω,
καὶ ἀκουέτω ἡ γῆ ρήματα ἐκ στόματός μου.
Προσδοκάσθω ὡς υἱὸς τὸ ἀπόφθεγμα μου,
καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ρήματά μου,
ὡσεὶ ὄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν,
καὶ ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον.
Ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐκάλεσα.
Δότε μεγαλωσύνην τῷ Θεῷ ἡμῶν.
Θεός, ἀληθινὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,
πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρίσεις.
Θεὸς πιστός· καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία.
Δίκαιος καὶ ὅσιος ὁ Κύριος.
Ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι,

τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐροῦσί σοι.
Ὅτε διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος,
ὡς δὲ σπειρεῖν υἱοὺς Ἀδάμ,
ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν κατ' ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ.
Καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου.
λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ,
σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.
Αὐτάροκησεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ,
ἐν δίψει καύματος, ἐν γῆ ἀνύδρω.
Ἐκύκλωσεν αὐτόν, καὶ ἐπαίδευσεν αὐτόν,
καὶ διεφύλαξεν αὐτόν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.
Ὅς ἀετός σε σκεπάσαι νοσσιὰν αὐτοῦ,
καὶ ἐπὶ τοῖς νοσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησεν.
Διείς τὰς πέτρους αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτούς,
καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ.
Κύριος μόνος ἤγεν αὐτούς,
οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἄλλότριος.
Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς.
Ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν.
Ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας.
καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας.
Βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων,
μετὰ στέατος ἀρνῶν καὶ κριῶν,
υἰῶν ταύρων καὶ τράγων,
μετὰ στέατος νεφρῶν πυροῦ,
καὶ αἷμα σταφυλῆς ἔπιεν οἶνον.
Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ καὶ ἐνεπλήσθη,
καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος,
ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη,
καὶ ἐγκατέλιπε τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν,
καὶ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σωτήρος αὐτοῦ.
Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες,
καὶ ἐπελάθου Θεοῦ τοῦ τρέφοντός σε.
Καὶ εἶδε Κύριος, καὶ ἐξήλωσεν.
Καὶ παρωξύνθη δι' ὀργὴν υἱῶν αὐτοῦ καὶ θυγατέρων.
Καὶ εἶπεν. Ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν,
καὶ δεῖξω τί ἔσται αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν,

ὅτι γενεὰ ἔξεστραμμένη ἐστίν.
Υἱοὶ οἷς οὐκ ἔστιν πίστις ἐν αὐτοῖς.
Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι,
καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ.

14 — Προσευχὴ ἡ Ἀννης τῆς μητρὸς Σαμουὴλ τοῦ προφήτου.

(Α' Βασιλ. Β', 1 — 11)

Β — Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ,
ὑψώθη κέρας μου ἐν τῷ Θεῷ μου,
ἐπλατύνθη ἐπ' ἐχθροὺς μου τὸ στόμα μου,
εὐφράνθη ἐν σωτηρίᾳ σου.
Ὅτι οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς Κύριος,
καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν,
οὐκ ἔστι ἅγιος πλὴν σου.
Μὴ κανχᾶσθε, καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψηλά.
Μὴ ἐξεληθέτω μεγαλορροφηωσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν,
Ὅτι Θεὸς γνώσων Κύριος,
καὶ Θεὸς ἐτοιμάζων ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ.
Τόξον δυνατῶν ἠσθένησε,
καὶ ἀσθενοῦντες περιορίζσαντο δύναμιν.
Πλήρεις ἄρτων ἠλαττώθησαν,
καὶ οἱ πεινῶντες παρήκαν γῆν.
Ὅτι στείρα ἔτεκεν ἐπτά,
καὶ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε.
Κύριος θανατοῖ καὶ ξορογονεῖ,
κατάγει εἰς ἄδου καὶ ἀνάγει.
Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει,
ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ.
Ἄνιστᾶ ἀπὸ γῆς πένητα,
καὶ ἀπὸ κοιλίας ἐγείρει πτωχόν,
καθίσει μετὰ δυναστῶν λαοῦ,
καὶ θρόνον δόξης κατακληρονομῶν αὐτοῖς,
διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ.
Καὶ εὐλόγησεν ἔτη δικαίου,
ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύϊ δυνατὸς ἀνήρ.
Κύριος ἀσθενῆ ποιήσει ἀντίδικον αὐτοῦ,

Κύριος ἅγιος.
Μὴ καυχᾶσθω ὁ φρόνιμος ἐν τῇ φρονίσει αὐτοῦ,
καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ,
καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ.
Ἄλλ' ἐν τούτῳ καυχᾶσθω ὁ καυχώμενος,
συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον,
καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς.
Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐβρόντησεν.
Αὐτὸς κρινεῖ ἄκρα γῆς.
καὶ δίδωσιν ἰσχὺν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν,
καὶ ὑψώσει κέρας χριστοῦ αὐτοῦ.

Προσευχὴ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως καὶ προφήτου.

(Β' Βασιλ. ΚΒ' 1—51)

ΚΒ' — Ἐλάλησε Δαβὶδ τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης,
ἐν ἣ ἡμέρᾳ ἐξείλετο αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐ-
τοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ. Καὶ εἶπεν.

Κύριε, πέτρα μου καὶ ὀχύρωμά μου,
καὶ ἐξαιρούμενός με ἐμοί,
Ὁ Θεός μου φύλαξ μου ἔσται μοι,
πεποιθὸς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ.
Ἐπερασπιστής μου, καὶ κέρας σωτηρίας μου,
ἀντιλήπτωρ μου καὶ κατοφυγὴ μου σωτηρίας μου,
ἐξ ἀδίκου δώσεις με.
Αἶνετὸν ἐπικαλέσομαι Κύριον,
καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.
Ὅτι περιέσχον με συντριμμοὶ θανάτου,
χείμαροι ἀνομίας ἐθάμβησάν με.
Ὡδίνες θανάτου ἐκύκλωσάν με,
προέφθασάν με σκληρότητες θανάτου.
Ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον,
Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου βοήσομαι,
καὶ ἐλακούσεται ἐκ Ναοῦ αὐτοῦ φωνῆς μου
καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐν τοῖς ὠσίν αὐτοῦ.
Καὶ ἐταράχθη καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ,
καὶ τὰ θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ συνεταράχθησαν

καὶ ἐσπαράχθησαν,
ὅτι ἐθυμώθη Κύριος αὐτοῖς.
Ἐνέβη καπνὸς ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ,
καὶ πῦρ ἐκ στόματος αὐτοῦ κατέδεται.
Ἄνδρακες ἐξεκαύθησαν ἀπ' αὐτοῦ.
Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη,
καὶ γνόφος ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
Καὶ ἐπεκάθησεν ἐπὶ τοῦ χειρουβείμ καὶ ἐπετάσθη,
καὶ ὤφθη ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων.
Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ.
Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ σκότος ὑδάτων,
ἐπάχυνεν ἐν νεφέλαις ἄερος.
Ἀπὸ τοῦ φέγγους ἐναντίον αὐτοῦ
ἐξεκαύθησαν ἄνδρακες πυρός.
Ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ Κύριος,
καὶ ὁ Ὑψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.
Ἐρρούσατό με ἐξ ἐχθρῶν μου ἰσχύος,
ἐκ τῶν μισούντων με,
ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.
Προέφθασάν με ἡμέραι θλίψεως μου.
Καὶ ἐγένετο Κύριος ἐπιστήριγμά μου,
καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν
καὶ ἐξείλετό με, ὅτι ἠυδόκησεν ἐν ἐμοί,
Καὶ ἀνταπέδωκέ μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου
καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταπέδωκέ μοι.
Ὅτι ἐφύλαξα ὁδοὺς Κυρίου
καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου.
Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν τοῖς ἔθνεσι
καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ,
μεγαλύνων τὰς σωτηρίας βασιλέως αὐτοῦ,
καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστοῦ αὐτοῦ τῷ Δαβὶδ
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Ὡδὴ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως καὶ προφήτου.

(Α' Παραλ. ΙΣΤ', 8—36)

ΙΣΤ'.— Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ,

ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ,

Γνωρίσατε ἐν λαοῖς τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ,
Ἄσατε αὐτῷ καὶ ὑμνήσατε αὐτόν,
διηγῆσασθε πᾶσι τὰ θαυμάσια αὐτοῦ,
ἃ ἐποίησε Κύριος.
Αἰνεῖτε ἐν ὀνόματι ἀγίῳ αὐτοῦ,
εὐφρανθήσεται καρδία ζητοῦσα τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ.
Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ ἰσχύσατε,
ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ παντός.
Μνημονεύετε τὰ θαυμάσια αὐτοῦ,
ἃ ἐποίησε, τέρατα καὶ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.
Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ,
ἀναγγείλατε ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σωτηρίαν αὐτοῦ.
Ἐξηγείσθε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ,
ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.
Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα,
φοβερός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς θεούς.
Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν εἰδῶλα,
καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐρανοὺς ἐποίησεν.
Δόξα καὶ ἔπαινος κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ.
Ἰσχύς καὶ κτύχημα ἐν τόπῳ αὐτοῦ.
Δότε τῷ Κυρίῳ αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνῶν,
δοτε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ ἰσχύν.
Δότε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.
Λάβετε δῶρα καὶ ἐνέγκατε κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ,
καὶ προσκυνήσατε Κυρίῳ ἐν αὐλαῖς ἀγίαις αὐτοῦ.
Φοβηθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ,
κατορθωθήτω ἡ γῆ, καὶ μὴ σαλευθήτω.
Εὐφρανθήτω ὁ οὐρανὸς καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ,
καὶ εἰπάτωσαν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
Κύριος βασιλεύων.
Βομβήσει ἡ θάλασσα σὺν τῷ πληρώματι,
καὶ ξύλον ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ
Τότε εὐφρανθήσεται τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ.
ἀπὸ προσώπου Κυρίου,
ὅτι ἦλθε κρίνειν τὴν γῆν.
Ἐξομολογείσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,

ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Καὶ εἶπατε, σῶσον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν,

Καὶ ἄθροισον ἡμᾶς, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν,

τοῦ αἰνεῖν τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου

καὶ καυχᾶσθαι ἐν ταῖς αἰνέσεσί σου.

Εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ,

ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

17. — Οἱ Ἕλληνες κυριεύουσι τὴν Παλαιστίνην.

(Α' Μακκαβ. Α' 1-28).

Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ πατάξαι Ἀλέξανδρον τὸν Φίλιππου τὸν Μακεδόνα, ὅς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς Χετταίμ, καὶ ἐπάταξε τὸν Δαρεῖον βασιλέα Περσῶν καὶ Μήδων, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντὶ αὐτοῦ πρότερος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ συγερτήσαντο πολέμους πολλούς, καὶ ἐκράτησεν ὀχυρωμάτων πολλῶν, καὶ ἔσφαξε βασιλεῖς τῆς γῆς. Καὶ διῆλθεν ἕως ἄκρων τῆς γῆς, καὶ ἔλαβε σκῦλα πλήθους ἐθνῶν. Καὶ ἠσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ὑψώθη, καὶ ἐπήρθη ἡ καρδία αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγε δύναμιν ἰσχυρὰν σφόδρα, καὶ ἤρξε χωρῶν καὶ ἐθνῶν καὶ τυράννων, καὶ ἐγένοντο αὐτῷ εἰς φόρον. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔπεσεν ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἔγνω ὅτι ἀποθνήσκει. Καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς ἐνδόξους τοὺς συντρόφους αὐτοῦ ἀπὸ νεότητος, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἕτι ζῶντος αὐτοῦ. Καὶ ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος ἕτη δώδεκα, καὶ ἀπέθαγε.

Καὶ ἐπεκράτησαν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καὶ ἐπέθεντο πάντες διαδήματα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὀπίσω αὐτῶν ἕτη πολλά, καὶ ἐπλήθυναν κατὰ ἐν τῇ γῇ. Καὶ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῶν οὖτος ἁμαρτωλός, Ἀντίοχος Ἐπιφανής, υἱὸς Ἀντιόχου βασιλέως ὅς ἦν ὄμηρος ἐν τῇ Ρώμῃ. Καὶ ἐβασίλευσεν ἐν ἕτει ἑκατοστῷ, καὶ ἐβδόμῳ βασιλείας Ἑλλήνων.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθον ἐξ Ἰσραὴλ υἱοὶ παρήνομοι, καὶ ἀνέπεισαν πολλούς, λέγοντες. Πορευθῶμεν, καὶ διαθώμεθα διαθήκην μετὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κύκλῳ ἡμῶν, ὅτι ἀφ' ἧς ἐχωρίσθημεν ἀπ' αὐτῶν, εὗρεν ἡμᾶς κακὰ πολλά. Καὶ ἠγαθύνθη ὁ λόγος ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν. Καὶ προεθυμήθησάν τινες ἀπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπορευθή-

σαν πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν ποιῆσαι τὰ δικαιώματα τῶν ἔθνῶν.

Καὶ ᾠκοδόμησαν γυμνάσιον ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἔθνῶν. Καὶ ἐποίησεν ἑαυτοῖς ἀκροβυστίας, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ διαθήκης ἀγίας, καὶ ἐξεύχθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐπρόαθησαν τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν.

Καὶ ἠτοιμάσθη ἡ βασιλεία ἐναντίον Ἀντιόχου. Καὶ ὑπέβαλε βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου, ὅπως βασιλεύσῃ ἐπὶ τὰς δύο βασιλείας. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, ἐν ἄρμασι, καὶ ἐν ἐλέφασιν, καὶ ἐν ἵππευσι, καὶ ἐν στόλῳ μεγάλῳ. Καὶ συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου. Καὶ ἐνετρόπη Πτολεμαῖος ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἔφυγε. Καὶ ἔπεσον τραυματῖα πολλοί. Καὶ κατελάβοντο τὰς πόλεις τὰς ὀχυρὰς ἐν γῆ Αἰγύπτῳ. Καὶ ἔλαβε τὰ σκεύη τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἐπέστρεψεν Ἀντιόχος μετὰ ὃ πατάξαι Αἴγυπτον ἐν τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλήμ ἐν ὄχλῳ βαρεῖ. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἅγιον ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἔλαβε τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὴν λυχνίαν τοῦ φωτός, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ τὴν τράπεζαν τῆς προθέσεως, καὶ τὰ σπονδεῖα, καὶ τὰς φιάλας, καὶ τὰς θυίσκας τὰς χρυσαῖς, καὶ τὸ καταπέτασμα, καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ τὸν κόσμον τὸν χρυσοῦν τὸν κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, καὶ ἐλέπισε πάντα. Καὶ ἔλαβε τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυμητά. Καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἀποκρύφους, οὓς εὔρε. Καὶ λαβὼν πάντα ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησε φονοκτονίαν, καὶ ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν μεγάλην. Καὶ ἐγένετο πένθος μέγα ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν. Καὶ ἐστέναζαν ἄρχοντες καὶ πρεσβύτεροι, παρόντες καὶ νεανίσκοι ἠσθένησαν, καὶ τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν ἠλλοιώθη. Πᾶς νυμφίος ἀνέλαβε θρῆνον, καὶ καθημένη ἐν παστῷ ἐγένετο ἐν πένθει. Καὶ ἐσεισθῆ ἡ γῆ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν. Καὶ πᾶς ὁ οἶκος Ἰακώβ ἐνεδύσανο αἰσχύνῃν.

18.—Ὁ βασιλεὺς Ἀντιόχος καταπιέζει τοὺς Ἰσραηλίτας.

(Α΄ Μακκαβ. Α΄, 41—64)

Α΄. Καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς Ἀντιόχος πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἶναι πάντας λαὸν ἓνα, καὶ ἐγκαταλιπεῖν ἕκαστον τὰ νόμιμα αὐτοῦ. Καὶ ἐπεδέξατο πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως. Καὶ

πολλοὶ ἀπὸ Ἰσραὴλ εὐδόκησαν τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἔθυσαν τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ σάββατον. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς βιβλία ἐν χειρὶ ἀγγέλων εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα πορευθῆναι ὀπίσω νομίμων ἀλλοτριῶν τῆς γῆς, καὶ κολῦσαι ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίαν καὶ σπονδὴν ἐκ τοῦ ἁγιάσματος, καὶ βεβηλῶσαι σάββατα καὶ ἑορτάς, καὶ μιᾶναι ἁγίασμα καὶ ἅγιους, οἰκοδομῆσαι βωμούς καὶ τεμένη, καὶ εἰδωλεῖτα, καὶ θύειν ὕεια, καὶ κτήνη κοινά, καὶ ἀφιέναι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀπεριτμήτους, βδελύξαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν παντὶ ἀκαθάρτῳ καὶ βεβηλώσει, ὡς τε ἐπιλαθέσθαι τοῦ νόμου, καὶ ἀλλάξαι πάντα τὰ δικαιώματα. Καὶ ὅς ἂν μὴ ποιήσῃ κατὰ τὸ ὄμμα τοῦ βασιλέως, ἀποθανεῖται.

Κατὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους ἔγραψε πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἐπισκόπους ἐπὶ πάντα τὸν λαόν. Καὶ ἐνετείλετο ταῖς πόλεσιν Ἰούδα θυσιάζειν κατὰ πόλιν καὶ πόλιν. Καὶ ἀνηθοροῦσθησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτοὺς πολλοί, πᾶς ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν νόμον. Καὶ ἐποίησαν κακὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἔθεντο τὸν Ἰσραὴλ ἐν κρύφοις, ἐν παντὶ φυγαδευτηρίῳ αὐτῶν. Καὶ τῇ πεντεκαιδέκῃ ἡμέρᾳ Χασελεὺ τῷ πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει ᾠκοδόμησαν βδέλυγμα ἐρημώσεως ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Καὶ ἐν πόλεσιν Ἰούδα κύκλω ᾠκοδόμησαν βωμούς. Καὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν. Καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἔθυμιον. Καὶ τὰ βιβλία τοῦ νόμου, ἃ εὔρον, ἐνεπύρισαν πυρὶ κατασχίσαντες. Καὶ ὅπου εὗρίσκετο παρὰ τινι βιβλίον διαθήκης, καὶ εἴ τις συνευδόκει τῷ νόμῳ, τὸ σύγκριμα τοῦ βασιλέως ἐθανάτου αὐτὸν ἐν ἰσχύι αὐτῶν. Ἐποίουν οὕτως τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐρισκομένοις ἐν παντὶ μηνὶ καὶ μηνὶ ἐν ταῖς πόλεσιν. Καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς θυσιάζοντες ἐπὶ τὸν βωμόν, ὅς ἦν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

Καὶ τὰς γυναῖκας τὰς περιτεμηκνίας τὰ τέκνα αὐτῶν ἐθανάτωσαν κατὰ τὸ πρόσταγμα. Καὶ ἐκρέμασαν τὰ βρέφη ἐκ τῶν τραχήλων αὐτῶν, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν προενόμευσαν καὶ τοὺς περιτεμηκνίους αὐτοὺς ἐθανάτωσαν. Καὶ πολλοὶ ἐν Ἰσραὴλ ἐκραταιώθησαν, καὶ ὠχυρώθησαν ἐν ἑαυτοῖς τοῦ μὴ φαγεῖν κοινά. Καὶ ἐπελέξαντο ἀποθανεῖν, ἵνα μὴ μιανθῶσι τοῖς βρώμασι, καὶ μὴ βεβηλώσωσι διαθήκην ἁγίαν, καὶ ἀπέθανον. Καὶ ἐγένετο ὀργὴ μεγάλη ἐπὶ Ἰσραὴλ σφόδρα.

19. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων.

(A' Μακκαβ, Β', 1 - 28)

Β' Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀνέστη Ματταθίας Ἰωάννου τοῦ Συμεὼν ἱερεὺς τῶν υἱῶν Ἰωακίβ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐκάθισεν ἐν Μωδεὶν. Καὶ αὐτῶ υἱοὶ πέντε, Ἰωννάν ὁ διακαλούμενος Καδδὶς, Σίμων ὁ καλούμενος Θασσὶ, Ἰούδας ὁ ἐπικαλούμενος Μακκαβαῖος, Ἐλεάζαρ ὁ ἐπικαλούμενος Αὐαράν, Ἰωνάθαν ὁ ἐπικαλούμενος Ἀφρούς. Καὶ εἶδε τὰς βλασφημίας τὰς γινόμενας ἐν Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἶπεν: Οἴμοι, ἵνατί τοῦτο ἐγεννήθη ἰδεῖν τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ μου, καὶ τὸ σύντριμμα τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, καὶ καθίσει ἐκεῖ ἐν τῇ δοθῆναι αὐτὴν ἐν χειρὶ ἐχθρῶν, καὶ τὸ ἅγιασμα ἐν χειρὶ ἀλλοτρίων; Ἐγένετο ὁ ναὸς αὐτῆς ὡς ἀνὴρ ἄδοξος, τὰ σκέπη τῆς δόξης αὐτῆς αἰχμάλωτα ἀπήχθη, ἀπεκτάνθη τὰ νήπια αὐτῆς ἐν ταῖς πλατείαις, οἱ νεανίσκοι αὐτῆς ἐν ὁμοφαίᾳ ἐχθροῦ. Ποῖον ἔθνος οὐκ ἐκληρονόμησε βασιλείαν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐκράτησε τῶν σκύλων αὐτῆς; Πᾶς ὁ κόσμος αὐτῆς ἀφηρέθη, ἀντὶ ἐλευθέρως ἐγένετο εἰς δούλην. Καὶ ἰδοὺ τὰ ἅγια ἡμῶν καὶ ἡ καλλονὴ ἡμῶν καὶ ἡ δόξα ἡμῶν ἠρημώθη, καὶ ἐβίβλωσαν αὐτὰ τὰ ἔθνη, Ἰνατί ἡμῖν ἔτι ζῆν; Καὶ διέσρηξε Ματταθίας καὶ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεβάλοντο σάκκους, καὶ ἐπένθησαν σφόδρα.

Καὶ ἦλθον οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ καταναγκάζοντες τὴν ἀποστασίαν εἰς Μωδεὶν τὴν πόλιν, ἵνα θυσιάσῃσι. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ Ἰσραὴλ πρὸς αὐτοὺς προσῆλθον. Καὶ Ματταθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ σνήχηθησαν. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπον τῷ Ματταθίᾳ, λέγοντες. Ἄρχων καὶ ἔνδοξος καὶ μέγας εἶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ ἐστηριγμένος ἐν υἱοῖς καὶ ἀδελφοῖς. Νῦν οὖν πρόσελθε πρῶτος, καὶ ποιήσον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ὡς ἐποίησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ ἄνδρες Ἰούδα, καὶ οἱ καταλειφθέντες ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἔση σὺ καὶ ὁ οἶκός σου τῶν φίλων τοῦ βασιλέως. Καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου δοξασθήσεσθε ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ καὶ ἀποστολαῖς πολλαῖς.

Καὶ ἀπεκρίθη Ματταθίας, καὶ εἶπε φωνῇ μεγάλῃ. Εἰ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐν οἴκῳ τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως ἀκούουσιν αὐτοῦ, ἀποστῆναι ἕκαστος ἀπὸ λατρείας πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἠρετίσαντο ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ οἱ υἱοὶ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου πορευσόμεθα ἐν διαθήκῃ πατέρων ἡμῶν. Ἰλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον καὶ

δικαιώματα, τῶν λόγων τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουσόμεθα. τοῦ παρελθεῖν τὴν λατρείαν ἡμῶν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν.

Καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τοὺς λόγους τούτους, προσῆλθεν ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων, θυσιᾶσαι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐν Μωδεὶν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Βασιλέως. Καὶ εἶδε Ματθαίας καὶ ἐξήλωσε καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνῆνεγκε θυμόν κατὰ τὸ κρίμα, καὶ δραμὸν ἔσφαξε αὐτὸν ἐπὶ τὸν βωμόν. Καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ βασιλέως τὸν ἀναγκάζοντα θύειν ἀπέκτεινεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ τὸν βωμὸν καθεῖλε. Καὶ ἐξήλωσε, τῷ νόμῳ καθὼς ἐποίησε Φινεὲς τῷ Ζαμβροὶ υἱῷ Σαλώμ. Καὶ ἀνέκραξε Ματθαίας ἐν τῇ πόλει φωνῇ μεγάλης λέγων. Πᾶς ὁ ζηλῶν τῷ νόμῳ καὶ ἰσθῶν διαθήκην ἐξελετέω ὀπίσω μου. Καὶ ἔφυγον αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐγκατέλιπον ὅσα εἶχον ἐν τῇ πόλει.

20 — Λόγοι τοῦ Ματθαίου καὶ θάνατος.

(Α' Μακκαθ. Β', 49—70)

Β' — Καὶ ἤγγισαν αἱ ἡμέραι τοῦ Ματθαίου ἀποθανεῖν, καὶ εἶπε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.

Νῦν ἐστηρίχθη ὑπερηφανία καὶ ἐλεγμὸς καὶ καιρὸς καταστροφῆς καὶ ὀργῆς θυμοῦ. Καὶ νῦν τέκνα ζηλώσατε τῷ νόμῳ καὶ δότε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὑπὲρ διαθήκης πατέρων ἡμῶν. Μνήσθητε τῶν πατέρων ἡμῶν τὰ ἔργα, ἃ ἐποίησαν ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν, καὶ δέξασθε δόξαν μεγάλην καὶ ὄνομα αἰώνιον. Ἄβραάμ οὐχὶ ἐν πειρασμῷ εὗρέθη πιστός, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην; Ἰωσήφ ἐν καιρῷ στενοχωρίας αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἐντολήν, καὶ ἐγένετο κύριος Αἰγύπτου. Φινεὲς ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐν τῷ ζηλώσει ζῆλον, ἔλαβε διαθήκην ἱερωσύνης αἰωνίας. Ἰησοῦς ἐν τῷ πληρῶσαι λόγον, ἐγένετο κριτὴς ἐν Ἰσραὴλ. Χάλεβ ἐν τῷ ἐπιμαρτύρασθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔλαβε γῆς κληρονομίαν. Δαβὶδ ἐν τῷ ἐλέφ αὐτοῦ ἐκληρονόμησε θρόνον βασιλείας εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἡλίας ἐν τῷ ζηλώσει ζῆλον, ἀνελήφθη ἕως εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀναβίας, Ἀζαρίας, Μισαήλ, πιστεύσαντες ἐσώθησαν ἐκ φλογός. Δαβιὴλ ἐν τῇ ἀπλότῃ αὐτοῦ ἐρρύσθη ἐκ στόματος λεόντων. Καὶ οὕτως ἐννοήθητε κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν, ὅτι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἀσθενήσουσιν. Καὶ ἀπὸ λόγων ἀνδρὸς ἀμαρτωλοῦ μὴ φοβήθητε, ὅτι ἡ δόξα αὐτοῦ εἰς σκώληκας. Σήμερον ἐπαρθήσετε καὶ αὐτίον οὐ μὴ εὔρεθῆ' ὅτι ἔστρεψεν εἰς τὸν χοῦν αὐτοῦ, καὶ ὁ διαλογι-

σμός αὐτοῦ ἀπόλειο. Καὶ ὑμεῖς τέχνα ἰσχύσατε καὶ ἀνδρίζεσθε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι ἐν αὐτῷ δοξασθήσεσθε. Καὶ ἰδοὺ Συμεὼν ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, οἶδα ὅτι ἀνὴρ βουλῆς ἐστίν, αὐτοῦ ἀκούετε πάσας τὰς ἡμέρας, αὐτός ὑμῖν ἔσται εἰς πατέρα, Καὶ Ἰούδας Μακκαβαῖος ἰσχυρὸς δυνάμει ἐκ νεότητος αὐτοῦ, οὗτος ὑμῖν ἔσται ἄρχων στρατιᾶς, καὶ πολεμήσει πόλεμον λαῶν. Καὶ ὑμεῖς προσέξατε πρὸς ὑμᾶς πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ νόμου, καὶ ἐκδικήσατε ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ ὑμῶν. Ἀνταπόδοτε ἀνταπόδομα τοῖς ἔθνεσι, καὶ προσέχετε εἰς τὰ προστάγματα τοῦ νόμου.

Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, Καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ ἔκιῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τάφοις πατέρων αὐτῶν ἐν Μωδεθὲν. Καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ Δημιουργία τοῦ Κόσμου.

Α'—*ἐν ἀρχῇ* κατ- ἀρχάς, ἐν ᾧ προηγουμένως δὲν ὑπῆρχε τι. Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν ἀρχίζει καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος κλπ. ἀκατασκεύαστος, χωρὶς μορφῆν, ἀμορφος, ἄβυσσος. (ἂ στερητικὸν καὶ βυσσός, βυθός). βαθύς, ἀχανής, ἀπέραντος, ἐύλον, δένδρον, κάρπιμον, καρποφόρον, φαῦσις, ρηματικὸν τοῦ φαίνω, φωτίζω, καιρός, ἐνιαυτός, ἐποχὴ τοῦ ἔτους, τὸ ἔτος, εἰς ἀρχάς, εἰς τὸ ἀρχεῖν, νὰ ἀρχῇ. *Ἡμέρα μία*, ἡμέρα πρώτη, πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ, ὅτι μὲ τὴν φράσιν *ἡμέρα μία* κλπ. ὁ Μωϋσῆς ἀπλῶς θέλει νὰ φανερώσῃ τὴν σειρὰν τῆς δημιουργίας.

Β'—*καὶ εἶδεν ὁ Θεός*. Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα. Διὰ τοῦτο αἱ ἐκφράσεις αὗται π. χ. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεός, καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός κλπ. λέγονται ἐκφράσεις ἀνθρωποπαθεῖς, διότι συμβαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὡς ἀνθρωπον δέ, ἦτοι μορφὴν ἀνθρώπου ἔχοντα, λογίζει ἡ Π. Δ. τὸν Θεόν. *στερέωμα*. Οἱ Ἑβραῖοι, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ παρεδέχοντο τὸν οὐρανὸν ὡς στερεόν τι, ὡς κρυστάλλον. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι ὑπεράνω αὐτοῦ ὑπάρχει ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πίπτει ὡς βροχὴ. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ οὐρανοὶ ἐπάλληλοι. Π. χ. μέγχι τρίτου οὐρανοῦ. Β' Κορινθ. ΙΒ', 2. *σημεῖα, καιροί*. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ παρετήρουν τὰς μεταβολὰς τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἀστέρων καὶ προέλεγον τὴν βροχὴν, τὴν εὐδίαν, κλπ. *Καιροί*, εἶναι αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον, χειμῶν, αἵτινες σχηματίζονται ἐκ τῆς περὶ τὸν ἥλιον περιφορᾶς τῆς γῆς.

Γ'—Ὅπως βλέπομεν, ἐνταῦθα ἡ Π. Δ. διηγεῖται τὴν δημιουργίαν τοῦ Κόσμου ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ καὶ ἐκθέτει τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν μὲ ἀφέλειαν καὶ μὲ ἐκφράσεις ἀπλᾶς καὶ λαϊκᾶς, συμ-

φώνους με τὰς τότε επικρατούσας διηγήσεις. Δὲν πρέπει δὲ ταῦτα νὰ ἐρμηνεύωνται κατὰ γράμμα. Διότι ἡ Π. Δ. δὲν εἶναι βέβαια βιβλίον ἐπιστημονικόν, δὲν εἶναι δηλαδή οὔτε Γεωλογία, οὔτε Ἀστρονομία, οὔτε Ὀρυκτολογία κλπ. ὥστε νὰ ἐκθέτῃ τὴν δημιουργίαν με ὄρους ἐπιστημονικοὺς κτλ, ἀλλ' εἶναι βιβλίον πρὸ παντὸς *θρησκευτικόν*. Ἦτοι ἔχει ἔχει σκοπὸν νὰ διδάξῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Τὸ ὅτι δὲ δημιουργὸς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός, τοῦτο εἶναι δίδαγμα ὃχι μόνον τῆς Θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης. Ἡ θεωρία τοῦ Laplace, ὅπως ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τοῦ Πουανκαρέ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐξειλίχθη διὰ τῆς κινήσεως εἰς τὴν σημειωμένην του μορφήν βαθμιαίως καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐκ τινος ἀρχικοῦ νεφελώματος, δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω ἀπλῆν περιγραφῆν τοῦ Μωϋσέως. Μεγάλοι φυσικοὶ καὶ γεωλόγοι, ὅπως ὁ Λιναῖος, ὁ Κυβιέ, ὁ Ἀμπέρ, ὁ Λάνα, ὁ Χ. Μύλλερ, ὁ φὸν Μπέρ, ὁ Μπιώ, ὁ Λαππαρὰν κλπ, ἔλεγον τακτικά: «Ὁ Μωϋσῆς ἢ ἦτο μέγας ἐπιστήμων ἢ ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς διηγήσεις τῆς Γενέσεως». (Ἴδε Δ. Μαγκριώτη, ἢ Βίβλος ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἐπιστήμης. Ἀθῆναι 1944 καὶ Διακήρυξιν Ἐπιστημόνων περ. Ἀκτίνες Ἀθῆναι 1746 καὶ Δ. Μπαλάνου, Ἡ θρησκευτικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, Ἀθῆναι 1947). «Γενηθῆτω φῶς». Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, διότι ὁ ἥλιος δὲν εἶχε δημιουργηθῆ ἀκόμη.

2. Ἡ δημιουργία τῶν ἐμφύχων καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Α'—*ψυχῶν ζωσῶν*, ἔχοντα ψυχὴν ζωσαν. κατὰ γένος. κατὰ γένη ὁμοταξίας. κατακυριεύσατε. ἐξουσιάσατε ἐντελῶς. ὁμῖν ἔσται εἰς βοῶσιν δύνασθε νὰ τρώγετε.

Β'—*ποιήσωμεν ἄνθρωπον*. Ἡ Ἁγία γραφή μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰς δήλωσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος. *κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν*. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι ἔχει ψυχὴν ἀθάνατον καὶ εἶναι ὄν πνευματικόν, ὅπως ὁ Θεός. Δύναται δὲ νὰ ὁμοιάσῃ με τὸν Θεὸν ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δύναμιν ἀπέναντι τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ. *ἄρσεν καὶ θῆλυ*. Ἀπὸ ἑνα ἀνθρώπινον ζεῦγος κατάγονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς.

Γ'—Καὶ εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὁ Μωϋσῆς ὁμιλεῖ ὡς ὁ καλύτερος ἐπιστήμων παλαιοντολόγος. Διότι ἡ Παλαιοντολογία σήμερον με ὅλας

τὰς προόδους τῆς μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὰ γιγάντια ὑδροβία, ἀμφίβια, ἐρπερὰ καὶ πτηνὰ κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν καὶ μεσοζωϊκὸν αἰῶνα. Μετὰ ταῦτα ἀναφαίνονται—κατὰ τὴν ἑκτην ἡμέραν—τὰ θηλαστικά. Εἶναι ὁ καινοζωϊκὸς αἰὼν τῆς Παλαιοντολογίας. Τελευταῖος ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος «ὡς ὁ βασιλεὺς τῶν ἐπιγείων κτισμάτων» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Κυβιέ. Τέλος ὁ Μωϋσῆς μᾶς λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφανερώθη εἰς τὴν γῆν δι' ἐξελίξεως, ὥστε νὰ καταγεται οὗτος ἀπὸ τὸν πύθικον κλπ ὅπως ὑποθέτει ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ κατόπιν εἰδικῆς δημιουργικῆς πράξεως τοῦ Δημιουργοῦ.

Καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Ὅλα καλὰ, ὅλα ὠραῖα, ὅλα ἁρμονικὰ ἐδημιούργησεν ὁ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος Θεὸς τὰ ὄντα τοῦ κόσμου, τὴν Φύσιν ὅλην, Καὶ τὰς ἀρρήτους φυσικὰς καλλονάς, καὶ τὴν θαυμαστήν καὶ σοφὴν διάταξιν τοῦ κόσμου πολλαπλῶς ἐξῆμνησαν καὶ φιλόσοφοι, καὶ ποιηταί, καὶ ἱεροκῆρυκες καὶ ἐπιστήμονες βαθεῖς. Παρ. καὶ τὸν ΡΓ' ψαλμὸν.

3. — Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Παράδεισον.

Α' — *συντετέλεσθησαν*. ἔλαβον τέλος, πέρος, ἐδημιουργήθησαν. *κατέπαυσεν*. ἔπαυσε νὰ δημιουργῆ, ἠσύχασεν, ἀνεπαύθη. *ἠγίασεν*. κατέστησεν ἅγιαν. Εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἦτοι τῆς ἀναπαύσεως. *χοῦν. χῶμα. παράδεισος*. λέξις περσικῆ. Κῆπος ἢ κατάφυτος τόπος περιπεφραγμένος. με νερὰ καὶ δένδρα καρποφόρα καὶ ζῶα ἡμερα καὶ ἀγρια. *ἐξανέτειλεν*. ἐφύτευσεν, ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ. *πᾶν ξύλον*. κάθε δένδρον ὠραῖον καὶ καρποφόρον. *τῆς τρυφῆς*. τῆς ἀπολαύσεως, τῆς εὐχαριστήσεως. *ἐνετείλατο*. ἔδωκεν ἐντολήν, διαταγήν. *βρώσει φακῆ*. Ἑβραϊσμός, δύνασαι νὰ φάγῃς.

Β' — Ἐδέμ. τόπος κείμενος εἰς τὴν Ἀρμενίαν κατὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου. Εἶναι λέξις Ἑβραϊκῆ καὶ σημαίνει τὸν εὐχάριστον εἰς διαμονὴν τόπον, τὸν τόπον ἢ παράδεισον τῆς τρυφῆς. Ἀδάμ. Εὔα. λέξεις Ἑβραϊκαὶ καὶ σημαίνουν Ἀδάμ, χοῦκός, Εὔα, ζῶή. *ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστόν*. Πρόκειται περὶ δένδρον, ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς νὰ φάγουν οἱ πρωτόπλαστοι.

Γ' — Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ εἰς τὴν Μυθολογίαν τῶν ὁμιλοῦν διὰ μίαν χρυσοῦν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν ἐπέρασεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὴν

ὁποῖαν ἐξοῦσεν οὗτος εἰς πλήρη μακαριότητα, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κατόπιν ἐξέλεσεν.

4. — Ἀμαρτία καὶ πτώσις τῶν πρωτοπλάστων.

Α' — *φρονημώτατος*, ἡ λέξις ὅταν λέγεται, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐπὶ ζῶων, σημαίνει τὴν ἰδιοφυῖαν ἢ ἐπιτηδειότητα, πού παρουσιάζουν ταῦτα. Καὶ ὁ ὄφις θεωρεῖται *φρόνιμος*, διότι ἔχει τὴν πρόνοιαν, ὅταν κινδυνεύῃ, νὰ προφυλάσῃ τὴν κεφαλὴν του, διότι τὸ κύπημα εἰς οἰοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ σώματός του δὲν τοῦ ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Ὑπάρχει ὁμοίως καὶ ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ἡ λέξις *φρόνιμος* σημαίνει καὶ τὸν δεινὸν καὶ τὸν πανοῦργον, σημασία ἡ ὁποία ταιριάζει ἐνταῦθα. (Ἴδε Ἑσραὶον Ἐρ- Στεφάνου ἐν λέξει). *Μὴ ἀψησθε*. νὰ μὴ ἐγγίσετε, πιάσετε. *ἀρεστόν... τὸ ἰδεῖν*. ἀρεστὸν νὰ τὸ βλέπῃ κανεὶς μὲ τὰ μάτια του. *ὠραῖον τὸ κατονοῆσαι*. ὠραῖον πρᾶγμα ἢ κατανόησις, ἢ γνώσις, ἢ μάθησις. *μετ' αὐτῆς*. εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, πού ἦτο μαζί τῆς. *ἠπάτησέ με*. μὲ ἐξηπάτησεν. *ὅτι τοῦτο ἐποίησας*. διότι ἐπραξες τοῦτο. *ἐπικατάρατος*. κατηραμένος. *ἀνά μέσον*. μεταξύ. *τηρήσει*. θὰ κρατήσῃ, θὰ κυπλήσῃ. *πληθύνων πληθυνῶ*. θὰ πληθύνω. *ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε*. ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃς σύ. ἦτοι ἕως ὅτου ἀποθάνῃς. *ἐξαπέστειλεν*. ἐξεδίωξεν.

Β' — Ὁφίς. Δὲν πρόκειται φυσικὰ περὶ τοῦ γνωστοῦ ἔρπετοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ πανοῦργου Διαβόλου, ὅστις ὑπὸ μορφὴν ὄφeos παρουσιάζεται καὶ ἐξαπατᾷ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ λέξις ὄφις δὲ εἶναι Αἰγυπτιακὴ καὶ σημαίνει τὸν ἀπαταιῶνα, τὸν σατανᾶ, τὸν διάβολον καὶ συκοφάντην. Ἴδε Ἀποκ. ΙΒ', 14, 15 καὶ Β' Κορινθ' ΙΑ', 3 κλπ. *τὸ κατονοῆσαι*. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι «φύσει ὁ ἄνθρωπος ὀρέγεται τοῦ εἰδέναι». *ἔχθραν θήσω*. Τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη ἀγγελία περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Μεσίου εἰς τὸν κόσμον, διὰ τοῦτο λέγεται πρωτευαγγέλιον. Ὁ Χριστὸς θὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ διαβόλου καὶ θὰ σώσῃ ἀπὸ τὰς χειρᾶς του τὸν παραπλανηθέντα ἄνθρωπον. Αὐτὸς δὲ θὰ συντρίψῃ αὐτοῦ τὴν πτέρναν (σταυρικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ). *ἐργάζεσθαι τὴν γῆν*. ἢ ἐργασία ἐπιβάλλεται ὡς ποινὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπεδείχθη ὁμοίως πηγὴ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς χρηστότητος.

Γ' — Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ πᾶσαι αἱ θρησκείαι διδάσκουν τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν παραδείσιον βίον. Ἔνεκα τούτου δὲ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, Ἥτοι διὰ

νά ἐπαναφέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα καὶ ἀθανασίαν, Ἦτο δὲ ἡ πράξις ἐκείνη τῶν πρωτοπλάστων παρακοὴ εἰς τὸ θέλημά τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν τοῦ ἀνθρώπου νά γίνῃ κατὰ τὴν γνώσιν ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν. Διεβιάσθη δὲ ἡ ἁμαρτία αὕτη εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος—προπατορικὸν ἁμάρτημα Παράβαλε τὸ ἰδιόμελον τῆς Κασσιανῆς «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις...» τῆς Μ. Τετάρτης.

5—Ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ.

A—*ῶ*χετο. ἐπορεύετο, ἐπήγαινε. *ἐγενήθη*. ἀντι ἐγένετο. *ἐξαριθμησαί*. νά ἀριθμήσῃς ὅλους αὐτούς. *τὸ σπέρμα σου*. οἱ ἀπόγονοί σου. *ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην*. ἐλογίσθη δίκαιος. *διέθετο*. ἔκαμε. *διαθήκην*. διαθήκην, συμφωνίαν. *εὐαρέσκει*. νά ἐξακολουθῆς νά εἶσαι εὐίρεστος. *νά ἐκτελῆς τὰς ἐντολάς μου*. *σφόδρα σφόδρα*. πάρα πολύ. *θήσω σε εἰς ἔθνη*. θά σέ κάμω ἀρχηγὸν ἐθνῶν. *ἐκ σοῦ*. ἀπὸ τὸ γένος σου. *εἶναι σου Θεός*. ὥστε νά εἶμαι Θεός σου. . . *εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον*. εἰς παντοτεινὴν κληρονομίαν.

B—*Ἀβραμ*. ὄνομα Ἑβραϊκὸν ὡς καὶ τὸ Ἀβραάμ. Καὶ τὸν μὲν Ἀβραμ σημαίνει πατὴρ ὕψους, τὸ Ἀβρα-ὰμ πατὴρ πλήθους, λαοῦ. Εἶναι ὁ μέγας γεννάρχης καὶ θεμελιωτῆς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Ἦτο ἀπόγονος τοῦ Σὴμ, υἱὸς τοῦ Θάβρα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ναχῶρ καὶ τοῦ Ἀρράν. Ἐγενήθη εἰς τὴν Οὐρ τῆς Μεσοποταμίας καὶ κατῴκει εἰς τὴν Χαρράν αὐτῆς μαζί μὲ τὴν σύζυγόν του Σάρραν καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Λώτ. *Σάρα καὶ Σάρρα*. ὄνομα Ἑβραϊκὸν καὶ σημαίνει τὴν ἡγεμονίδα ἢ βασίλισσαν. Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ. *Ἐξέλαθε ἐκ τῆς γῆς σου*. ἀπὸ τὴν Χαρράν.

Γ—*Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοί*. Ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἔμελλε νά προσέλθῃ ὁ Μεσίας, ὁ λυτρωτῆς τοῦ κόσμου. Λαμβάνεται δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἀβραάμ ὡς τύπος ἀνθρώπου πιστοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐναρέτου. Ὅταν ὁ Ἀβραάμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γῆν Χαναάν, ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἑβραῖος ἀπὸ τοὺς ἐντόπιους τῆς Χαναάν, λέξις ἡ ὁποία σημαίνει τὸν ἐκ τῆς Περσίας ἐλθόντα.

5—Ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ τὰ τέκνα του.

A—*τί ἀπαντήσῃ ὑμῖν*. τί θά σᾶς συμβῆ. *ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμε-*

ρῶν. τὰς τελευταίας ἡμέρας, αἰνέσαισαν. αἰνέσουσι, θὰ αἰνέσουν, μακαρίσουν. τύπος τοῦ παρηκμακός Ἑλληνισμοῦ. αἱ χεῖρες σου κλπ. ἡ ἔννοια θὰ νικήσης τοὺς ἐχθρούς σου, οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. οἱ ἀδελφοί σου. σκύνμος. τὸ λεονταράκι. ἐκ βλαστοῦ. σὺν βλαστός. ἀνέβης. ἐμεγάλωσες. ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ. ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ὁ Σηλώ. ἄλλα κείμενα γράφουν, ὧ ἀπόκειται. καὶ φανερώνει ἡ λέξις τὸν προσωρισμένον εἰρηνοποιὸν ἐκεῖνον, ὅστις μέλλει νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην. δεσμεύων. δένων. πρὸς ἄμπελον. εἰς τὴν ἄμπελον. ἔλικι. ἡ ἔλιξ. ἡ ψαλίδα τοῦ κλίματος. αἷμα σταφυλῆς. ποιητικὴ ἔκφρασις τοῦ οἴνου.

B'— Ἰακώβ. ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀβραάμ, ὁ ἐπικληθεὶς Ἰσραήλ. Εἶχε δώδεκα τέκνα. Ἐγὼ προστίθεται. Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν προλέγει ὁ Ἰακώβ τὸν θάνατόν του. Ἐκφράζει δὲ συγχρότως τὴν πίστιν του εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ζωῆν, ὅπου ζοῦν οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ὅλοι. ἐν τῷ σπηλαίῳ. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ κλπ. εἶχον ταφῆ εἰς κοινὸν οἰκογενειακὸν τάφον, κείμενον εἰς τὴν Χαναὰν καὶ εἰς τὸ διπλοῦν σπήλαιον Μὰχ—Πελάχ. Λεία. ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Ἰακώβ.

Γ'— Ὁ Ἰακώβ προφητεύει ἐνταῦθα τὴν γέννησιν τοῦ Μεσίου—Χριστοῦ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα τοῦ υἱοῦ του. Ὀνομάζεται δὲ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ὁ Μεσίας Σηλώ, ὄνομα τῷ ὁποίῳ σημαίνει τὸν Εἰρηνοποιόν. (ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Σηλώ). Καὶ πράγματι ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, τελευταίου Ἰουδαίου ἄρχοντος τῆς Ἰουδαίας. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὸν ὀνομάζει ἄρχοντα εἰρήνης. (Θ', 6).

7.— Ὁ Θεὸς ἀνκθέτει εἰς τὸν Μωϋσῆν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

A'—ὐπὸ τὴν ἔρημον. κάτω ἀπὸ τὴν ἔρημον, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐρήμου, ὅπου τὸ ὄρος Χωρήβ. ἐν πυρὶ φλόγος. ὡς πυρίνη φλόγα ἢ ὡς γλῶσσα πυρός. κατεκαίετο. ἔβγαζε φλόγες χωρὶς νὰ καίεται. παρελθόν. ἀφοῦ πλησιάσω. κατεμβλέπει. νὰ ἀτενίσῃ. ἰδὼν εἶδον. ἔβραϊσμός εἶδον, ἐρογοδιώκτης. ὁ ἐρογοδηγός, ὁ ἐπιστάτης ἔρογων, ἐξελεσθαι. νὰ ἐλευθερώσω, ἦκει πρὸς με. φθάσει ἕως ἐμέ. τὸν θλιμμόν. τὴν θλίψιν. δεῦρο. ἔλα. πληθυντικὸς δεῦτε. ἔλατε. τίς εἰμι ἐγώ. ποιὸς εἰμαι ἐγώ. μετὰ σοῦ. μαζί σου βοηθός σου. ἐξελεσσομαι. θὰ πορευθῶ, θὰ πάω. ὁ ὢν. ὁ ὑπάρχων, ὁ ζῶν, ὁ αἰώνιος.

Β'— *Ἰοθόρ*, ὁ πενθερὸς τοῦ Μωϋσέως. Τούτου τὴν θυγατέρα Σεπφώραν εἶχε σύζυγον ὁ Μωϋσῆς. *Μαδιάμ*, χώρα καὶ πόλις τῆς Ἀραβίας, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, φυλὴ νομαδική, ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ. *Χωρήβ*, ὄρος τῆς Ἀραβίας, ὅπως καὶ τὸ Σινᾶ. *Μωϋσῆς*, (ὑδατόσωστος) ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμράν καὶ τῆς Ἰωχαβέδ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀαρών καὶ τῆς Μαριάμ. *Χετταῖοι*, *Ἀμορραῖοι*, *Φερεζαῖοι*, *Γεργεσαῖοι*, *Εὐαῖοι*, *Ἰεβουσαῖοι*, διάφοροι λαοὶ κατοικοῦντες μέσα ἢ γύρω εἰς τὴν Χαναάν.

Ἄ *ὄν*, εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, ὁ *Γιαχβέ*. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐκφράζεται ἡ ἔννοια ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος, ἦτοι ἡ αἰωνιότης τοῦ Θεοῦ. Τὸ πλήρες ὄνομα εἶναι *Γιεχωβά*.

Γ'— Ὁ αἰώνιος καὶ παντοδύναμος Θεὸς παρουσιάζεται εἰς τὸν Μωϋσῆν ὑπὸ μορφὴν πυρός. Παριστάνει δὲ τὸ ὄραμα τοῦτο, κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν γέννησιν ἐκ τῆς Παρθένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐνα τροπάριον τῆς Ἐκκλησίας μας λέγει :

» Μωϋσῆς κατενόησεν ἐν βάτῳ τὸ μέγα μυστήριον τοῦ τόκου σου...» Καὶ ἄλλο.

» Παρῆλθεν ἡ σκιά τοῦ Νόμου τῆς χάριτος ἐλθούσης· ὡς γὰρ ἡ βάτος οὐκ ἐκαίετο καταφλεγόμενη, οὕτω Παρθένος ἔτεκες καὶ Παρθένος ἔμεινας...» κλπ.

δ.— Τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων.

Α'— *συναγωγή*, *συνάθροισις*, καὶ *οἶκος πατριῶν*, κατὰ πατρικούς οἴκους, *ἱκανοὶ εἰς πρόβατον*, δὲν εἶναι ἀρκετοί, ὥστε νὰ φάγουν εἰς μίαν νύκτα ἕνα πρόβατον, *ἐνιαύσιον*, ἑνὸς ἔτους, *σταθμοί*, *φλιά*, τὸ ἀνώφλιον καὶ αἱ δύο παραστάδες τῆς θύρας, *ὀπὰ πυρί*, ψημένα στῆ φωτιά, *ἄζυμα*, *φωμί λιψό*, *χωρίς προζύμι*, *πικρῖδες*, τὰ πικρὰ λάχανα, τὰ ριδικία, *ἔδοται*, νὰ φάγουν, *ἠγμημένον ἐν ὕδατι*, βραστόν, ἀλλὰ ψητόν, ὅπως παρ' ἡμῖν τὸ ἀρνὶ τῆς σουβλας, ὀβελίας, ἀπολείφεται, δὲν θὰ μείνῃ νὰ μὴ μείνῃ, *μνημόσυνον*, ἐνθύμιον, *Κυρίῳ*, χάριν τοῦ Κυρίου, *νόμιμον*, καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ Νόμου, *ἐσκέπασε*, ἐπροστάτευσε, *ἠνίκα*, ὅταν, *ἐπάταξε*, ἐκτύπησεν, *ἐθανάτωσε*, ἐρρόσατο, διέσωσεν, *ὄν τῇ δυνάμει αὐτῶν*, μαζί μὲ ὄλην τὴν δύναμιν αὐτῶν (τὸν στρατόν).

Β'— *Νισάν*, Ὁ πρῶτος μὴν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἡμερολογίου, ἰσχύς δύναμος μὲ τὸν ἰδικόν μας Μάρτιον — Ἀπρίλιον. *Πάσχα*, λέξις Ἑβραϊκή, σημαίνει διάβασις, ἐλευθερία. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἑορτὴ— ἔθνη καὶ θρησκευτικὴ τῶν Ἑβραίων, Ἐπρόσεχαν δὲ οἱ Ἰσραηλιταί.

αὐτῆ—δηλ. ἡ 14 Νισάν—νὰ συμπύπτη ἡμέραν Σάββατον καὶ πανσέλληνον μετὰ τὴν Ἑαρινὴν ἰσημερίαν.

Γ'— Ὁ κατὰ τὸ Πάσχα θυσιολζόμενος ἀμνὸς εἶναι τύπος τοῦ θυσιασθέντος κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν καὶ ὥραν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ Ἰησοῦς Χριστός. Ἀπὸ αὐτοῦ δὲ δὲν συνετρίβη οὐδὲν ὄστου. (Ἰωάν. 1Θ', 35). Ὁ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Προφητῶν λέγεται Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, σῶζων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

9.— Ωδὴ Μωϋσέως ἐν ἐξόδῳ.

Α'— ἄσωμεν. ἄς ψάλωμεν. ἀναβάτην. ἰπέα. πολέμους. ἀντιπολεμίους. ἐπιλέκτους. διαλεκτούς. τριστάτας. πολεμιστάς. κατεπόδησαν. κατεποντίσθησαν. διὰ πνεύματος. μετὰ τὸ φύσημα. ἐπάγη. ἐπάγωσαν. μεριῶ σκύλλα. θὰ μοιρασθῶ τὰ λάφυρα. ἐμπλήσω. θὰ γεμίσω, θὰ χορτάσω. ἀνελῶ. θὰ σκοτώσω. τέρατα. θαύματα. παρεκάλεσας. ὠδήγησες. κατάλυμα τόπος διαμονῆς. ἐξῆρχε. ἔκαμεν ἀρχήν.

Β'— τριστάται. οἱ τρεῖς πολεμισταὶ οἱ ἰστάμενοι ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ ἄρματος. Φιλιστειμ. Οἱ Φιλισταῖοι, κάτοικοι τῆς Φιλιστίας.

Γ'— Τὴν ᾠδὴν αὐτὴν ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν θαυμαστὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Καὶ ἡ διάβασις δὲ αὐτὴ κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, συμβολίζει τὴν ἐκ τῆς Παρθένου γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἴδε δοξαστικὸν ἔσπερινοῦ Α' ἤχου.

10.— Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Α' | ὦμοσα. ὠρκίσθηκα, πρὸ προσώπου σου. μπροστά ἀπὸ σένα. ἐναντίον σου. ἐνώπιόν σου, μπροστά σου. γνωστῶς. ἐν γνώσει. ἵνα γινῶ. ἵνα γνωρίσω. καταπαύσω σε. θὰ σὲ ἀναπαύσω. ἐγὼ παρελεύσομαι..... ἐγὼ σὰ διέλθω ἔμπροσθέν σου διὰ τῆς δόξης μου. θὰ διέλθῃ ἔμπροσθέν σου ἡ δόξα μου. ἐναντίον σου. ἔμπροσθέν σου. στήση. στάσου. ἐπὶ σέ. θὰ σκεπάσω μετὰ τὸ χέρι μου σέ.

Β'— Γῆ ρέουσα μέλι..... Εἶναι ἡ γῆ Χαναάν, ἡ ὁποία ἦτο εὐφοροτάτη. Συμβαίνουν δὲ ταῦτα εἰς τὸ ὄρος Σινά.

Γ'— Ὁ Μωϋσῆς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν βοηθὸν ἵνα ὀδηγήσῃ τὸ Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἰς τὴν Χαναάν, Ζητεῖ δὲ ἀκόμη νὰ ἴδῃ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπαντιᾶ. Οὐ μὴ ἴδῃ ἀνθρώπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γρά-

φαι εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. (Α', 18). Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶναι πνεῦμα. Ἴδε Ἰωάν. Α', 24.

11.— Ὁ ἠθικὸς νόμος.

Α'.— ἐν σοί. τίς μεταξὺ σοῦ. *περικαθαίρων*. καθαρίζων. *κληδομιζόμενος*. ζητῶν νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ τὸν κληδόνα (κλήδονα) *φαρμακός*. γόης, μάγος, *ἐπαιοιδή*. τὸ γήτευμα. *ἐγγαστρίμυθος*. προφήτης, *δμιλῶν* ἐκ τῆς γαστρός, κοιλίας του. *τερατοσκόπος*. ὁ παρατηρῶν τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖα-τέρατα. καὶ ἐξ αὐτῶν προλέγων τι. *ἐπερωτῶν* τοὺς νεκρούς. ὅπως ὁ σήμερον πνευματιστής. *σαυτῷ*. διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. *ζηλωτής*. ζηλότυπος. *ἀποδιδούς*. ἀποδίδων, τιμωρῶν. *κόσμος*. κόσμημα, στολίδι, στολισμός. *οὐ λήψη*. νὰ μὴ πιάσης εἰς τὸ στόμα σου, νὰ μὴ προφέρῃς. *ἐπὶ ματαίῳ*. διὰ μάταια, μηδαμινὰ πράγματα. *μὴ καθάριση*. δὲν θὰ συγχωρηθῆ. *οὐ μείσθε*. δὲν θὰ ὀρκισθῆτε. *ὀνομάζων*. προσφέρων τὸ ὄνομα. *προσήλυτος*. ξένος. *εὐχὴν*. κάμη τάμα. *ὀρισμὸν*, βάλῃ περιορισμὸν. *μνήσθητι ἀγιάζειν*. νὰ ἀγιάξῃς... *σάββατα*. λέξεις Ἑβραϊκῆ. ἀνάπαυσις. *τὰ σάββατα*. αἱ ἑορταὶ αἵτινες ἑορτάζοντο μὲ ἀργίαν. *τοῦ μαρτυρίου*. τῆς μαρτυρίας, ἀποδείξεως. *εὖ σοι γένηται*. ἵνα εἶσαι εὐτυχής. *μῶμεν*. μομφήν. κατηγορίαν. *ὡς*. ὅπως. *οὐκ ἔμμενεῖ*. ἡ ἔννοια. ἡ μαρτυρία ἐνὸς μάρτυρος δὲν θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. *στήσεται πᾶν ῥῆμα*. θὰ σταθῆ κάθε κατηγορία. *καὶ ἔξαρεῖς*. ἡ ἔννοια. νὰ πατάξῃς τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν ἀποδιώξῃς ἀπὸ κοντὰ σοῦ. *οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμὸς σου*. νὰ μὴν τὸν λυπηθῆς. *τὸν παῖδα, τὴν παιδίσκην*. τὸν δοῦλον, τὴν δούλην.

Β'.— Καὶ ἐλάλησε Κύριος. Εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἐν μέσῳ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ φωνῆς σάλπιγγος. *Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοί...* Διὰ τούτων ὁ Μωϋσῆς δηλοῖ πάντα τὰ εἶδη τῆς μαγείας καὶ τῆς μαντείας, εἰς τὰ ὅποια κατέφευγον τότε οἱ ἄνθρωποι, ἵνα πληροφορηθοῦν τὰ μέλλοντα. *Οὐ λήψη τὸ ὄνομα*. Ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον μόνον ἐπὶ ματαίῳ. *Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ κλπ.* Εἶναι ὁ νόμος τῆς ταῦτοπαθείας.

Γ'.— Ὁλος ὁ Νόμος οὗτος συνοψίζεται εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐντολάς. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου... καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. Τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως συνεπλήρωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίαν του κυρίου. (Ματθ. Ε—Ζ').

12.—Λόγια τοῦ Βαλαάμ καὶ τοῦ Μωϋσέως περὶ τοῦ Μεσίου.

Α'—ἐξάρας, ἐπάρας, ὑψώσας, ἐγένετο ἐπ' αὐτῶν. ἤλθεν εἰς αὐτόν. *παραβολή*. τὴν ἀλληγορίαν. ἀναλαβόν. ἀρχίσας. *νάπαι*. Νάπη λέγεται ἢ δασώδης φάραγξ, ἢ ἡ σύνδενδρος κοιλάς. *παράδεισοι*. κήποι. *ἐπηξε* ἔσπασεν. *μονοκέρωτος*. ὁ μονόκερος εἶναι εἶδος τετραπόδου πολὺ δυνατοῦ. *ἐκμυελιέι*. θὰ ἀφαιρέσῃ τὸν μυελόν. *ἐκμυελίζω*. *βολίσιν*. μὲ τὰς βολίδας, τὰ βέλη. *θραύσει*. θὰ συντρίψῃ. *προνομεύσει*. θὰ διαρπάσῃ. θὰ αἰχμαλωτίσῃ. *ἐκδικήσω*. θὰ τιμωρήσω.

Β'—*Βαλαάμ*. Υἱὸς τοῦ Βεώρ, ἀπόγονος τοῦ Σήμ, κάτοικος τῆς Χαναάν. Πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ Βαλάκ, βασιλέως τῶν Μωαβιτῶν, νὰ καταρασθῇ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογεῖ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ δίδει τὰς προφητείας ταύτας περὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὗτος ἐπίστευεν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. *ἡ Γῶγ βασιλεία*. Ἡ βασιλεία τοῦ Γῶγ, βασιλέως τοῦ λαοῦ Μαγῶγ. ἐξετείνετο εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Χαναάν (Πέρσαι-Μῆδοι κλπ.).

Μωάβ. Οἱ Μωαβῖται κατῴκουν περὶ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν καὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ υἱοῦ τοῦ Λὼτ Μωάβ. Βασιλεὺς τῶν ἦτο τότε ὁ Βαλάκ. *Υἱοὶ Σήθ*. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ, υἱοῦ τοῦ Νῶε. Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται πάντες οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς πέραν τῆς Χαναάν γῆς.

Γ'—Τόσον ὁ Βαλαάμ ὅσον καὶ ὁ Μωϋσῆς παρέχουν ἐνταῦθα προφητείας περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ. Τὸν Χριστὸν ὁ μὲν Βαλαάμ ὀνομάζει ἄστρον καὶ ἄνθρωπον βασιλέα, ὁ δὲ Μωϋσῆς Προφήτην ὡς αὐτὸν μέγαν, καὶ Νομοθέτην καὶ Ἀργηγὸν τοῦ Ἰσραήλ. Οὗτος θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ οἴκου Ἰσραήλ.

13.—Τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ Μωϋσέως.

Α'—*προσοδοκᾶσθω*. ἄς ἀναμένεται. ὡς ὑετός. ὡς βροχή. τὸ ἀπόφθεγμα. ὁ λόγος. ὄμβρος. ὄαγδαία [βροχή. ἄγρωπις. ἀγριάδα ὁ χόρτος τοῦ ἀγροῦ. νιφετός. χιόνισμα. κρίσεις. δίκαιαι. εὐθεῖς. μερίς. μερίδιον. σχολίσιμα. ξεκαθάρισμα, ξεδιάλεγμα. *αὐτάρακην*. ἔκαμεν αὐτάρακην, δηλ. ἐχόρτασεν. *σκεπάσαι*. εἶθε νὰ σκελάσῃ, προστατεύσῃ. (εὐκτικῆ). *διεῖς*, ἀφοῦ ἐτέντωσε. *μετάφρενα*. τὰ νῶτα, τὰ ὀπίσθια. *ἐψώμισεν*. διεμοίρασεν εἰς αὐτούς, ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἐταίωσεν αὐτούς. *σιεᾶρ*. τὸ λίπος. *νεφρῶν πυροῦ*. πυρὸς εἶναι τὸ σιτάρι, νεφρὸς δὲ πυροῦ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σίτου, ὁ νισσοτὲς ἢ τὸ σεμιγδάλι *ἐνεπλήσθη*. ἐχόρτασεν ἐγέμισεν. ἀπελάκτισεν. ἐκλώτισεν, ἀπέ-

στη. ἔφυγε μακράν. ἐξήλωσεν. ἐξηλωτύπησεν. ἐξεστραμμένη. παραστρα-
τημένη ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

B'—*Ὅτε διεμέριζεν.* Τοῦτο ἐγίνε μετὰ τὴν Πυργοποιίαν. κατ' ἀριθ-
μὸν ἀγγέλων. κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Διότι λέγεται
ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει καὶ τὸν φύλακα ἄγγελον αὐτοῦ, ὡς καὶ κάθε
ἄτομον. (Μ. Βασίλειος).

Γ'—*Ὁ Μωϋσῆς προΐδων τὸν θάνατόν του* θέλει διὰ τελευταίαν
φορὰν εἰς τὸ κύκλειον τοῦτο ἄσμα του νὰ συμβουλεύσῃ τὸν λαόν του νὰ
ὑπακούῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κάνει λοιπὸν ἀνάμνησιν ὅλων τῶν
εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς
τὴν ἀγνωμοσύνην των καὶ τὴν ἀχαριστίαν, ἣτις ἐχρημάτισεν καὶ ὡς
ὁ τύπος τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιδειχθείσης ἀχαριστίας τῶν ἀπογό-
νων των.

14—Προσευχὴ Ἰάννης τῆς μητρὸς Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου.

A'—*κέρας. ἡ δόξα, ἡ τιμὴ. μεγαλορρημοσύνη. μεγάλα ῥήματα,*
λόγια ὑπερήφανα, Θεὸς γνώσεων. παντογνώστης. παρηΐκαν. ἄφησαν
τὴν γῆν. δὲν ὑπάρχουσι πλέον πεινῶντες, *συνιεῖν.* νὰ αἰσθάνεται, ἄκρα
γῆς. τὰ πέρατα τῆς γῆς. *χριστοῦ.* τοῦ κεχορισμένου με ἅγιον ἔλαιον.

B'—*Ἄννα Ἡ μήτηρ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ.* Τὴν προσευχὴν
αὐτὴν ἀπήγγειλεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σα-
μουὴλ. Καυχᾶται δὲ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξυμνεῖ τὴν παντοδυ-
ναμίαν αὐτοῦ, διότι οὕσα στεῖρα ἔτεκε τέκνον τὸν Σαμουὴλ.

Γ'—*Ἡ προσευχὴ τῆς Ἰάννης περιέχει προφητείαν καὶ περὶ τῆς*
γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀνόδου ἰου εἰς τὸν οὐρανόν.
«Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐβρόντησεν».

15—Προσευχὴ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως καὶ προφήτου.

A'—*ἐξείλετο. ἠλευθέρωσε. ἀντιλήπτωρ. βοηθός. ἐθάμβησαν.* με
ἐξέπληξαν. κατέδεται, κατατρόγει. γνώφος. δμίχλη, σκότος. ἐπετάσθη.
ἐπέταξεν. ἐρρῶσατο. με ἔσωσεν, ἐγλύτωσεν.

B'—*Σαούλ.* Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅστις κατεδί-
ωκε τὸν Δαβὶδ ἀπὸ φθόνου.

Γ'—*Ὁ Δαβὶδ πρὶν ἐπισήμως ἀναγνωρισθῆ ὡς βασιλεὺς ἐπάλαι-*
σεν ἐναντίον πολλῶν καὶ μάλιστα τοῦ Σαούλ, ὅστις ἐζήτηε τὴν ἐξόντω-

σίν του. Ὀνομάζει δὲ τὸν ἑαυτὸν του *χριστὸν βασιλέα*, διότι ὁ Σαμουὴλ εἶχε χρίσει τοῦτον βασιλέα εἰς τὴν Βηθλέεμ, ἐνώπιον τοῦ πατρὸς του Ἰεσαί.

16.— *Ψδὴ Δαβίδ τοῦ βασιλέως.*

Α'— *Ἐξομολογεῖσθε, εὐχαριστεῖτε, δοξολογεῖτε τὸν Κύριον. ἅ ἐπιτηδεύματα. τὰ ἔργα. [εὐδοκίαν. χάριν, εὐλογίαν. κατορθωθῆτω. ἅς στήριχθῆ.*

Β'— *Ἐν ἀδλαῖς ἀγίαις.* Εἶναι αἱ ἅγαι ἀδλαὶ τῆς Σληνῆς τοῦ Μαρτυροῦ. *σὺν τῷ πληρώματι αὐτῆς.* Μὲ ὄλους τοὺς ἰχθῦς κλπ. *ἐκ τῶν ἔθνῶν.* Ἐννοεῖ τὰ ἄλλα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰδωλολάτραι.

Γ'— Ὁ Δαβίδ εἶχε καὶ τὸ χρίσμα τῆς ποιητικῆς φαντασίας. Ἦτο ἄριστος καὶ ἐμπνευσμένος ποιητής. Γράφει ὁμως ποιήματα θρησκευτικοῦ περιεχομένου, ἦτοι ὕμνους, ᾠδὰς καὶ ψαλμοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸν Θεόν.

17.— *Ἕλληνες κυριεύουν τὴν Παλαιστίνην.*

Α'— *Μετὰ τὸ πατάξαι.* Ὑστερα ἀπὸ τὸ κτύπημα, τὴν νίκην, *συνεστήσαντο.* ἔκαμαν. *ἐκράτησεν.* ἐκυρίευσεν. *σκῦλα.* λάφυρα, *ἐγένοντο εἰς φόρον.* ἐπλήρωσαν φόρον. *κοίτη.* τὸ κρεβάτι. *διεῖλεν.* ἐμοίρασεν. *ρίζα.* ἀπόγονος. *δημηρα.* ὄμηρος. *διαθῶμεν διαθήκην.* νὰ κάμωμεν συνθήκην συμφωνίαν. *ἀγαθὴνθη.* ἐφάνη ἀγαθός, *κόλος.* τὰ νόμιμα. *τὴν συνήθειαν.* τῶν ἔθνῶν. τῶν εἰδωλολατρῶν. *ἀπέστησαν.* ἀπεμακρύνθησαν. *δπραθήσαν.* ἠγοράσθησαν (ἐπωλήθησαν). *ὑπέβαλεν.* ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του, ὁ Ἀντίοχος. *βαρὺς πολὺς.* σπορδεῖα. τὰ κατάλληλα διὰ τὰς επονδὰς δοχεῖα. *ἀγγεῖα.* θυψκη. τὸ θυμιατόν. *κόσμος.* στολισμός. *κατὰ πρόσωπον,* ἔμπροσθεν, *ἐλέπισε.* ἐξεφλούδισε, *ἔβγαλε* τὸ ἐπίστρομα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου κλπ. *φοροκτονία.* σφαγή, ἠλλοιωθῆ. μετεβλήθη πρὸς τὰ χεῖρω. *νυμφίος* γαμβρός, νιόγαμπρος. *καθημένη ἐν πιασῶ.* ἡ νεόνυμφος. *αἰσχύνῃ.* ἐντροπῆ.

Β'— *Χεττειμί.* Λέγονται καὶ Χιττειμ καὶ Χετταῖοι. Ἐνταῦθα οἱ Ἰσραηλίται συγχίζουσιν τοὺς Χετταῖους μὲ τοὺς Μακεδόνας. *Οἱ παῖδες αὐτοῦ.* Διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐχρημάτισαν οἱ στρατηγοὶ του ὡς γνωστόν. Ἀντίοχος Ἐπιφανής. Υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γ' ἢ μεγάλου, βασιλεύσας ὡς Ἀντίοχος Δ' κατὰ τὸ ἔτος 176 π. Χ. ἢ τὸ 137 τῶν Σελευκιδῶν— βασιλείας Ἑλλήνων. *Ὅς ἦν δημηρα.* Ὁ πατὴρ του

Ἄντιοχος Γ' ἠττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἔδωκεν ὁμήρους εἰς τὴν Ῥώμην μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄντιοχου. *Γυμνάσιον*. Τοῦτο ἰδρῦθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν Ξυστῶ. Ἄκροβυστίαι. Αὐταὶ ἦσαν γνώρισμα τῶν εἰδωλολατρῶν. *Πτολεμαῖος*. Εἶναι ὁ ΣΤ', βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἠττηθεὶς τὸ 170 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἄντιόχου Δ'. *Τὸ ἀγίασμα*. Ὁ Μέγας Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων.

Γ'—Τοὺς χρόνους τούτους οἱ Ἰσραηλίται εἶχον ἐγκαταλίπη τὸν Θεόν. Διὸ τιμωροῦνται.

18.—Ὁ βασιλεὺς Ἄντιοχος καταπιέζει τοὺς Ἰσραηλίτας.

Α'—*Ἡδδόκησαν*. παρεδέχθησαν. *ἀγγέλων*. ἀγγελιοφόρων. *ἄλλοτριων*. ξένων *ἕια*. χοιρινά. *κτήνη κοινά*. ἀκάθαρτα. *ἐπισκόπους*. παρσηρητάς. *ἐν κρύφοις*. εἰς μέρη κρυφά, κρυψῶνας *τὸ σύγκριμα*. ἡ διαταγή. *προενόμευσαν*. ἐξώρισαν. *αἰχμαλώτισαν*. *κοινά*. ἀκάθαρτα κατὰ τὸν Νόμον, τοῦ Μωϋσέως. *βρώματα*. τροφαί.

Β'—*Εἶναι πάντας λαὸν ἕνα*. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα. "Ἦτοι ὅλοι νὰ γίνουιν εἰδωλολάτραι ὡς ἦτο ὁ λαὸς τῶν Ἑλλήνων. *βεβηλώσαι σάββατα*. Βέβηλος ἐθεωρεῖτο ὅστις εἰργάζετο τὸ σάββατον ἢ τὰς λοιπὰς Ἑβραϊκὰς εορτάς. *Θύειν ἕια*. Ὁ χοῖρος ἐθεωρεῖτο ἀκάθαρτον ζῶον καὶ δὲν ἐπετρέπετο ἡ θυσία αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν. *Χασελεῦ*. Ὁ ἕνατος μὴν τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμερολογίου τῶν Ἑβραίων, περίπου ὁ ἰδικὸς μας Νοέμβριος. Τὴν 15ην Χασελεῦ τοῦ ἔτους 145 τῆς βασιλείας Ἑλλήνων ἢ τοῦ 168 π.Χ. *Βδέλυγμα ἐρημώσεως*. εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ ὁποῖον ἔστησεν ὁ Ἄντιοχος εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ γέροντός τινος Ἀθηναίου. *Τὰ βιβλία τοῦ Νόμου*. Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης.

Γ'—Εἶναι θαυμαστὴ ἡ πίστις τινῶν Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἀντετάχθησαν εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτὰς τοῦ Ἄντιόχου, προτιμήσαντες τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαρτυρικὸν θάνατον.

19.—Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων.

Α'—*Ἀπεκτάνθη*. ἐφονεύθησαν. *ἠρετίσαντο*. αἰρετίζομαι. ἠπάσθησαν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. *Ἰλεως ἡμῖν*. ἐντροπή μας. τοῦ παρελθεῖν. νὰ παρεκκλίνωμεν δεξιὰ ἢ ἀριστερά. *ἔξήλωσεν*. ἐθαύμασεν, ἐξεπλάγη. Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. Ἑρμηνεῖα Περ. II. καὶ Κ. Δ.

καθεῖλε. ἐγκρέμισεν. ὁ ζηλῶν. ὁ παραδεχόμενος. καὶ ἰστών. μένων σταθερός.

Β'—Ματθαίας. γέρον ἱερεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Συμεών. Κατόκει δὲ εἰς τὴν Ὀρεινὴν Ἰουδαίαν ὧν ἱερεὺς τῶν υἱῶν Ἰωακίβ. *Μωδεῖν.* κώμη τῆς Ὀρεινῆς Ἰουδαίας. *Μακκαβαῖος.* λέξις Ἑβραϊκὴ σημαίνουσα τὸν σφυρηλάτην ἢ ἐπαναστάτην. *περιεβάλλοντο σάκκους.* ἐφόρεσαν σάκκους, ἥτοι εὐτελεῖ ἐνδύματα, εἰς ἔνδειξιν λύπης, *Φινεές.* ἕγγονος τοῦ Ἀαρῶν τοῦ ἀρχιερέως, γενόμενος καὶ αὐτὸς ἀρχιερεὺς. *Ζαμβοί.* υἱὸς τοῦ Σαλώμ. Ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Φινεές, διότι ἠθέλησε νὰ διαφθείρῃ ἐνώπιον τοῦ Μωϋσέως ἔμπρὸς εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου τὰ ἦθη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. (Ἀριθ. ΚΕ') I.

Γ'—Εἶναι ἀξιέπαινος ἡ πρᾶξις τοῦ ἱερέως Ματθαίου, διότι μάχεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς διασώσεως τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

20.—Λόγοι τοῦ Ματθαίου καὶ θάνατος.

Α'— ὑπερηφανία. ὑπερηφάνεια, ὑπεροψία, ἀλαζονεία, ἐλεγμός, ἐξέλεξις. *δοτε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.* θυσιάσατε τὴν ζωὴν σας. *ἐν πειρασμῶ.* κατὰ τὸν χρόνον τοῦ πειρασμοῦ, τῆς δοκιμασίας. *ζηλώσαί ζηλον.* κατὰ τὴν ἀπόδειξιν ζήλου, φιλοτιμίας, ὑπὲρ τοῦ Νόμου. *πληρῶσαι λόγον.* κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου. *ἐπιμαρτύρασθαι.* κατὰ τὴν διαμαρτυρίαν. *ἐλέω.* διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν του. *ἐν τῇ ἀπλότητι.* διὰ τὴν εἰλικρινεϊάν του. *ἐννοήθητε.* ἐννοήσατε. *ἐπαρθήσεται.* θὰ σηκωθῆ, ὑψωθῆ, ὑπερηφανευθῆ. *βουλῆς.* ἰσχυρᾶς θελήσεως. *ποιητής.* ὁ ἐκτελῶν, πράττων τὸν Νόμον—τοῦ Μωϋσέως—. *κοπιτός.* θρῆνος, πένθος.

Β'— Ἀβραάμ. Εὐρέθη ἐν πειρασμῶ, διότι ἔλαβε ἐντολὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Χαρράν, διότι διετάχθη νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαάκ, γλπ, Ἰωσήφ. Ἐστενοχωρήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, δι' ὅσα γνωστὰ ὑπέφερεν. *Φινεές.* Ἐφόνευσε τὸν κακουργήσαντα Ζαμβοί. *Ἰησοῦς.* Ὁ υἱὸς τοῦ Ναυῆ. *Χάλευ.* Οὗτοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ κατὰ τὴν κατασκόπευσιν τῆς γῆς Χαναάν. *Δαβίδ.* Ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς. Ἐφέρθη μὲ μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν Σαουλ καὶ τοὺς ἐχθρούς του. *Ἡλίας.* Ὁ προφήτης. Διὰ τὸν ζῆλον του λέγεται καὶ Ζηλωτής. *Ἀναρίας, Ἀζαρίας, Μισαήλ.* Οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐμβληθέντες εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς εἰς τὴν

Βαβυλῶνα. *Λαμὴλ*. Ἐνας ἀπὸ τοὺς τέσσαρας μεγάλους προφήτας, ἀκμίας εἰς τὴν Βαβυλῶνα περὶ τὸ 500 π. Χ.

Γ'. — Ἐνταῦθα ὁ Ματθαθίας προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του συμβουλεύει τὰ τέκνα του νὰ ἐμμεῖνουν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων των καὶ θὰ δοξασθοῦν; ὅπως ἐδοξάσθησαν καὶ ἐκεῖνοι. Ὁρίζει δὲ διάδοχόν του τὸν υἱόν του Συμεὼν καὶ στρατηγὸν τὸν υἱόν του Ἰούδαν τὸν Μακκαβαῖον. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 146 τῆς βασιλείας Ἑλλήνων-Σελευκιδῶν ἢ τὸ 167 π.Χ. Ὁ Ἰούδας συνέχισε τὸν ἀγῶνα καὶ ἐν τέλει ἡ Ἰουδαία ἀπηλευθερώθη τὸ ἔτος 130 π. Χ. Ἡ Παλαιστίνη ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ ἔτος 63 π. Χ. Τὸ ἔτος 37 π. Χ. ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Βασιλεῦς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ μέγας Ἡρώδης. Οὗτος ἦτο ἐκ πατρὸς μὲν Ἰδουμαῖος ἐκ μητρὸς δὲ Ἰουδαῖος. Ἀπέθανε τὸ 1ον ἔτος μ. Χ. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ *Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς* ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. — Ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Συνέχεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἡ *Καινὴ Διαθήκη*. Εἰς αὐτὴν περιλαμβάνεται ἡ ζωὴ, ἡ δρᾶσις, τὰ θαύματα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τοῦ Μεσίου, περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Ἐξιστορεῖται ἀκόμη ἐκεῖ καὶ τὸ ἔργον τῶν Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι ἀνὰ τὸν κόσμον διέδωσαν καὶ ἐξήπλωσαν τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἰδρυθεῖσαν πνευματικὴν βασιλείαν, τὴν *Ἐκκλησίαν*, ἐμφορούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων διετήρησεν ἡ Ἐκκλησία ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Αὕτη κατεγράφη εἰς τὰ βιβλία τῶν Ἀποστόλων, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων αὐτῆς καὶ μάλιστα τῶν Οἰκουμενικῶν. Τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔγραψαν οἱ Ἀπόστολοι, ἀποτελοῦν τὴν *Καινὴν Διαθήκην*, δηλαδὴ τὴν Νέαν συμφωνίαν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν γενομένην διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἶναι γνωστὸν δηλαδὴ ὅτι τὴν διδασκαλίαν, τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ Ἀπόστολοι. Ὅταν δὲ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἰδρυθεῖσα Χριστιανικὴ Ἐκκλησία διεδόθη εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, δὲν ἦτο φυσικὰ δυνατὸν οἱ Ἀπόστολοι νὰ εὐρίσκωνται παντοῦ διδάσκοντες, νουθετοῦντες ἢ καὶ διοικοῦντες τὴν Ἐκκλη-

σίαν. Δι' ὃ εἰσῆχθη τότε ὁ τρόπος τῆς δι' ἐπιστολῶν διδασκαλίας, διοικήσεως, ὑποδείξεως καὶ λύσεως τῶν διαφορῶν ἀναφρομένων ἀποριῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίστανται οἱ Ἀπόστολοι. Ἄλλοι πάλιν Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι ἢ συνεργοὶ τούτων ἔγραψαν ἄλλα βιβλία κυρίως ἱστορικά περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν γένει καὶ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, χάριν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶδον, δὲν ἤκουσαν καὶ δὲν ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν ἢ τοὺς Μαθητάς του. Τὰ βιβλία αὐτὰ λοιπὸν συνέλεξε καὶ διεφύλαξεν ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της, ὡς ἔργα γνήσια τῶν Ἀποστόλων. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν *Καينὴν Διαθήκην*. Ὅσα δὲ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ δὲν κατέγραψαν οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ ἔγραψαν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ ἀπετέλεσαν τὴν *Ἱεράν Παράδοσιν*. Εἶναι δὲ πολλὰ τὰ ὅσα δὲν κατέγραψαν οἱ Ἀπόστολοι περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα συνεπλήρωσεν ἡ Παράδοσις, διὰ τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει τὰ ἑξῆς εἰς τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ Εὐαγγέλιον: «Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία» (κεφ. ΚΑ', 23).

Ἡ Καينὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ *εἴκοσιν ἐπτὰ* βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις α) Ἱστορικά. β) Διδακτικά καὶ γ) Προφητικά.

2—Τὰ βιβλία τῆς Καينῆς Διαθήκης.

Α'—*Ἱστορικά*. Τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία, τὰ *Εὐαγγέλια* δηλαδή, καὶ τὸ πέμπτον, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, εἶναι τὰ ἱστορικά βιβλία τῆς Καينῆς Διαθήκης.

α) *Τὰ εὐαγγέλια*. Τὰ Εὐαγγέλια τῆς Καينῆς Διαθήκης εἶναι, ὡς γνωστὸν, τέσσαρα, τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην. Ἐκ τούτων τὰ τρία πρῶτα λέγονται *συνοπτικά*, καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν συνοπτικοί, διότι περιέχουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν συνόψει καὶ συντομίᾳ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον, τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὸ ὁποῖον περιέχει κατ' ἑκτασιν καὶ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ κατὰ τὸν Χριστὸν, καὶ ἰδίως ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς ζωῆς του, τὰ ὁποῖα οἱ συνοπτικοὶ ἢ ἀπεσιώπησαν τελείως ἢ μόνον ἐν συντομίᾳ ἢ καὶ κατὰ διάφορον τρόπον ἐξιστόρησαν. Δηλαδή τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἐγράφη

τελευταῖον καὶ ἔχει σκοπὸν *συμπληρωματικόν*, συμπληροῖ δηλαδή τὰ *συνοπτικά*.

Τὰ Εὐαγγέλια περιλαμβάνουν τὸν βίον, τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς Γεννήσεώς του μέχρι τῆς εἰς οὐρανοὺς Ἀναλήψεώς του. Ὅλα συνεγράφησαν κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 64 μέχρι τοῦ 82 μ.Χ., συγγραφεῖς των εἶναι οἱ εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα ἀναφερόμενοι εὐαγγελισταὶ καὶ ἔχουν τοποθετηθῆ εἰς τὴν Κ.Δ. σχεδὸν κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς συγγραφῆς των. Πρῶτον δηλαδή ἐγράφη τὸ κατὰ Ματθαῖον περὶ τὸ 64, δεύτερον τὸ κατὰ Μᾶρκον περὶ τὸ 68, τρίτον τὸ κατὰ Λουκᾶν περὶ τὸ 70 καὶ τέταρτον τὸ κατὰ Ἰωάννην περὶ τὸ 82. Οἱ Εὐαγγελισταὶ δέ, ὡς γνωστόν, Μᾶρκος καὶ Λουκᾶς δὲν εἶναι ἄμεσοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, τὰ Εὐαγγέλιά των ὅμως ἐθεωρήθησαν *κανονικά*, δηλαδή περιελήφθησαν εἰς τὸν ἐπίσημον κατάλογον (κανόνα) τῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ., διότι ὁ μὲν πρῶτος ἔγραψεν αὐτὸ κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ ὁποίου καὶ μαθητῆς ἦτο, ὁ δὲ δεύτερος ἔγραψεν αὐτὸ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ ὁποίου ἦτο συνεργός. Ἐπομένως τὰ Εὐαγγέλια ταῦτα ἐθεωρήθησαν ὡς ἔργα τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

β') *Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὅπως λέγεται εἰς τὸ Α' κεφάλαιον, καὶ ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 70. Περιέχει δὲ τὴν ζωὴν τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τὴν δρᾶσιν τῶν Ἀποστόλων καὶ μάλιστα τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου.

β' — *Τὰ διδακτικά*. Ταῦτα εἶναι εἴκοσι καὶ ἓν τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀνάγονται εἰς τὸ *ἐπιστολικόν* εἶδος τοῦ λόγου. Εἶναι *Ἐπιστολαί*. Ἐκ τούτων αἱ δέκα τέσσαρες εἶναι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, αἱ δὲ ὑπόλοιποι ἐπὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν. Αὗται ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ 52 μέχρι τοῦ 85, ἀποστέλλονται πρὸς διαφόρους Ἐκκλησίας ἢ πρόσωπα καὶ ἔχουν ποικίλον περιεχόμενον, συμπληρωματικὸν καὶ ἐπεξηγηματικὸν τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς :

α') *Α' Τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*.

1) Πρὸς Ῥωμαίους, 2) Πρὸς Κορινθίους Α', 3) Πρὸς Κορινθίους Β', 4) Πρὸς Γαλάτας, 5) Πρὸς Ἐφεσίους, 6) Πρὸς Φιλιππησίους, 7) Πρὸς Κολασσαεῖς, 8) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α., 9) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β', 10) Πρὸς Τιμόθεον Α', 11) Πρὸς Τιμόθεον Β', 12) Πρὸς Τίτον, 13) Πρὸς φιλήμονα, καὶ 14) Πρὸς Ἑβραίους.

β') Τῶν ἄλλων μαθητῶν.

1) Τοῦ Ἰακώβου, 2) Τοῦ Πέτρου Α', 3) Τοῦ Πέτρου Β', 4) Τοῦ Ἰωάννου Α', 5) Τοῦ Ἰωάννου Β', 6) Τοῦ Ἰωάννου Γ', καὶ 7) Τοῦ Ἰούδα. Αὗται λέγονται *Καθολικαί*. διότι δὲν ἀπευθύνονται εἰς ὀρισμένην ἐκκλησίαν ἢ ἄτομον, ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, ἀλλὰ γενικῶς πρὸς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν.

Γ'—*Τὰ προφητικά*. Τοιοῦτον βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι μόνον ἓν, ἡ *Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*. Τοῦτο ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 95 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ, εὐαγγελιστοῦ καὶ ἀποστόλου Ἰωάννου. Προφητεῖται τὴν νίκην καὶ τὸν τελικὸν θρίαμβον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ βιβλία ταῦτα τῆς Κ.Δ. ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν τότε κοινὴν Ἑλληνιστικὴν διάλεκτον. Μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου ἐγράφη πρῶτον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν (Ἀραμαϊκὴν) γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. ✕

3—Ὁ κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὁ κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπετελέσθη σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεώς της ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἔβλεπε νὰ κυκλοφοροῦν καὶ *νόθα* καὶ ἔστιν ὅτε καὶ *αἰρετικά* βιβλία, ἐπελήφθη τῆς ἐρεῦνης τῆς γνησιότητος τῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ. Ὁρίσασα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων γεγραμμένα, κατέταξεν αὐτὰ ὡς γνήσια καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας πρὸς ἀνάγνωσιν. Οὕτω ἀπετελέσθη ὁ κανὼν τῆς Κ.Δ., τὰ δὲ βιβλία του ταῦτα ὀνομάσθησαν *κανονικά*, ἤτοι γνήσια ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ὡς μόνον δυνάμενα νὰ κανονίσουν καὶ νὰ ρυθμίσουν τὴν ἀληθῆ πίστιν τῶν Χριστιανῶν. Πάντα τὰ λοιπὰ ἀπέρριψε καὶ ἀπεκήρυξεν ὡς νόθα καὶ αἰρετικά.

Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὸν ὀριστικὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἡ ἐν Κερθαγένῃ τὸ ἔτος 397 συνελθοῦσα. Τότε ἀπετελέσθη ὁ Χριστιανικὸς Κανὼν καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μαζί με τὸν τῆς Καινῆς, ἤτοι, τῆς Ἁγίας Γραφῆς. ὅπως σώζεται μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Βάσις τῆς κανονικότητος τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐτέθη α') ὁ συγγραφεὺς καὶ β') ἡ θεοπνευστία αὐτοῦ. Ἦτοι ἡ Ἐκ-

κλησία ἐθεώρησε κανονικά ἐκεῖνα τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων συγγραφεῖς ἦσαν ἐμμέσως ἢ ἀμμέσως Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀπόστολοι καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἐγράφησαν κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἄμεσοι μὲν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἦσαν οἱ Ματθαῖος, Ἰωάννης, Πέτρος, συγγραφεῖς βιβλίων τῆς Κ. Δ. Ἐμμεσοὶ δὲ οἱ Παῦλος, Μάρκος, Λουκᾶς, Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας. Ἐκ τούτων ὁ Παῦλος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν Ἀνάληψιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Μάρκος ἦτο μαθητῆς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἴσως καὶ ἄμεσος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἦτο μαθητῆς καὶ συνεργὸς τοῦ Παύλου Ὁ Ἰάκωβος ἐλέγετο ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου— Ἀδελφóθεος — καὶ ἐχρημάτισε πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Καὶ τέλος ὁ Ἰούδας ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐχρημάτισε δευτέρος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τὰ συγγράμματα αὐτά, ἀνερχόμενα εἰς 27, ἀποτελοῦν τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Πλὴν ὅμως τούτων ἐκυκλοφόρουν μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄλλα βιβλία νόθα, ὡς γνήσια, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία ὠνόμασεν ἀπόκρυφα καὶ ψευδεπίγραφα. Καὶ ἀπόκρυφα μὲν ὠνόμασεν ὅσα δὲν ἦσαν γνήσια ἔργα τῶν Μαθητῶν, ἀλλ' ἐγράφησαν ὑπὸ διαφόρων Χριστιανῶν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συμπληρώσουν τὴν διήγησιν τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Κ. Δ., Ψευδεπίγραφα δὲ ὠνόμασεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔφερον ψευδῆ ἐπιγραφὴν καὶ εἶχον σκοπὸν τὴν διαστρέβλωσιν τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας. Πολλοὶ δηλαδὴ αἰρετικοί, διὰ νὰ στηρίξουν τὰς αἰρέσεις των, ἔγραψαν βιβλία, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐκ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰ συνίστων ὡς γνήσια βιβλία τῶν Ἀποστόλων.

4. Γλῶσσαι καὶ μεταφράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἡ Ἑλληνική. Αὕτη δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διαδοθεῖσα εἶχε καταστῆ παγκόσμιος καὶ διεθνὴς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ, γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Αὕτη ὅμως δὲν ἦτο ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Θουκιδίδης καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Δημοσθένης, ἡ λεγομένη Ἀττικὴ Διάλεκτος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κατόπιν, διότι αὕτη μόνον ὑπὸ τῶν λογίων τότε ἐγράφετο, ἀλλ' ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ὅπως δηλαδὴ τὴν ὠμίλει ὁ λαὸς καὶ μάλιστα ὁ μὴ Ἑλλήν, εἰς τὰ τότε πνευματικὰ κέντρα, τὰς Ἀθή-

νας, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ταρσόν, τὴν Ἀντιόχειαν κλπ. Διὰ τοῦτο αὕτη ἔν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γλώσσαν τῶν λογίων ἐλέγето Κοινή ἢ Ἑλληνιστικὴ ἢ Ἀλεξανδριωτικὴ διάλεκτος.

Εἰς τὴν γλώσσαν αὐτὴν ἐγράφησαν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αὕτη ὠμιλεῖτο τότε παντοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης ἐξηπλώθη εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, καὶ μάλιστα μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Χριστιανισμὸς μετεδόθη καὶ μεταξὺ βαρβάρων λαῶν, λαῶν δηλαδὴ οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν, τότε παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκ τῶν μεταφράσεων δὲ τούτων αἱ κυριότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς.

α) *Εἰς τὴν Λατινικὴν.* Εἶναι ἡ λεγομένη Ἰτάλα ἢ Ἰταλική, ἡ καλαιωτέρα. Καὶ ἡ Βουλγάτα, δηλαδὴ ἡ λαϊκὴ ἢ κοινὴ, ἡ νεωτέρα. Ἡ δευτέρα ἐγινε ὑπὸ τοῦ διασήμεου πατρὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας Ἰερωνύμου.

β) *Εἰς τὴν Συριακὴν.* ἤτοι τὴν γλώσσαν τῶν Σύρων, τῶν κατοίκων τῆς Συρίας. Ἡ μετάφρασις αὕτη ὀνομάζεται Πεσιτώ, δηλαδὴ ἀπλή, καὶ ἐγινε τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα χάριν τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας.

γ) *Εἰς τὴν Γερμανικὴν.* Αὗται αἱ μεταφράσεις λέγονται Γοτθικαί. Ἐξ αὐτῶν δὲ σπουδαιότερη εἶναι τοῦ Οὐλφίλα, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Γερμανῶν.

δ) *Εἰς τὴν Ἀρμενικὴν.* Ἐγιναν τὸν Ε' αἰῶνα χάριν τῶν Ἀρμενίων Χριστιανῶν. Καὶ

ε) *Εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν.* Τοιαῦται εἶναι πολλαί, ὅπως ἡ Ἀραβικὴ, ἡ Αἰθιοπικὴ κλπ. χάριν τῶν Χριστιανῶν τῶν μερῶν τούτων κλπ.

Ἀπὸ τὸ ἀρχαῖτυπον τέλος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κείμενον ἐγιναν πάσαι αἱ κατόπιν μεταφράσεις εἰς ὅλας τὰς σημερινὰς γλώσσας καὶ διαλέκτους τοῦ Κόσμου ὑπὸ τῆς Βρετανικῆς κυρίως Βιβλικῆς Ἐταιρείας, κατὰ ἑκατομύρια δὲ ἀντίτυπα κυκλοφορεῖ σήμερον ἡ Ἀγία Γραφή καθ' ἅπαντα τὸν Κόσμον, ὅσον οὐδὲν ἄλλο βιβλίον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(Τὸ κείμενον ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς Κ. Δ. ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς Κ. Δ. ὑπὸ Eb. Nestle — London 1904 ἔκδοσις 6η 1910. Ἴδε καὶ ἔκδοσιν «Ζωῆς» καὶ Μ. Σαλιβέρου). Ἐκλογαὶ ἀπὸ τοῦς 4 Εὐαγγελιστάς τῆς Κ.Δ.

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου—Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ. (Μάρκου Α' 1—13)

Α'— Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις.

*Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.*

Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου.

εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἔξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται, καὶ ἔβαπτιζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἔξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυσσε λέγων. Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὐ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κίψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι Ἁγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς περιστράν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Καὶ φωνὴ

ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ἠδὸ-
κῆσα., Καὶ εὐθὺς τὸ Πνεῦμα ἐβάλλει αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ
ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

2. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λουκᾶ Δ' 14—22).

Δ'— Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς
τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ.
Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν δοξαζόμενος ὑπὸ
πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε
κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου
Ἑσαίου, καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον.

*Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ,
οὗ ἔνεκεν ἔχρισέ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέ με λῆσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,
κηρῆσαι αἰχμαλώτοις ἄφρονι καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστειλεῖται τεθρανωμένους ἐν ἀφροσίν,
κηρῆσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.*

Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκίθησεν. Καὶ πάν-
των οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ
λέγειν πρὸς αὐτούς, ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
ὠσίν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς
λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ
ἔλεγον. Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;

3. — Ὁ Ἰησοῦς καθιστᾷ τὴν Καπερναοὺμ κέντρον τῆς Με- σιακῆς τοῦ δράσεως. — Ἐκλογή τῶν πρώτων Μαθητῶν. (Ματθ. Δ', 12—25)

Δ'— Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρη-
σεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ ἐλθὼν κατώκησεν
εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὄρειοις Ζαβουλὼν καὶ Νε-

φθαλείμ, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος.

*Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ,
ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν.*

Ὁ λαὸς ὁ καθημέμος ἐν σκότει

εἶδε φῶς μέγα.

*καὶ τοῖς καθημέμοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου
φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.*

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρῦσσειν καὶ λέγειν, *Μετανοεῖτε*
ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς. Καὶ λέγει αὐτοῖς. Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ κηρῦσσων τὸ *Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας*, καὶ θεραπείαν πᾶσαν νόσον ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ Δεκαπόλεως, καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν.

4—Μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Χριστοῦ.

(Ἰωάν. Α', 19—34).

Α'—Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν. Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει, οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη, οὐ.

Εἶπον οὖν αὐτῷ. Τίς εἶ; Ἰνα ἀπόκρισιν δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἐφῆ· ἐγὼ φωνῇ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθρόνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπον αὐτῷ· τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς οὔτε Ἡλίας οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων· ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ εἶδατε. Αὐτὸς ἐστὶν ὃ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει. Ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὃ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστι· περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἄνθρωπος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἔμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι τεθεάμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστεράν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Καὶ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

5 — Ἡ παραβολὴ τοῦ σπείροντος τὸν σπόρον.

(Λουκ. Η', 1-15)

Η' — Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καιρῷ καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἄδωδεκα σὺν αὐτῷ καὶ γυναῖκες τινες, αἱ ἦσαν τεθεραπευμένοι ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι· πολλάι, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν εἶπε διὰ παραβολῆς. Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυνὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱμᾶ-

δα. Καὶ ἕτερον ἔλεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφρῆσαι αὐτὸ ἀκάνθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔλεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φρὺν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλάσιον. Ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὅσα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἐπρωτῶν δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· τίς εἶη ἡ παραβολὴ αὕτη. Ὁ δὲ εἶπεν. Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὼν οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλοῦτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῆ, οὗτοι εἰσὶν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.

6. — Ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

(Ματθ. ΙΓ', 24—30 καὶ 34—43)

ΙΓ' — Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων. Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ καθεῦδεν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια ἀνά μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ. Κύριε, οὐχικαλὸν σπέρμα, ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; Πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· Ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη· Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον· ἄφετε συναρξάνεσθαι ἀμφοτέρωθεν μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ

χωρίς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς. ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος.

*Ἄνοιξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
ἐρεῦξομαι νεκρῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.*

Τότε ἀφείς τούς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες. Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ ἀγρὸς ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοι εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος ἐστὶν· οἱ δὲ θεριστὰι ἄγγελοι εἰσιν. Ὡσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστειλεὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τούς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω.

7—Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν.

(Ματθ. ΚΑ', 33—46)

ΚΑ'—Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε καὶ ὄρωξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ἔκδομησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. Ὑστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων· ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν.

Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ. Κακοὺς κακῶς ἀποκλέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρπὸς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λεγεί αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς,

*Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,
καὶ ἔστιν θαυμασιῆ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;*

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνεσι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει, καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

δ-Ἡ παραβολὴ τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως

(Ματθ. ΚΒ', 1 — 14)

ΚΒ'—Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγων. Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἶπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἀριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦρόι μου καὶ τὰ σπιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπήλθον. ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν, ἄκουσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπόλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε.

Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους βλάν εὗρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελεθόντες οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφिमώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

9 — Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου. — Οἱ Μακάριοι.

(Ματθ. Ε', 1—12)

Ε' — Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἔστι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ἁγασθέντες, ὅταν θνητῶν ὀφθαλμοὶ ἴδωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν,

10. — Ὁ Χριστιανὸς εἶναι τὸ ἅλας καὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου.

(Ματθ. Ε', 13—16)

Ε' — Ὑμεῖς ἔστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ἢ ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. Οὐδέ κείουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὥπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Χρ. Μ. Ἐπιστολίδου. Ἐρμηνεία Περ. Π. καὶ Κ. Δ,

5

11 — Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν ἵνα συμπληρώσῃ τὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως

(Ματθ. Ε'. 17—20)

Ε' — Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἅπαντα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

12 — Ὁ Κύριος συνιστᾷ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς τὸν πλησίον.

(Ματθ. Ε'. 21—26)

Ε' — Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. *Οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ρακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ μοι ὄφθαλμός σου ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῆς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τὸ κατά σου, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικός τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθῆσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

13. — Ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον.

(Ματθ. Ε', 33—37)

Ε' — Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· *Οὐκ ἐπιορκήσεις· ἀπόδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν

τῆ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχαν λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

14.— Ὁ Κύριος διδάσκει τὴν ἀνεξικακίαν.

(Ματθ. Ε' 38—42)

Ε'— Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντι ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντι ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφές αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανεῖσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

15.— Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

(Ματθ. Ε', 43—48)

Ε'— Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσῃτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃτε τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

16.— Πῶς πρέπει νὰ γίνεταὶ ἡ ἐλεημοσύνη.

(Ματθ. ΣΤ' 1—14).

ΣΤ' Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. εἰ δὲ μήγε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημο-

σύνην, μὴ σαλίσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἔλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἢ σου ἢ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

17.—Ποία προσευχὴ ἀρμόζει εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

(Μαθ. ΣΤ'. 5—15).

ΣΤ'—Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥσπερ οἱ ὑποκριταί. ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἔθνη· δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν, ὃν χρεῖαν ἔχετε. πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·

γενηθήτω τὸ θέλημά σου

ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

18. — Ποίαν νηστείαν δέχεται ὁ Θεός.

(Μαθ. ΣΤ' 16—18)

ΣΤ' — "Όταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθροῦοί. Ἀφανίζουσι γάρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειφαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νῆσαι, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

19. — Περὶ φιλαργυρίας, πλεονεξίας καὶ ὑλικῆς φροντίδος.

(Μαθ. ΣΤ', 19—34)

ΣΤ' — Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βροῦσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς, οὔτε βροῦσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδίᾳ ὑμῶν.

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον σου τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται. Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεῖν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῖν καὶ Μαρωνᾷ.

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείον ἐστί τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Κιταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νῆθει. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέν-

νυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγομεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία αὐτῆς.

20.— Ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς.

(Μαθ. Ζ', 1—12).

Ζ'.—Μὴ κρίνετε. ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετροθήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπετε τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σφῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου; ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά, ἐκβίβει πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ρήξωσιν ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἡ τις ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ δίδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσον μᾶλλον ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.

21.— Ὁ ἠθικὸς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κακίας.

(Μαθ. Ζ', 13—23)

Ζ'.—Εἰσεέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης; ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. Ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα. Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς ἀγαθοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσὶ μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἔργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

22—Ὁ Σωτὴρ μακαρίζει τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν.

(Ματθ. Ζ'. 24—29)

Ζ'—Πᾶς σὺν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μαρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοιψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἔπεσεν. καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτούς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23.—Ἐνός ἐστι χρεῖα.

(Λουκ. Ι', 38—42)

Γ'—Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς

κόμην τινά γυνή δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῆδε ἦν ἀδελφή καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοῦ πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν· Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπεν διακονεῖν; Εἰπέ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἐνὸς δὲ ἔσσι χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο. ἥτις οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπ' αὐτῆς.

24.— Ἡ πίστις τῆς Χαναναίας γυναικός.

(Ματθ. ΙΕ', 21—28)

ΙΕ'— Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὄριων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγαζεν αὐτῷ λέγουσα. Ἐλέησόν με, Κύριε, υἱὲ Δαυὶδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἔλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα· Κύριε, βοήθει μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Ἡ δὲ εἶπε· Naί, Κύριε; καὶ γὰρ τὰ κυναρία ἔσθιει ἀπὸ τῶν ψιγίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ὡ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

25.— Ἡ ὁμολογία καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ Πέτρου.

(Ματθ. ΙΣΤ', 13—28)

ΙΣΤ'— Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων. Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον. Οἱ μὲν Ἰωάννην Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἶ Σίμων βῆρ Ἰωνᾶ, ὅτι

σάρξ και αίμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, και ἐπὶ ταύτη τῇ πέτρῳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, και πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Και δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, και ὃ ἐὰν δῆσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, και ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα και πολλὰ παθεῖν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων και ἀρχιερέων και γραμματέων και ἀποκτανθῆναι, και τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἠγερθῆναι. Και προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεός σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὑπαγε ὀπίσω μου, σαταῖα, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν και ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ και ἀκολουθήτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ και τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγγέλων αὐτοῦ, και τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ.

26.— Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

(Ἰωάν. Ἰ. 22—39).

Ἰ.—Ἐγένετο τότε τὰ Ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, και χειμῶν ἦν. Και περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Ἱερῷ ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ Σολομῶντος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, και ἔλεγον αὐτῷ· Ἐω; ποτε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἵρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παραρησίαι. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν, και οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν

ἐμῶν. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰν τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ Πατήρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάξαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν.

Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ Πατρὸς μου : διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετε με ; Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες. Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ Νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα. Θεοὶ ἐστέ; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή. ὃν ὁ Πατήρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι, βλασφημεῖς. ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι ; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου. μὴ πιστεύετε μοι : εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ Ἐξήτουν οὖν πάλιν πιάσαι αὐτόν. Καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

27— Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου.

(Λουκ. ΙΣΤ', 19—31)

ΙΣΤ'—Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραϊνόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἠλκωμένος καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτόν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ἄδη ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὄρα τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσαν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγα-

θά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, Λάζαρος δὲ ὁμοίως τὰ κακά νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δὲ Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου· ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ Ἄβραάμ· Ἐχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς Προφῆτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί, πάτερ Ἄβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτοὺς μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ πειοθήσονται.

28— Ὁ Θεὸς εἰσακούει τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.

(Λουκ. ΙΗ', 1—14)

ΙΗ'— Ἐλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ἐκκαεῖν, λέγων Ἐκριτὴς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντροπέμενος. Χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα Ἐκδικήσόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδικου μου· Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντροπέομαι, διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Ἀκούσατε τί λέγει ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας, ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς· Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει, πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς·

Εἶπε δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἔξουθενοῦντας τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ Ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος Τελώνης. Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσήνεχετο· Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρπαγες, ἀδικοί, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δις τοῦ σαββάτου καὶ ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ Τελώνης μακρόθεν ἐστὼς οὐκ ἠθέλεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπά-

ραι. ἀλλ' ἔτυπεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

29 — Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ ἀρχιτελώνης Ζακχαῖος.

(Λουκ. ΙΘ', 1—10)

ΙΘ'—Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης καὶ οὗτος ἦν πλούσιος· καὶ ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. Καὶ προσδραμὼν ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι δι' ἐκείνης ἔμελλε διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπύσας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μείναι. Καὶ σπύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῶν ἀνδρῶν εἰσῆλθε καταλῦσαι. Σταθεὶς δὲ ὁ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· Ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινας ἔσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. *Ἦλθε γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.*

30. — Τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

(Ματθ. ΙΗ', 1—20)

ΙΗ'—Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· ὅς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὄνικος εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἔστιν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ ποὺς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἔστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλῶν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἔστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἂν γένηται τι ἀνθρώπου ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἂν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἂν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἂν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ρῆμα· ἂν δὲ παρακούσῃ, αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἂν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστε δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστε λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἂν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἂν αἰτήσωσιν, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

31— Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

(Ματθ. ΙΗ', 21—35)

ΙΗ'—Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις· λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκον-

τάκις ἑπτά. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς ἠθέλησε συναῖραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἄρξάμενος δὲ αὐτεῦ συναῖρειν προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πρᾶθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. Πεσὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ πάντα σοὶ ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

Ἐξελθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκείνος καὶ εὐρῶν ἓνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὅς ὀφείλειεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπιγε λέγων· Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. ἸΠεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον.

Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε, προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγὼ τε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.

Οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ μου, ὁ ἔπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

32.— Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου.

(Λουκ. Ι', 25—37)

Ι'—Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἐν τῷ Νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·

Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου,
καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Εἶπε δὲ αὐτῷ Ὁρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν.

Ἄνθρωπος τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχῶ, καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκεῖνη, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρεῖτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν εὐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.

Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτῷ· Πορεύου καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

33.—Ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

(Ἰωάν. ΙΒ', 1—19)

ΙΒ'—Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει. Ὁ δὲ Λάζαρος εἰς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτρον μύρον νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης ὁ μέλλων αὐτὸν παραδίδοιαι. Διὰ τοῦτο τὸ μῦρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ [τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν

αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃ ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβιάσταιζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. Ἄφες αὐτήν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ πάντοτε οὐκ ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἔστι, καὶ ἦλθον οὐδὲ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλευσάντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βατὰ τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραύγαζον :

*Ὡσανά,
ἐδλογημένος ὃ ἔρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου,
ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ.*

Εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄναριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστι γεγραμμένον*

*Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών
Ἴδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται,
καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου*

Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἔδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποικημένοι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς· Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

34.—Τὰ σημεῖα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

(Ματθ. ΚΑ', 1—14)

ΚΔ'—Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάμενοι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ Ἱε-

ροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καθημένον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν προσῆλθον αὐτῷ οἱ μισθῆται αὐτοῦ κατ' ἰδίαν λέγοντες· Εἰπέ ἡμῖν, ποίε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἔστι τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.

Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσι πολλοὺς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἦξει τὸ τέλος.

35— Ὁ χρόνος τῆς ἐνδόξου ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου.

(Ματθ. ΚΔ', 23—44).

ΚΔ'—Τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύητε· ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι. εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ἴδου προεῖρηκα ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔστί, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις μὴ πιστεύητε· ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. Ἐρμηνεία Περ. Η. καὶ Κ. Δ,

ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυναΐξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς συγκῆς μάθετε τὴν παραβολὴν. Ὅταν ἦδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλός, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύη, γινώσχετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσχετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύρας. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου μόνος. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσχετε ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποία φυλακῆ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἶασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

36.—Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

(Μαθ. ΚΕ'. 1—13)

ΚΕ'—Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν φρόνιμοι καὶ πέντε μωραί. Αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτὸν ἔλαιον αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· Ἴδου ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον δ' ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

37— Ἡ εἰκὼν τῆς μελλούσης κρίσεως.

(Ματθ. ΚΕ', 31—46)

ΚΕ' — Ὄταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αἰ τοῦ και πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐριφῶν, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐριφία ἔξ εὐωνύμων.

Τότε ἔρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπεινάσα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. Εδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες. Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; Πότε σὲ εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; Πότε δὲ σὲ εἶδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Βασιλεὺς ἔρεῖ αὐτοῖς. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

Τότε ἔρεῖ καὶ τοῖς ἔξ εὐωνύμων. Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπεινάσα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνόν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

38—Ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

(Ἰωάν. ΙΘ', 17—32)

ΙΘ—Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον. Καὶ βασιάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ **Γολγοθᾶ**, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἐγράφη δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένος :

ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστὶ, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστὶ. Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· Μὴ γράφῃ, **Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων**, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Ὁ γέγραφα γέγραφα.

Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὄλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ ἢ λέγουσα·

Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς

καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον.

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα πληρωθῇ ἡ Γραφή, λέγει· *Διψῶ*. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. Οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτῷ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε· *Τετέλεσται*. Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἣν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, ἵνα κατεργῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ, ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία· κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῆι :

Ὅσοι οὖν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ.

Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει :

Ὅφονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀρριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κεκουρμένον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἤρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λύτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

39— Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

(Ματθ. ΚΗ', 1—10, Μάρκ. ΙΣΤ' 9—16. Ματθ. ΚΗ', 16—20. Λουκ. ΚΔ', 45—49. Ἰωάν. ΚΑ', 30—31).

Ματθ. ΚΗ', — Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλησε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσεισθήσαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξι· **Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου**

ἔκειτο ὁ Κύριος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων· Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθούσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· Ὑπάγετε ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται.

Μάρκ. ΙΣΤ'. — Ἀναστάς δὲ πρῶτῃ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενόμενοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. Κακεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῆ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν, περιπατοῦσιν, ἐφανερῶθη ἐν ἑτέρῃ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κακεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὑστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα ἐφανερῶθη, καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγεγραμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.

Ματθ. ΚΗ'. — Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Λουκ. ΚΔ'. — Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἅφεςιν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρχάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἔστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς. Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ ἕως οὗ ἐνδύσηθε δύναμιν ἐξ ὕψους.

Ἰωάν. ΚΑ'—Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὄνοματι αὐτοῦ.

40—Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Ματθ. ΙΖ'. Μάρκ. ΙΣΤ'. Λουκ. ΚΔ'. Πράξ. Ἀποστ. Α')

Α' — Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος.

Ματθ. ΙΖ'—Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ ὠφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· [εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωσῆ μίαν καὶ μίαν Ἡλίας. Ἐτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν· Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ.

Β' — Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

Πράξ. Ἀποστ. Α'—Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ᾧ Θεόφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος Ἁγίου, οὗς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη· οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὄπα νόμος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάν-

νης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας,

Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρεῶτων αὐτὸν λέγοντες· Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Οὐχ ὑμῶν ἐστι γινῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὗς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.

Λουκ. ΚΔ'.—Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν· αὐτοὺς διέστη ἐπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν.

Πράξ. Δ'.—Καὶ βλέπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὑφθαλαμῶν αὐτῶν. Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἱ καὶ εἶπον· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστι ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ, σαββάτου ἔχον ὁδόν.

Λουκ. ΚΔ'.—Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ Ἱερῷ αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

Πράξ. Α'.—Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ Ὑπερῶν, οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἄνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος τοῦ Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ Μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Μάρκ. ΙΣΤ'.—Καὶ ὁ μὲν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξεληθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

Ἰωάν. ΚΑ'.—Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία— ΑΜΗΝ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1.— Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου - Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ.

Α'— *ὡς γέγραπται*. ὅπως εἶναι γεγραμμένον, ἔχουν γράψει οἱ προφῆται, πρὸ προσώπου σου. πρὶν ἀπὸ σένα. ὅς κατασκευάσει, ὅστις—ἄγγελος—θὰ ἐτοιμάσῃ. ἔμπροσθέν σου. πρὸ σοῦ. φωνὴ βοῶντος. ἐννοεῖται, ἐγένετο ἢ ἠκούσθη. ὅστις ἐβόα. τὰς τρίβους. δρόμος, μονοπάτι. βάπτισμα μετανοίας. γεν. ἀντικειμ. βάπτισμα ὁδηγούν εἰς μετάνοιαν. ἢ... χώρα. πάντες οἱ Ἰουδαῖοι. ὀπίσω μου. κατόπιν μου. ἐν σοὶ εὐδόκησα. ἢ ἐν ᾧ εὐδόκησα ἢ ἠδύόκησα (Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς). εὐδοκῶ τινὶ σημαίνει μένω εὐχαριστημένος ἀπὸ κάποιον, παραδέχομαι εὐχαριστως. τὸν ὅποιον παραδέχομαι. ἀπὸ τὸν ὅποιον μένω εὐχαριστημένος. εἰς ὃν ἐπαναπαύεται ἢ εὐαρέσκειά μου, ἢ χάρις μου.

Β'— *Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου*. εὐαγγέλιον ἐνταῦθα σημαίνει τὴν καλὴν εἶδησιν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὡστε ἀρχὴ τῆς καλῆς αὐτῆς ἀγγελίας εἶναι ἡ ἔλευσις τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ κήρυγμα ὑπ' αὐτοῦ τῆς μετανοίας. Προφῆταις. Περὶ τούτου ἔγραψαν οἱ Προφῆται Ἡσαΐας Μ', 3 καὶ Μαλαχίας Γ' 1. Τὸν ἄγγελόν μου. Ὁ Ἰωάννης. Ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὁ Ἰωάννης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἐρημον τῆς ἀνατολικῆς Ἰουδαίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν. τρίχας καμήλου. τοῦτέστι ἔνδυμα ἀπὸ τρίχας καμήλου. ἐσθίων ἀκρίδας. πρόκειται περὶ εἶδους τινὸς ἀκρίδος, τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον τρώγουν οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων. μέλι ἄγριον. τὸ μέλι τῶν ἀγρίων μελισσῶν. Αὐτός. Εἶναι ὁ Μεσίας, ὁ Χριστός. Τὸ Πνεῦμα. Τὸ Ἅγιον.

Γ'— Ὁ Ἰωάννης ἔρχεται διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ δεχθῶν τὸν Χριστόν. Καὶ ἀρχίζει μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας. Καὶ βαπτίζει ὅσους μετανοοῦν εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦτο ἄρχισε τὸ ἔργον του.

2. — Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

A'.— ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος. γεμᾶτος δύναμιν τὴν ὁποίαν τοῦ ἐνέπνευσεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. πλήρης Πνεύματος Ἁγίου καθ' ὅλην. εἰς ὅλην. τεθραμμένος. ἀνατεθραμμένος, μεγαλωμένος, τὸ εἰωθός. ἢ συνήθεια. Ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ παιδὶ συνήθιζε νὰ μεταβαίνει εἰς τὴν συναγωγὴν. ἀνέστη. ἐσηκώθη. ἀναπτύξας. ἀνοίξας. τὸν τόπον. τὸ χωρίον, τὸ μέρος. Ἡσαΐου ΞΑ', 1—2. πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ. ἐννοεῖται ἐστὶ ἢ μένει. οὐ ἔνεκεν. ὅτι, διότι, ἔχρισέ με. με ἔχρισε προώρισε, δῶρισεν ὁ Θεός, ὁ Κύριος. εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς. νὰ φέρω τὴν καλὴν εἰδήσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἦτοι εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. ἀπέσταλκέ με. με ἀπέστειλεν ὁ Κύριος. ἰάσασθαι. νὰ θεραπεύσω. ἄφεςιν. ἀπολύτρωσιν, ἐλευθερίαν. ἀποστεῖλαι ἐν... ἀφέσει. νὰ ἐλευθερώσω τοὺς πληγωμένους, ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ἐνίσυτον Κυρίου. τὸ ἔτος τοῦ Κυρίου. δεκτόν. εὐπρόσοδεκτον. πύξας. κλείσας. ἐμαρτύρουν αὐτῷ. συνεφώνησαν με αὐτόν. ἦτοι με τὴν ἐρμηνείαν ποῦ ἔκαμεν αὐτός. τοὺς λόγους τῆς χάριτος. τοὺς πλήρεις χάριτος λόγους του.

B'.— *Συναγωγή.* ὁ τόπος τῆς συναθροίσεως τῶν Ἑβραίων διὰ λόγους θρησκευτικούς. *Ἡμέρα τῶν σαββάτων.* Τὸ Σάββατον. *Ἐπ' ἐμέ.* Τοῦτο λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τοῦ Μεσίου.

Γ.— Ἡ προφητεία αὕτη συνεπληρώθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λυτρωτής.

3— Ὁ Ἰησοῦς καθιστᾷ τὴν Καπερναοὺμ κέντρον τῆς Μεσσιακῆς του δράσεως— Ἐκλογή τῶν πρώτων Μαθητῶν.

A'.— *ὁδὸν θαλάσσης.* ἢ παραθαλασσία. ἦτοι ἡ γῆ Ζαβουλὼν καὶ ἡ γῆ Νεφθαλεὶμ ἢ παραθαλασσία, ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, τοῦτέστιν ὁ λαὸς ὁ καθήμενος εἰς τὸ σκότος τὸ θρησκευτικόν. ἀμφίβληστρον. δίκτυον τοῦ ψαρά. καταρτίζοντας. ἐτοιμάζοντας. περιήγεν. περιήραχετο. ἀπῆλθεν. διεδόθη. ἢ ἀκοή. ἢ φήμη.

B'.— Ὁ Ἰωάννης. Εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Οὗτος συνελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἡρώδου Ἀντύπα καὶ ἐφυλακίσθη. Γαλιλαία ἐθνῶν. Εἶναι φράσις τοῦ προφ. Ἡσαΐου Η' καὶ Θ' λέγεται οὕτω ἐπειδὴ εἶχε παλαιότερον καταφρηθῆ ἀπὸ εἰδωλολάτρων-ἐθνικῶν

Συρία, Είχε πρωτεύουσαν τὴν Δαμασκόν. Εἰς αὐτὴν περιελαμβάνετο καὶ ἡ Παλαιστίνη.

Γ'— Ὁ Ἰησοῦς κηρύσσει εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν τὸ κήρυγμα μετανοίας καὶ λέγει ὅτι ἤδη εἶναι ἐγγὺς ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας.

4— Μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Χριστοῦ.

Α' εὐθύνατε. κάμπετε εὐθειαν. μέσος ὕμῶν. εἰς τὸ μέσον δὲ ὕμῶν. ὅς ἔμπροσθέν μου] γέγονεν. ὁ νεώτερός μου, ὅστις ἐγίνε-εὐρέθη πρεσβύτερός μου, ὁ αἴρων. ὁ φέρων, ἐπάνω του. πρῶτος μου. πρεσβύτερός μου, μεγαλύτερός μου, ἀρχαιότερός μου. τεθέσμαι. ἔχω ἴδει. ἢ εἶδον.

Β'— Ἥλιος εἰ σύ; Ὁ προφήτης Μαλαχίας (ΜΑ', 5) λέγει ὅτι πρὸ τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν ὁ προφήτης Ἥλιος Ὁ προφήτης εἰ σύ; Ὁ προφήτης ἐκεῖνος περὶ οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Μωϋσῆς Δευτ. ΙΗ', 15 καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἴδε κεφ. 12 τοῦ Α' βιβλίου . . . Φωνὴ βοῶντος. Ἴδε κεφ. 1 τοῦ παρόντος. ἐν Βηθανίᾳ. Εἶναι ἢ πέραν τοῦ Ἰορδάνου τοιαύτη καὶ ὄχι ἡ Βηθανία τῆς Ἰουδαίας ἢ κειμένη παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. [Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης. Ταῦτα συνέβησαν, ὡς εἶδομεν, κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ, κεφ. 1.

Γ'— Ὁ Ἰησοῦς ὀνομάζεται ἄμνος τοῦ Θεοῦ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, διότι ὅπως ὁ ἄμνος ἐθυσιάζετο διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ὑπ' αὐτῶν, τοιοντοτρόπως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐθυσιάσθη εἰς τὸν Γολγοθᾶν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία δὲ ἐκείνη τοῦ Κυρίου ἔσωσε τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ οὐρανίου Πατρὸς.

5. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπείροντος τὸν σπῆρον.

Α'— μαστίγων. μαστιγες λέγονται αἱ ἀσθένειαι, διότι ταλαιπωροῦν τὸν ἄνθρωπον. πνεύματα πονηρά. διάφοροι ψυχικαὶ ἀσθένειαι (παραφροσίνη, σεληνιασμός, μανία κλπ.). ἐξεληλύθει. εἶχον ἐξέλθει. ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων. ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, τὴν περιουσίαν. συνιδόντος. συρρέοντος ὄχλου πολλοῦ. ἐπιπορευομένων καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκάστην πόλιν ἤρχοντο νέοι συνεχῶς ἀκροαταί. διὰ παραβολῆς. πα-

ραβολικῶς, με παραβολήν. ἐν τῷ σπείρειν. καθὼς αὐτὸς ἔσπειρεν. δ μὲν. ἀθροιστικῶς, ἄλλο μὲν μέρος, ἄλλοι μὲν σπόροι. ἰκμάδα. ἰκμάς, ὑγρασίαν. ἀγαθήν. εὐφορον. τίς εἶη. τί σημαίνει, ποίαν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν ἔχει. δέδοται. εἰς ὑμᾶς εἶναι δεδομένον, ἐπιτετραμένον. σεῖς δύνασθε. μὴ συνιῶσιν. νὰ μὴ καταλαβαίνουν, ἐννοοῦν. αἶρει. πέρνει, ἀφαιρεῖ. ἀφίστανται. ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν πίστιν. πορευόμενοι. ζῶντες. οὐ τελεσφοροῦσι. δὲν ὠριμάζουσι τὸν καρπὸν. ἐν ὑπομονῇ, με ὑπομονῆν δηλ. ἀντιτασσόμενοι εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ ἐμπόδια τῆς ζωῆς.

B'—Μαρία Μαγδαληνή. Περί αὐτῆς ἴδε Ματθ. ΚΗ', Γ' καὶ Ἰωάν. Κ', Ι. Ἰωάννα. Ἦτο σύζυγος τοῦ Χουζᾶ, ὅστις ἦτο ἐπίτροπος, οἰκονόμος, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα. Βλέποντες μὴ βλέπωσιν. Εἶναι φράσις τοῦ Ἡσαίου ΣΤ', 9—10.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῆς εἰκονίζει τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ἀνθρώπων. οἱ ὅποιοι ἀκούουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ νὰ καρποφορήσῃ ἀπαιτεῖ καρδίαν καθαράν καὶ πνεῦμα ἥσυχον καὶ πρόθυμον, καὶ εὐσεβῆ ψυχὴν.

6.—Ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

A'—ἐν τῷ καθεῦδεν. ὅταν ἐκοιμῶντο. ζιζάνια. σπόρους βλαβερούς. δῆσατε. δέσατε. ἐρεύξομαι. μέλλον τοῦ ἐρεῖγομαι, λέγω. ἀπὸ καταβολῆς. ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως, τῆς δημιουργίας. φράσον. ἐξηγήσέ μας. συντέλεια. τέλος. βρυγμός. τρίξιμο.

B'—Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς. Εἶναι λόγια τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως Δαβίδ. Ψαλμ. ΟΗ'. *Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.* Εἶναι ἡ οἰκία τοῦ τελῶνου Ματθαίου καὶ μαθητοῦ, κειμένη εἰς τὴν Καπερναοῦμ. Ὁ ἔχων ὄρα... ὁμιλεῖ διὰ τὰ πνευματικὰ ὄρα τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς.

Γ'—Ὁ Κύριος διὰ παραβολῶν ἐδίδαξε μεγάλας καὶ ὑψηλὰς διδασκαλίας διὰ νὰ τὰς ἐννοήσουν καὶ οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι. Καὶ ἐδῶ διδάσκει τὴν συνύπαρξιν εἰς τὸν κόσμον ἀνθρώπων καλῶν καὶ κακῶν, καὶ ὅτι οἱ μὲν καλοὶ θὰ ἀμειφθοῦν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ κακοὶ θὰ τιμωρηθοῦν.

7.—Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν.

A'—ὄρυσεν. ἔσκαψεν. κατεσκεύασεν. λινόν. πατητήρι. ἐξέδο-

το. ἔδωκεν εἰς καλλιέργειαν ἐπὶ μισθῷ. ὄν μὲ ὄν δὲ. ἄλλον μὲν. . . ἄλλον δέ. ἐντραπήσονται. θὰ ἐντραποῦν. κακοὺς (δοντας) κακῶς. ἐπειδὴ εἶναι κακοὶ κακῶς μὲ σκληρὸν θάνατον θὰ θανατώσῃ αὐτούς. ἀπεδοκίμασαν. ἔκριναν ἀκατάλληλον. ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. ἐγένετο ἀκρογωνιαίος λίθος. αὕτη. ἡ κεφαλὴ γωνίας, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος. ἀρθήσεται. θὰ ἀφαιρεθῆ. συνθλασθήσεται. θὰ συντριβῆ. θὰ γίνῃ λιθῶμα. λικμήσει αὐτόν. θὰ κατασιρέψῃ καθ' ὀλοκληρίαν αὐτόν. θὰ τὸν κάμῃ σκόνην, κρατήσαι. νὰ τὸν πιάσουν, συλλάβουν

B' — Ἄνθρωπός τις. Ὁ Θεός. ἀμπελών. ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ἡ Ἐκκλησία. γεωργοῖς. οἱ κακοὶ αὐτοὶ γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ. Τοὺς δούλους. Οἱ διάφοροι ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοῦ. εἰ προφηταὶ κλπ. Τὸν Υἱὸν αὐτοῦ. Τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Λίθον ὄν. . Εἶναι φράσις ψαλμ. ΡΙΗ'. 22. Ἐννοεῖ δὲ ὡς ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστόν, τὸν ὁποῖον οἱ οἰκοδομοῦντες-ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ-ἐθεώρησαν ἀκατάλληλον καὶ ἐθανάτωσαν, Δοθήσεται ἔθνη. Τὸ Ἔθνος τοῦτο εἶναι τὸ Ἑλληνικόν, ὅπως λέγει ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸ Ἰωάν. ΙΒ', 20.

Γ' — Παραστατικότητα ὁ Κύριος δίδει εἰς τοὺς Φαρισαίους νὰ ἐννοήσουν τὸ ἔργον του. Ἄλλὰ αὐτοὶ γεμάτοι πάθος καὶ μῖσος ζητοῦν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἐπροφήτευσεν δὲ ὁ Κύριος μὲ τὴν παραβολὴν αὐτὴν, ὅτι ἄλλο Ἔθνος, τὸ Ἑλληνικόν, θὰ πάρῃ τὴν θέσιν τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

8— Ἡ παραβολὴ τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως.

A' — τὸ ἄριστόν μου. τραπέζι μου. τὰ σιτιστά. τὰ μανάρια, τεθυμένα. σφαγμένα. ἐμπορία. τὸ ἐμπόριον. ἐνέπρησε. κατέκαυσε. διεξόδους ὁδῶν. τὰ σταυροδρόμια, ἐπλήσθη. ἐπληρώθη, ἐγένεσε. ἀνακειμένων. προσκεκλημένων. ὁ γάμος. ἡ αἴθουσα τοῦ γάμου θεάσασθαι. νὰ ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ. Ἐταῖρε. φίλε. ὦδε. ἐνταῦθα. ἐφिमώθη. ἐπεστομώθη. ἄρατε καὶ ἐκβάλετε. σηκῶστε τον καὶ ρίξτε τον. κλητοί. προσκεκλημένοι.

B' — Ἄνθρωπος βασιλεύς Ὁ Θεός. τοῦ υἱοῦ. Τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. γάμος. Εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας Νυμφίος εἶναι ὁ Χριστός. Καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Προσκεκλημένοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἔλθουν εἶναι οἱ Ἰσραηλίται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν. Οὗτοι ἐκακοποίησαν τοὺς ἀπεσταλμένους ὑπὸ τῶν

Θεοῦ. Τὴν πόλιν. Ἡ Ἱερουσαλήμ κατεστράφη τὸ 70 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Τίτου Πονηροῦς τε καὶ ἀγαθούς. Οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐκάλεσαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ποὺ λέγονται Χριστιανοί, δὲν εἶναι καὶ πραγματικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ Κυρίου. Ἐνδυμα γάμου. Δὲν ἔχουν ὅλοι ἔνδυμα γάμου. Δὲν εἶναι ὅλοι ἐκλεκτοὶ καὶ ἀγαθοί. Αὐτοὶ θὰ τιμωρηθοῦν.

Γ'—Τὴν παραβολὴν ταύτην θὰ ἐννοήσωμεν καλύτερον, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν παραβολὴν τῶν Δέκα Παρθένων Ματθ. ΚΕ'. καὶ τὰ ὠραῖα τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας μας. «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...Καί. Τὸν Νυμφῶνα σου βλέπω, Σωτήρ μου...».

9—Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου—Οἱ Μακαρισμοί.

Α'—οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. πνεῦμα. τὸ φρόνημα. οἱ πτωχοὶ κατὰ τὴν ἔπαρσιν. «τοῦτέστιν οἱ ταπεινοί». (Ζυγαβηνός). μακάριοι. εὐδαίμονες. εὐτυχεῖς. καλότυχοι. οἱ πενθοῦντες. δι' οἰονδήποτε λόγον καὶ μάλιστα συναισθανόμενοι τὰς ἁμαρτίας των. παρακληθήσονται. θὰ παρηγορηθοῦν. οἱ πραεῖς. οἱ πραῖοι. οἱ ἥσυχοι ἄνθρωποι, πεινῶντες καὶ διψῶντες. οἱ διακαῶς ποθοῦντες τὴν δικαιοσύνην, ὄψονται. θὰ ἴδουν. εἰρηνοποιοίς. ὁ συμβιβαστικός, ὁ εἰρηνεύων τοὺς ἐρίζοντας, οἱ δεδιωγμένοι, ἕνεκεν δικαιοσύνης. ὅσοι διώκονται, διότι εἶναι δίκαιοι. ὀνειδίζω. ὑβρίζω ἕνεκεν ἐμοῦ. θὰ συναφθῇ μὲ τὰ ρήματα πονηρὸν ρήμα. κακὸν λόγον. οὕτω γάρ. δηλ. ὀνειδίζοντες, ψευδόμενοι κλπ.

Β'—Τὸ ὄρος. Τὸ γνωστὸν ὄρος τῆς Καπερναοῦμ, ὅπερ ἀπὸ τότε ἔως σήμερον λέγεται τῶν Μακαρισμῶν, ὕψους 345 μέτρ. ὁ μισθός, ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν. Εἶναι δὲ οὗτος κυρίως ἡ ἀπόλαυσις τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν. τοὺς προφήτας. Ἴδε Ματθ. ΚΓ' καὶ Ἐβρ. ΙΑ' 30—40.

Γ'—Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ὅλης ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος.

10.—Ὁ Χριστιανὸς εἶναι τὸ ἅλας καὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου.

Α'—μωρανθῇ. χάσῃ τὴν ιδιότητα ποὺ ἔχει. ἀλισθήσεται. θὰ ἀλατισθῇ. βληθῆναι. νὰ ριφθῇ. καταπατεῖσθαι. νὰ καταπατηταί «δ

ἔστι νὰ περιφρονῆται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων». (Ζυγαβ.) λυχνία. ὁ λυχνοστάτης.

B'— *μόδιος*. λέξις λατινική, μέτρον χωρητικότητος καὶ συγχρόνως ἐπιπλόν οικιακόν, ὅπως τὸ δικό μας τραπέζι. τὸ φῶς ὑμῶν. τὸ φῶς σας. δηλ. τὰ φωτεινά σας, ἢ καλὰ σας ἔργα. ἢ ὀρθὴ διδασκαλία.

Γ'— Μὲ τὸ ἄλλας τῆς γῆς, τὸ ὅποιον νοστιμεύει καὶ προφυλάσσει ἀπὸ τὴν σῆψιν, καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ποῦ φωτίζει καὶ θερμαίνει, παρομοιάζει ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς του εἰς τὸν κόσμον. Καὶ πρέπει μὲ θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα νὰ προχωρήσουν εἰς τὸ ἔργον τῆ, διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Κατ' ἔξοχὴν δὲ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστός. (Ἰωάν. Α' 4—9 καὶ Γ' 19—20 καὶ Ἡ' 12).

II.— Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν ἵνα συμπληρώσῃ τὸν ἡθικὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως.

A'— *καταλῶσαι*. νὰ καταργήσω. τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτους· τὸν ἡθικὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως καὶ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τῶν Προφητῶν. πληρῶσαι. νὰ συμπληρώσω καὶ ἐκπληρώσω. ἐπαληθεύσω. Ἀμὴν. ἀληθῶς. ἕως ἂν παρέλθῃ. ἕως οὔτου παρέλθῃ. ἀντιστρόφως, ὅσον ὑφίσταται ὁ κόσμος. λύση. καταλύση, παροβή. τῶν ἐλαχίστων. οἶαι εἶναι ἡ ἰώτα καὶ ἡ κεραία εἰς τὰ ἔβραϊκὰ γράμματα. ἐλάχιστος. «τοῦτέστιν ἕσχατος πάντων». (Ζυγαβηνός). ποιήση. κάμη, πράξη, ἐκτέλεση. καὶ διδάξη. καὶ διὰ τῆς πράξεώς του διδάξη. τῶν Γραμματέων... ἐννοεῖται πλεῖον τῆς δικαιοσύνης τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

B'— Οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον τὴν Παλ. Διαθήκην Νόμον, Προφήτας καὶ Ἀγιόγραφα. Ἰώτα... κεραία. Εἶναι τὰ μικρότερα εἰς τὸ μέγεθος γράμματα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Ἡ ἔννοια. Ἐφ' ὅσον θὰ ὑφίσταται ὁ κόσμος, οὐδεμία ἐντολὴ ἔστω καὶ ἡ ἐλάχιστη τοῦ ἡθικοῦ Νόμου θὰ καταργηθῇ.

Γ'— Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ δώσῃ τὴν τελείαν ἡθικὴν καὶ θρησκευτικὴν νομοθεσίαν.

12.— Ὁ Κύριος συνιστᾷ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς τὸν πλησίον.

A'— *ἐρρέθη*. ἐλέχθη. τοῖς ἀρχαίοις. εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. ρακά. λέξις ἑβραϊκὴ. ἀνόητος, ἀσεβής. διαλλάγηθι. συμ-

φιλιώσου. ἴσθι εὐνοῶν. νὰ διάκεισαι εὐνοϊκά. τῷ ἀντιδίκῳ σου. μετὸν ἀντιδικόν σου. ἐχθρόν σου. ταχύ. ταχέως, χωρίς χρονοτριβήν ὀπηρέτης. ὁ δεσμοφύλαξ. τὸν ἔσχατον. καὶ τὴν τελευταίαν πεντήραν. Ἰδὲ καὶ Ματθ. ΚΓ'.

B — *Ὁδὸ φρονέσεις...* Ἰδε Ἐξόδ. Κ', 13. Λευϊτ. ΚΔ', 17. Δειτ. ΙΖ', 8. κρίσις, συνέδριον, γέεννα πυρός. Τὸ κατώτατον δικαστήριον μεταξὺ τῶν Ἑβραίων ἦτο ἡ κρίσις, ἡ κριτήριον ἔχουν ἄλλοῦ 3 ἄλλοῦ 7 καὶ ἄλλοῦ 23 δικαστάς. Τὸ ἀνώτατον δὲ ἦτο τὸ Συνέδριον (μέγα), τὸ ὅποσον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 70 δικαστάς. Ἡ δὲ γέεννα τοῦ πυρός ἦτο τόπος παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐρρίπτοντο αἱ ἀκαθαρσίαι, σκουπίδια κλπ. διὰ τοῦτο ἐκεῖ πάντοτε ἔκαιε πῦρ καὶ ἦτο τόπος ἀφόρητος. Μεταφορικῶς δὲ λέγεται γέεννα πυρός τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. Κριτῆς δὲ εἶναι ὁ δικαστής. Κοδράντης. νόμισμα ρωμαϊκὸν ἴσον μετὰ πέντε λεπτά.

Γ — Ὁ Κύριος συνιστᾷ πάντοτε νὰ εἴμεθα συνδιαλλακτικοὶ πρὸς τὸν πλησίον, νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ τὴν ὀργὴν ἢ τὴν ἀφορμὴν πρὸς ὀργὴν.

13. — Ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον.

A — *ἐπιορκῶ.* παραβαίνω τὸν ὄρκον ποὺ ἔκαμα. τῷ Κυρίῳ χάριν τοῦ Κυρίου. μὴ ὀμῶσαι ὅλως. νὰ μὴ ὀρκισθῆς καθόλου. οὐ δύνασαι. ἢ σύνταξις. οὐ δύνασαι ποιῆσαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαινα.

B — *Ὁδὸ ἐπιορκήσεις.* Ἰδε Ἐξόδ. Κ', 7. Λευϊτ. ΙΘ', 12. Ἀριθ. Α' 2. πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οὕτως ἐλέγετο ἡ Ἱερουσαλήμ. Μέγας Βασιλεὺς δὲ ἦτο ὁ Δαβίδ. Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸν Θεόν. Ψαλμ. ΜΖ', 3.

Γ — Ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἀπαγορεύει ἐντελῶς τὸν ὄρκον. Διότι ὁ ὄρκος εἰς μίαν κοινωνίαν εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀνειλικρινείας τῶν ἀνθρώπων τῆς. Ὄταν ὅμως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων βασιλεύει ἡ εὐλικρίνεια, τότε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ ὄρκου. Καὶ εἰς μίαν τοσαύτην κοινωνίαν, ὅπως εἶναι ἡ Χριστ. Ἐκκλησία ἀποβλέπει ὁ Κύριος. Ἰδε καὶ Ματθ. ΚΓ' 11—33 καὶ Ἰάκωβ. Ε' 2.

14. — Ὁ Κύριος διδάσκει τὴν ἀνεξιδικίαν.

A — *μὴ ἀντιστῆναι.* νὰ μὴ φέρετε ἀντίστασιν. κριθῆναι. νὰ δικασθῆ.

χιτών, τὸ ὑποκάμισον. ἱμάτιον. ἔνδυμα ἑξωτερικόν. ἀγγαρεύσει παρὰ τὴν θέλησίν σου σὲ ὑποχρεώσει.

Β'—Ὁφθαλμὸν κλπ. Ἴδε Ἐξὸδ. ΚΑ', 24. Λευϊτ. ΚΔ', 20. Δευτ. ΙΘ', 21, Ἐννοεῖται δὲ προστακτικὴ ἀπόδος μίλιον. Ρωμαϊκὸν μέτρον μήκους ἴσον μὲ 1.500 πασα.

Γ'—Δὲν ἔννοεῖ φυσικὰ ἐνταῦθα ὁ Σωτὴρ νὰ εἴμεθα πάντοτε ὑποχωρητικοὶ μέχρι ταπεινώσεως, ἀλλ' ὡς καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν ἐξορασίσθῃ ὑπὸ τοῦ δούλου διεμαρτυρήθῃ, οὕτω καὶ ἡμεῖς νὰ εἴμεθα μὲν ὑποχωρητικοὶ ἀπέναντι τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου, νὰ διεκδικῶμεν ὅμως τὰ δικαῖά μας ὄχι διὰ τῆς αὐτὴς δικίας, ἀλλὰ διὰ τῆς γομίμου ὁδοῦ, ὅπως εἶναι π. χ. τὰ δικαστήρια κλπ. ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τούτων νὰ παραιτούμεθα.

15— Ἀγαπήσατε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

Α'—*Ἐδλογεῖτε.* ἐπαινεῖτε, μὴ λέγετέ τι τὸ κακόν. καλῶς ποιεῖτε. εὐεργετεῖτε. ἐπιηρεάζόντων ὑμᾶς. ἐνοχλούντων ὑμᾶς. οὐχί. ἀσπάζομαι. φιλῶ. θὰ τὸ συνάψωμεν μὲ τὸ ποιοῦσι. δὲν πράττουν τοιοῦτοτρόπως.

Β'—*Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου.* Ἴδε Λευϊτ. ΙΘ', 18 καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. τοῦτο δὲν τὸ λέγει ὁ Νόμος. ἀλλὰ τὸ συνεπέραινον οἱ Γραμματεῖς τοῦ Νόμου. εἶναι λοιπὸν προσθήκη τῶν Γραμματέων. τελῶναι. Τελῶνης εἶναι ὁ ὀνοούμενος—ἀγοράζων ἀπὸ τὸ Κράτος—τὰ τέλη—φόρους—ποῦ ἔπρεπε νὰ πληρῶσουν οἱ πολῖται. Τὸ ἐπάγγελμά των τοὺς ἔκαμε σκληροῦς, Ἐγίνοντο δὲ τοιοῦτοι ἀνθρώποι σκληροί, οἱ ὅποιοι ἐφθάνον μέχρις ἀδικίας κατὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων. Διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο ἀνθρώποι κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς κάποτε «τίνα τὰ ὁμότερα τῶν θηρίων, «ἀπεκρίθη», ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσι τελῶναι, καὶ συκοφάνται. (Στοβαῖος).

Γ'—Ὁ Κύριος συνιστᾷ πρὸς ὅλους τὴν ἀνεξικακίαν, τὴν ὁποίαν πρῶτος αὐτὸς ἐφήμοσε, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν. (Λουκ. Ι', 25—37). διὰ νὰ εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ.

16— Πῶς πρέπει νὰ γίνεταί ἡ ἐλεημοσύνη.

Α'—*προσέχετε.* συναπτεόν μὲ τὸ μὴ ποιεῖν. Τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν (ἢ δικαιοσύνην).—τὰ περισσότερα χειρόγραφα καὶ οἱ μεγάλοι κριτικοὶ (Τίσενορφ Νεστλέ κλπ.) γράφουν δικαιοσύνην, λέξις ἡ ὁποία σημαίνει τὴν ἔμπρακτον ἠθικὴν ἀρετὴν ὑπὸ τὰ τρία στοιχεῖα αὐτῆς, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν, περὶ ὧν γίνεται λόγος εὐθὺς κατωτέρω, ὡς ἐξήγησις τῆς λέξεως δικαιοσύνην. τὸ θεοαθῆναι. πρὸς θεόν. ἐπίδειξις. εἰ δὲ μήγε. δηλ. εἰ δὲ οὐ προσέχετε ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, μισθὸν οὐκ... μὴ σαλπίσσης. μὴ διακηρύξεως. Διότι ἤτο συνήθεια τότε ἡ ἐλεημοσύνη νὰ διακηρύσσεται διὰ σαλπίγγων, ὅπως ἔκαμον οἱ Φαρισαῖοι ἐν ταῖς ρύμαις. εἰς τοὺς δρόμους. ἀπέχουσι. ἔχουσι λάβει παρὰ τῶν ἀνθρώπων πλήρη τὸν μισθὸν—τὸν ἔπαινον—τῆς πράξεώς των. μὴ γνῶτω.

Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. Ἐρμηνεία Πετ. Π. καὶ Κ. Α,

νά μή μάθη, νά μή ξαίρη. οὔτε ὁ στενότερος συγγενής σου, ὅπως ἦ σου. διὰ νά εἶναι, νά γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη σου.

Β'—*ὑποκριταί.* ὑποκριτῆς λέγεται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσποιεῖται ὅτι ἔχει τι, ἢ εἶναι τι, ἐν ᾧ πράγματι δὲν εἶναι. ὁ προσποιούμενος χαρακτηῖρα, ὃν δὲν ἔχει, ὅπως οἱ Φαρισαῖοι.

Γ'—Καί τὴν ἐλεημοσύνην θέλει ὁ Κύριος νά γίνεται ἀπὸ καθαρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν πάσχοντα πλησίον, καὶ ὄχι χάριν ἐπιδείξεως κλπ.

17. Ποία προσευχή ἀρμόζει εἰς τὸν Χριστιανόν.

Α'—*οὐκ ἔση.* δὲν θὰ εἶσαι. φιλοῦσιν. φιλοῦσιν ἐστῶτες προσεύχεσθαι. ἀγαποῦν ἰστάμενοι ὄρθιοι νά προσεύχωνται. ταμείον. ταμείον. τὸ θησαυροφυλάκιον ἢ ἡ ἀποθήκη τῆς οἰκίας. μὴ βαττολογήσητε. νά μὴ φλυαρήτε. οἱ ἔθνηκοί. οἱ εἰδωλολάτραι. δοκοῦσι γάρ. διότι νομίζουν. ὧν χρεῖαν ἔχετε. ποίας ἀνάγκας ἔχετε. τὸν ἐπιούσιον. τὸν ἐφήμερον (Χρυσόστομος) τὸν ἐπιτηδεῖον, τὸν ἀπαραίτητον. ἄφες. συγχώρησε. ὀφειλήματα. τὰ ἁμαρτήματα, τὰ χρεῖα. ὀφειλέτης. ὁ ὀφείλων τι εἰς τινα. μὴ εἰσενέγκης. μὴ εἰσάγης, μὴ φέρης. εἰς πειρασμόν. εἰς δοκιμασίαν. ἀλλὰ ρυθσαι. ἀλλὰ σῶσέ μας. πονηρός. ὁ διάβολος. ὅτι σοῦ... διότι. παραπτώματα. τὰ σφάλματα. τὰς ἁμαρτίας.

Β'— Ἡ προσευχή αὕτη λέγεται Κυριακή, διότι τὴν ἐδίδαξεν ὁ Κύριος. Διαιρεῖται δὲ εἰς τὸν πρόλογον—Πάτερ ἡμῶν... Εἰς τὰ ἑπτὰ αἰτήματα. Καὶ εἰς τὸν ἐπίλογον—Ὅτι σοῦ ἐστιν... ἀμήν.

Γ'— Ἐνταῦθα ὁ Κύριος δὲν ἐμποδίζει τὴν κοινὴν προσευχήν, ἀλλὰ θέλει μὲ ὅσα λέγει νά καταπολεμήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως καὶ κατὰ τὴν προσευχήν, τὸ ὅποιον τότε οἱ Φαρισαῖοι ἐπιτηδεύοντο. Ἴδε Λουκ. ΙΗ' 1—14. Ματθ. ΙΗ' 21—35 καὶ κεφ. 28 καὶ 30 τοῦ παρόντος, καὶ Ἰωάν. ΙΖ'.

18. Ποίαν νηστείαν δέχεται ὁ Θεός.

Α'— *Σκνθρωποί.* κατηφεῖς, μελαγχολικοί. ἀφανίζουσι. καθιστοῦν ἀφανῆ, κρύπτουν. σκεπάζουν (μὲ μανδήλι). ἄλειψαι. τὴν κεφαλὴν σου μὲ μύρον. νίψαι. πλῦνε. ἦτοι νά περιποιηθῆς τὸν ἑαυτόν σου.

Β'— Οἱ Ἑβραῖοι ὅταν ἐνήστευον ἐνεδύοντο εὐτελεῖ ἐνδύματα—σάκκος—ἐσκεπάζον τὸ κεφάλι μὲ μανδήλι καὶ δὲν ἐπλύνοντο, εἰς ἔνδειξιν λύπης καὶ πένθους.

Γ'— Καὶ ἐνταῦθα ὁ Κύριος καταπολεμεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως καὶ τῆς ὑποκρισίας.

19—Περὶ φιλαργυρίας, πλεονεξίας καὶ ὑλικῆς φροντίδος.

Α'—*ὁμῶν.* χάριν ὑμῶν. σῆς, βρωῖς. σῆς—σητὸς καὶ σῆς, εἶναι ὁ σκόρος (μόλιτσα), τὸ μικρὸ σκουλήκι ποῦ κατατρώγει τὰ μάλλινα. ἰδίως ὑφάσματα, βρωῖς δὲ εἶναι ἡ σκωρία, ποῦ κατατρώγει τὰ μέταλλα.

ἀφανίζει. καταστρέφουν. διορύσσουσι. σκάπτουν, τρυποῦν. ἡ καρδία ὕμων. «καρδίαν ἐνταῦθα τὸ νοῦν ἐκάλεσεν· ἐκεῖ ἔσται καὶ ὁ νοῦς ὑμῶν», (Ζυγαβηνός). ἀπλοῦς πονηρός. ὑγίης. ἀσθενής. ἀγαθός. πονηρός. τὸ σκότος πόσον. τὸ ἠθικὸν σκότος τοῦ Παρμενίδου. Ὅπως εἰς τὸ σῶμα ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι λύχνος, οὕτω εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι ὁ νοῦς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Καὶ ὁ Ζυγαβηνός ἐρμηνεύει. «εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, ὃ ἔστιν ὁ νοῦς, ὁ δωρηθεὶς εἰς τὸ φωτίζειν καὶ ὀδηγεῖν τὴν ψυχὴν, σκότος ἐστί, τοῦτέστιν ἐσκοτίσται, λοιπὸν τὸ σκότος, τὸ ἀπὸ τῶν παθῶν, πόσον ἔσται εἰς τὸ σκοτίζειν τὴν ψυχὴν, σκοτισθέντος τοῦ φωτίζοντος αὐτὴν φωτός; Παράβαλε καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου «Νοῦς ὄρα καὶ νοῦς ἀκούει: τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλά». δουλεύειν. νὰ λατρεύῃ. ὑπηρετῇ. ἀνθέξεται. θὰ ἀνεχθῇ. Μαμωνᾶς. Διάβολος. τῆ ψυχῆ ὕμων. χάριν τῆς ζωῆς σας. ἐμβλέψατε. παρατηρήσατε. οὐχ ὑμεῖς μάλλον.. δὲν διαφέρετε σεῖς περισσότερον ἀπὸ αὐτὰ. προσθεῖναι. νὰ προσθέσῃ ἡλικία. ἀνάστημα. καταμάθετε. ἐξετάσατε, παρατηρήσατε. νῆθει. γνέθουν. ὀφθαλμοὶ. περιεβάλετο. ἐφόρεσε ποτέ. ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ. ἐν πάσῃ τῇ μεγαλοπρέπειᾳ αὐτοῦ. εἰ δέ... θὰ συνιφθῇ μὲ τὸ ρῆμα. ἀμφιέννυσιν. ἐνδύει. χρήζετε. ἔχετε ἀνάγκην. εἰς τὴν αὔριον. διὰ τὴν αὔριον. ἢ κακίᾳ. ἢ μέριμνα, ὁ κόπος, ἢ ταλαιπωρία. αὐτῆς. ἢ ἰδικῆ της.

Β' Μαμωνᾶς.—Οὗτος ἦτο θεὸς τοῦ πλούτου, ὅπως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὁ Πλούτος ὁ υἱὸς τῆς Δήμητρος. Ἐνταῦθα ὁ Κύριος προσωποποιεῖ τὴν φυλαγωγίαν. ἡμῖς προέρχεται ἀπὸ τὸν Διάβολον. Σολομῶν. Μεταξὺ τῶν Ἑβραίων περιώνυμος εἶχε γίνεαι ὁ βασιλεὺς Σολομῶν διὰ τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν αὐτοῦ. Παράλ. Β', κεφ. Θ'. Διὰ τὴν φήμην του αὐτὴν τὸν ἐπεσκέφθη καὶ ἡ βασίλισσα Σαβᾶ.

Γ'—Ὁ ἄνθρωπος πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ δι' αὐτὰ νὰ φροντίζῃ, ὁ δὲ Θεὸς τότε προσθέτει εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἐπίγεια τοιαῦτα. Ἀπαγορεύει δὲ ἐνταῦθα ὁ Κύριος ὄχι τὴν ἰδιοκτησίαν, οὐδὲ πᾶσαν βιοτικὴν μέριμναν, ἀλλὰ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, εἰς τὸ ὅσον ὥστε νὰ παραμελλῶνται τὰ ἐπουράνια καὶ αἰώνια. (Ψαλμ. Γ', 5).

20—Ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς.

Α'—κρίνετε. κατακρίνετε, καταδικάζετε, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς Στ', 37. ἵνα μὴ κριθῆτε. ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι. μὲ ὅποιον κρίμα. κατάκριμα, κατάκρισιν. ἐν ᾧ μέτρῳ μὲ ὅποιον μέτρον κάρφος. τὸ μικρὸ ξύλο, ξυλαράκι, καὶ μεταφορικῶς τὸ μικρὸ ἐλάττωμα ἐλαττωματάκι. δοκός. δοκάρι, μεγάλο ξύλο; μεγάλο ἐλάττωμα, ἁμαρτήμα. διαβλέψεις. θὰ ἴδῃς καθαρὰ. μὴ δώτε. κατὰ λέξιν. νὰ μὴ δώσετε. τὸ ἅγιον. κάθε ἅγιον πρᾶγμα. ἐνταῦθα δὲ τὰ μυστήρια τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ τὴν Θεῖαν αὐτῆς διδασκαλίαν, τὸ Ἐθαγγέλιον. Ὅμιλήσας δηλαδὴ ἀνωτέρω ὁ Κύριος περὶ τῶν ἐπιχειροῦντων τὴν διόρθωσιν τοῦ πληθοῦ, λέγει ὅτι εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ προβαίνῃ

τις μετὰ περισκέψεως. τοῖς κυσίν. μεταφορικῶς, εἰς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους. τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν. δηλ. πῶν ὅτι ἔχετε πολύτιμον. Καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ Θεία Εὐχαριστία κ.τ.λ. τῶν χοίρων. ἐννοεῖ τοὺς ἀνηθικούς ἀνθρώπους. ρήξωσιν ὑμᾶς. σᾶς καταξοχίσουν, κακοποιήσουν, χλευάσουν. αἰτῶ. ζητῶ νὰ λάβω. ζητῶ ψάχνω τὰ εὔρω, ἀνοιγῆσεται. ἡ θύρα. μὴ λίθον. θὰ δώσῃ λίθον εἰς τὸ παιδί του; Ἡ ἀπάντησις. οὐδεὶς. πονηροὶ ὄντες. ἂν καὶ εἴσθε πονηροί, δόματα. δόσεις. (πράγματα) ἀγαθὰ. καλὰ. ὠφέλιμα.

Β—*Νόμος καὶ Προφήται.* Ἡ νομοθεσία τοῦ Μωϋσέως καὶ ἡ διδασκαλία τῶν Προφητῶν. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, Κύνας, χοῖροι. ἐθεωροῦντο ζῶα ἀκάθαρτα ὑπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.

Γ—*Πάντα σὺν ὅσα.* Ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς. Οἱ Ἕλληνες ἔλεγον. Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποίησῃς. Καὶ ὁ Κάντιος ἔλεγε. Πρᾶττε οὕτως ὥστε αἱ πράξεις σου νὰ εἶναι ὑποδείγματα διὰ τοὺς ἄλλους.

21— Ὁ ἠθικός ἀγὼν κατὰ τῆς ἀμικρτίας καὶ τῆς κακίας.

Α—ὅτι. διότι. ἀπάγουσα. ὀδηγοῦσα. ἡ φέρουσα τεθλιμμένη. ἐλικοειδής, διακεκομμένη, στενόχωρος. στενή. ζωή; ἡ αἰώνιος. ἔσωθεν. ἀπὸ μέσα. μήτι. μήπως ἀγαθὸν δένδρον. δένδρον ὑγιές. σαπρὸν. ἀρρωστημένον. πονηροῦς. ἀρρωστημένους. ἐροῦσι μοι. θὰ μοι εἴπουν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. τῆς Κρίσεως, Ματθ. ΚΕ'. τῷ σῶ ὀνόματι. μετὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματός σου, δυνάμεις. θαύματα. ὁμολογήσω. ἐνώπιον ὄλων θὰ εἴπω.

Β—*Εἰσερχόμενοι.. εὐρίσκοντες.* Τὸν κακὸν δρόμον εὐκόλα τὸν ἀκολουθεῖ τις, τὸν καλὸν ὅμως δρόμον πρέπει νὰ τὸν ἀναζητήσῃ διὰ νὰ τὸν εὔρη. ἄκανθοι... τρίβολοι... Καὶ οἱ τρίβολοι εἶναι εἶδος ἀκάνθης, ἀλλὰ τὸ σκληρότερον.

Γ— Ὁραία εἶναι ἡ παραβολὴ τῶν δύο ὁδῶν, αἵτινες ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν. Ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει ὅτι «οἱ θεοὶ ἰδῶντα προπάρουθεν ἀρετῆς ἔθνηκαν». Ἦτοι ἡ ἀρετὴ εἶναι δυσκατόρθωτος λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὸν κόσμον κακοῦ, τὸ ὁποῖον εὐκόλα παρασύρει τὸν ἄνθρωπον. Λέγει δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ὅσοι πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ὄχι ὅσοι ἀπλῶς λέγουν ὅτι πιστεύουν εἰς Αὐτόν. (Παρθ. Μῦθον Ἡρακλέους).

22— Ὁ Σωτὴρ μακαρίζει τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν.

Α— *ἄνθρωποι φρόνιμοι.* με ἄνθρωπον φρόνιμον. ἐπὶ τὴν πέτραν. ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. διδασχῆ. διδασκαλία. ὡς ἐξουσίαν ἐξῶν. δηλ. με κύριος.

Β— *τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.* δηλ. τὸν πνευματικόν, ψυχικόν, θρησκευτικόν οἶκον. τὸν νοερὸν τῆς ψυχῆς οἶκον. Ἡ παρομοίωσις παριστᾷ τὸν φρόνιμον χριστιανόν, ὅστις στηρίζει τὴν ζωὴν του ἐπάνω εἰς τὴν στερεάν ὡς πέτραν πίστιν του πρὸς τὸν Σωτῆρα. Ἴδε καὶ Ματ. ΙΣΤ'.

13—20. *Ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι.* Τοιαύτην διδασκαλίαν διὰ πρώτην φοράν ἤκουον οἱ λαοί. Ἴδε καὶ Ἰωάν. Ζ', 46. «οὐδέποτε ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». Γραμματεῖς. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νόμου τοῦ Μωϋσέως, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Λεγόνται καὶ Νομικοί. Ἦσαν ἐγγράμματοι καὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, Ἐξελέγοντο μέλη τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου καὶ ἐτήρουν τὰ πρακτικὰ τῶν δικαστηρίων, τοὺς καταλόγους τῶν συναγωγῶν καὶ τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία—γάμοι, διαζύγια, θάνατοι κλπ.

Γ— Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ Κύριος τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν του, ἣ ὁποία θαυμάζεται διὰ τὴν σαφήνειαν, τὴν περιεκτικότητα καὶ τὸ κύρος. Εἶναι ὁ αἰώνιος Νόμος τοῦ Θεοῦ.

23—Ἐνός ἐστὶ χρεία.

Α'—ἐγένετο. συνέβη. (εἶναι ἐβραϊσμός). ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς. ὅταν αὐτοὶ ἐπορευοντο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἢ ἡ ὁποία Μαρία. περιεσπᾶτο. ἦτο ἀπασχολημένη. περὶ πολλὴν διακονίαν. εἰς μεγάλην ἐτοιμασίαν. (φαγητοῦ, περιποιήσεως κλπ.) ἐπιστάσα. ἀφοῦ ἐστάθη κοντὰ του συναντιλάβηται. μὲ βοήθειαν, τυβάξην, τυβάξεσαι, θορυβεῖσαι, ἀσχολεῖσαι. περὶ πολλά. διὰ πολλὰ φαγητὰ κλπ... ἀγαθὴν μερίδα. τὴν καλὴν μερίδα, ἥτις ἐστὶ τὸ ἔν πού εἶπεν ἀνωτέρω. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἀκρόασις τοῦ λόγου αὐτοῦ.

Β'— *Μάρθα. Μαρία.* Εἶναι αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου καὶ κόμη εἶναι ἡ Βηθανία τῆς Ἰορδαίας.

Γ— Ὁ Κύριος διδάσκει ἐνταῦθα ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον ἡ προσήλωσις εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ. Πρέπει νὰ προτιμῶμεν, ὡς ἡ Μαρία, τὰ πνευματικὰ καὶ ὄχι τὰ ὕλικα. Αὕτη εἶναι ἡ ἀγαθὴ μερίς.

24— Ἡ πίστις τῆς Χαναναίας γυναικός.

Α'— *ἐκεῖθεν.* ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν. εἰς τὰ μέρη. ἀορίστως, εἰς τὰ ὄριτα Τύρου καὶ Σιδῶνος. τὰ σύνορα κακῶς δαιμονίζονται. κατὰ τρόπον κακὸν πάσχει ἀπὸ ψυχικὴν ἀσθένειαν, π. χ. μανίαν κλπ. ἀπόλυσον αὐτήν. ἀφῆσέ τὴν νὰ φύγῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της. δηλ. θεράπευσέ τὴν. ἠρώτων. παρεκάλουν. δι. διότι. κρᾶζει. βγάξει σπαρακτικὰς φωνάς. ἀπεστόλην. ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Παράβ. Λουκ. Δ', 18. τὰ ἀπολωλότα. τὰ χαμένα. βαλεῖν. νὰ τὸν ῥίψωμεν. τοῖς κυναρίοις. εἰς τὰ σκυλάκια. ψιχία. τὰ ψύχουλα. λάθη. ἐθεραπεύθη. ἔγινε καλά.

Β'— *Τύρου καὶ Σιδῶνος.* Τὰ μέρη τῆς Φοινίκης, ἧς πόλεις ἦσαν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδῶν. Ἦλθε δὲ εἰς τὰ σύνορα Φοινίκης καὶ Γαλιλαίας. Χαναναία. ἦτο Ἑλληνὶς κατὰ τὸν Μάρκον Ζ' 24, δηλ. εἰδαλολάτρις τὴν θερησκίαν καὶ Συροφοίνισα τὸ γένος. Εἰς ὅλην τὴν Συρίαν δὲ εἶχεν διαδοθῆ ἡ ἀφήμη τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸ Ματθ. Δ' 24. Ἀκούσασα δὲ ἡ Χαναναία ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὰ σύνορά της, ἀφῆσε τὴν πάσχουσαν θυγατέρα της εἰς τὸ σπίτι καὶ ἔτρεξεν εἰς συγγάν-

τησιν τοῦ Ἰησοῦ. Υἱὲ Δαβίδ. Ὁ Ἰησοῦς λέγεται υἱὸς τοῦ Δαβίδ ὡς καταγόμενος ἐκ Βηθλεὲμ καὶ ἐκ τοῦ οἴκου Δαβίδ. Λουκᾶ Β' 4.

Γ'—Ἡ πίστις εἶναι ἡ σώζουσα. Ἡ δὲ ἔννοια τῆς παραβολῆς εἶναι ὅτι καὶ τὰ κυνάρια δηλ. οἱ εἰδωλολάτραι τρέφονται καὶ σώζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,

25—Ἡ ὁμολογία καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ Πέτρου.

Α'—εἶναι. ὅτι εἶναι. βάρ. υἱὲ (λέξις ἑβραϊκῆ). σὰρξ καὶ αἷμα. ἀνθρωπὸς τις. ἀπεκάλυψε. ἐφανέρωσε. τῇ πέτρᾳ. τὴν πίστιν σου, ἣτις εἶναι στερεὰ ὡς ἡ πέτρα. πύλαι ἄδου. ὁ ἄδης. δήσης. δὲν συγχωρήσης. λύσης, συγχωρήσης. διεστειλατο. ἀπηγόρευσε, εἶπεν. δεῖ. πρέπει αὐτός. ἀποκτανθῆναι. νὰ θανατωθῆ. ἐγερθῆναι. νὰ ἀναστηθῆ, ἐγερθῆ ἐκ νεκρῶν. προσλαβόμενος, ἀφοῦ ἐπῆρε κατὰ μέρος, κατ' ἴδιαν. Ἰλεώς σοι. ἐν. εἴη ὁ Θεός. ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ. (σὲ καλὸ σου, Κύριε), οὐ μὴ ἔσται σοι. Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ εἰς σέ, δὲν θὰ τὸ πάθῃς. σκάνδαλόν μου εἶ, εἶσαι ἐμπόδιόν μου, εἰς τὸ ἔργον μου τὸ κοσμοσωτήριο, ἐστηκότων. παρισταμένων. ὦδε ἔδω. γεύσονται θανάτου. δὲν θὰ πεθάνουν.

Β'—Καيسάρεια ἢ Φιλίππου. Ἡ Καيسάρεια, τὴν ὁποίαν ἔκτισε ὁ Φίλιππος, ὁ τετραρχηστὴς πέραν καὶ πρὸς βορᾶν χώρας τῆς Παλαιστίνης. Ἄλλη ἦτο ἡ Καيسάρεια τῆς Παλαιστίνης κειμένη εἰς τὰ παράλια. Καὶ δώσω σοι. Τὰς ἐντολὰς ταύτας δίδει ὁ Κύριος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πέτρου πρὸς ὅλους τοὺς μαθητὰς του ὡς φαίνεται καὶ ἀπὸ Ἰωάν. Κ', 23. Ἔως ἄν ἴδωσιν. Ἐννοεῖ τὴν Ἀνάστασιν καὶ Ἀνάληψίν του εἰς οὐρανούς.

Γ'—Δύο τινὰ μᾶς διδάσκει ἡ περικοπὴ αὐτῆ. Πρῶτον ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός. Καὶ δεύτερον ὅτι εἶναι ἀνυπολόγιστος ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ψυχὴν δὲ αὐτὴν σώζει ὁ ἀνθρώπος μόνον μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν.

26—Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Α'—χειμῶν. κακοκαιρία. αἶρεις. κρατεῖς μεταίωρον. παρρησία. φανερά, ἀπροκαλύπτως. λιθάσωσιν. λιθοβολήσωσιν. ὧν ἐν ᾧ εἶσαι. λυθῆναι. νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ πιάσαι. νὰ τὸν συλλάβουν. ἐξῆλθεν. τοὺς διέφυγεν.

Β' Ἐγκαίνια. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, ἐφορᾶζοντο τὸν Δεκέμβριον ἐκάστου ἔτους. Τὴν ἐορτὴν καθιέρωσεν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τὸ ἔτος 165 ὅτε ἐπεσκέυασεν τὸν Ναὸν καὶ τὸν ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὴν βεβήλωσιν πρὸς τοῦ ἔκαμεν Ἀντιόχος ὁ Ἐπιφανής. Στοὰ Σολομῶντος. μία στοὰ ἀπὸ τὰς πολλὰς πρὸς εἶχεν ὁ Ναὸς (Ἱερὸν). Θεοὶ ἐστέ. Λέγεται ἐν ψαλμ. ΠΒ', 6.

Γ'—Ὁ Κύριος ἀναπτύσσει ἐνταῦθα τὴν ἔννοιαν ὅτι Αὐτὸς ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι συγχρόνως καὶ Θεός. Διότι λέγει. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἑσμέν.—εἴμεθα ἐν. Καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ.

27.—Παραβολή τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου.

Α' ἐνεδιδύσκετο. ἐφοροῦσε· πορφύραν. ἔνδυμα πορφυροῦν—κόκκινον—πολύτιμον. καὶ βύσσον. ἔνδυμα ὁμοίως πολύτιμον κυανοῦν. τὸ ἓνα ἦτο μάλλινον, τὸ δεύτερον βαμβακερὸν ἢ λινοῦ. ἐβέβλητο. εἶχε ῥίψαι ἑαυτὸν. ἠλικωμένος. πληγωμένος. πυλῶν. ἢ ἐξώποτα. ἀπενεχθῆναι. νὰ ἀπενεχθῆ. νὰ ὀδηγηθῆ ὑπάρχων ἐν βασάνοις. βασανιζόμενος. ἵνα βάψῃ. βουτήσῃ. καταψύξῃ. δροσίσῃ. ὀδυνῶμαι. ὑποφέρω· βασανίζομαι. ἀπέλαβες. ἀπόλαυσες, παρακαλεῖται. παρηγορεῖται, χαίρει. ἐπὶ πᾶσι τούτοις. ἐκτὸς τούτων. ἐστήρικται. ὑπάρχει. ἐρωτῶ, παρακαλῶ. διαμαρτύρηται. διδάξῃ ὡς μάρτυς αὐτόπτης. πεισθῆσονται. θὰ πεισθοῦν.

Β'—*Λάζαρος*. ὄνομα συνηθισμένον μεταξὺ τῶν Ἑβραίων. Κόλπος Ἀβραάμ. Λέγεται ὁ τόπος ὅπου αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, εἰς τὸν Ἄϊδην.

Γ'—Ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἔχει σκοπὸν νὰ προειδοποιήσῃ τοὺς ἀσπλάχνους πλουσίους περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτοὺς τιμωρίας, νὰ διδάξῃ δὲ παρηγορήσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς δυστυχεῖς καὶ πτωχοὺς περὶ τῆς μελλούσης μακαριότητος.

28.—Ὁ Θεὸς εἰσακούει τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.

Α'—*δεῖν*, ὅτι πρέπει. μὴ ἐκκακεῖν. νὰ μὴ κουράζωνται, βαριῶνται ἀποθαρρύνονται. ἐκδίκησόν με. προστάτευσέ με, ὑπερασπίσου με. διὰ γε τὸ παρέχειν μοι. ἐπειδὴ μὲ ἐνοχλῆ...ὀπωπιάζει με. μὲ ἐντροπιάζει, μὲ ἐνοχλῆ (ὑπόπια λέγονται τὰ κάτωθεν τῶν ὀφθαλμῶν μέλανα-σημεῖα, τὰ προξενούμενα ἀπὸ γρονθοκοπήματα), ἐν τάχει. ταχέως. ἐλθὼν. ὅταν ἔλθῃ ἐν δόξῃ. τὴν πίστιν. τοὺς πιστοὺς, πολλοὺς πιστεύοντας. ἐφ' ἑαυτοῖς. εἰς τὸν ἑαυτὸν τους. ἐξουθενοῦντας. περιφρονοῦντας. προσεύξασθαι. ἵνα μὲ στάσιν ἀγέρωχον προσευχῶν. πρὸς ἑαυτὸν. καθ' ἑαυτὸν. μοιχοί. ἀνήθικοι. δις τοῦ Σαββάτου. δι· τῆς ἑβδομάδος. ἀποδεκατῶ. δίδω—μοιράζω—τὸ 1)10 τῶν ὄσων κερδίζω. ἐστὼς. ἱστάμενος· ὄρθιος. ἐπάρα. νὰ σηκώσῃ. ἰλάσθη· τί μοι. συγχώρησέ με. ἐλέησέ με. ὁ Θεός. Θεέ μου. δειδικαιωμένος. συγχωρημένος.

Β'—*Φαρισαῖος*. Λέξις ἑβραϊκῆ, ἢ ὅποια σημαίνει τὸν καθαρὸν ἠθικῶς, τὸν ἀναμάρτητον, τὸν χωρισμένον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οὗτοι ὅμως ἦσαν τὸ ἀντίθετον, ἁμαρτωλοί. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τοὺς ἀποκαλεῖ ὑποκριτάς. Τελώνης. Περὶ τούτου εἵπομεν εἰς προηγούμενα μαθήματα. Κεφ....15.

Γ'—Ὁ Κύριος μᾶς διδάσκει α') ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκιάωμεν προσεχόμενοι καὶ β') ἢ προσευχὴ μας γίνεται μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι εἴμεθα ἁμαρτωλοί.

29.—Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ ἀρχιελῶνης Ζακχαῖος.

Α'—*εἰσελθὼν διήρχετο*. ἀφοῦ ἐμπῆκε μέσα εἰς τὴν Ἱερουζαλήμ ἐπέθναγε ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς. ὀνόματι. κατὰ τὸ ὄνομα. ὀνομαζόμενος.

τῆ ἡλικία, κατὰ τὸ ἀνάστημα, δι' ἐκείνης, τῆς ὁδοῦ, διέρχεσθαι. νὰ περάσῃ ὁ Ἰησοῦς, δεῖ με μείναι, πρέπει νὰ μείνω ἐγώ, καταλύσαι, νὰ μείνῃ τὸ ἀπολωλός, τὸ χαμένον, παραπλανημένον πρόβατον.

Β'—Ἰερριχώ. Ἡ πόλις τῆς Ἰουδαίας ἡ μεγάλη.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα ἀναζητήσῃ, ἀνεύρη, καὶ σώσῃ τὸν παραπλανημένον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπον.

30. Τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Α'—ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ. ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέτρου, στραφῆτε, εἰς τὸν ἀλλόγητον φρόνημα. οὐ μὴ, δὲν θά, παιδίον ἐν, ἕνα καὶ μόνον ἀρκεῖ, τοιοῦτον, δηλ. τὸ φρόνημα καὶ ὄχι τὴν ἡλικίαν, μύλος ὄνικος, ὁ μύλος, ὅστις στρέφεται διὰ τοῦ ὄνου, ὁ μέγας, (ἐν ἀντιθέσει πρὸ τὸν χειρόμυλον), οὐαὶ τῷ κόσμῳ, ἀλλοίμονον εἰς τὸν κόσμον, ἀπὸ τῶν σκανδάλων, ἀπὸ τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων, οἵτινες σκανδαλίζουσι τὸν κόσμον, κυλλός, κουτσός, ἔξελε, βγάλε, βάλε, ῥίψε, μακράν, ἐάν γένηται, ἐάν ἀνθρώπος τις ἔχη, ἀφείξ, ἀφοῦ ἀφήσῃ, οὐκ ἔστι θέλημα, δὲν θέλει ὁ Θεός, ἔλεγξον, νὰ παρατηρήσῃς, νὰ κάμῃς συστάσεις, οὐ, ὅπου.

Β'—Προσῆλθον οἱ μαθηταί, ἀντιῶσ ὁ Κύριος ἔδωκε δικαιοματά εἰς τὸν Πέτρον, Ματθ. ΙΣτ', 18. Τοῦτο παρεξήγησαν οἱ λοιποὶ Μαθηταί, καὶ τώρα ὅπου εὐρίσκονται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέτρου εἰς τὴν Καπερναοὺμ, τὸν ἐρωτοῦν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ πρωτείου τούτου. Ὁ Κύριος ὅμως ἔλαβε παιδίον «πολλὰς ἔχων ἁρετάς, ἀφέλειαν, ταπεινοφροσύνην», (Χρυσόστομος) χωρὶς νὰ ὑπερφανεύεται διὰ τοῦτο καὶ ὁ δὲ εἰς αὐτοὺς μάθημα ταπεινοφροσύνης, Σκάνδαλον. Τοιοῦτον ἐνταῦθα διὰ τοῦ μαθητᾶ ἦτο ὁ Πέτρος. Καὶ κακίξει τούτον ὁ Κύριος, Δίδει δὲ εἰς ὅλους τὴν δύναμιν τῆς δεσμεῖν καὶ λύειν τὰς ἁμαρτίας, Ἐπὶ στόματος... Ἰδε Δευτερ. ΙΘ', 15.

Γ'—Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει, ὅτι ἦλθεν ἵνα σώσῃ τὸ ἀπολωλός. Μᾶς συνιστᾷ δὲ τὴν κοινὴν προσευχὴν ἢ λατρείαν, διότι ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι ὀλίγοι χριστιανοί, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ αὐτός ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.

31. Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

Α'—ἀφήσω αὐτῷ, νὰ συγχωρήσω αὐτόν, ποσάκις, πόσες φορές, ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ, 490 φορές, δηλ. πάντοτε, συνᾶραι λόγον, νὰ λογαριασθῇ, μυρίων, δέκα χιλιάδων, (ποσὸν ἀμύθητον διὰ τὴν εποχὴν ἐκείνην), ἀποδοῦναι, νὰ πληρώσῃ, πρᾶθηται αὐτόν, νὰ πωληθῇ αὐτός καὶ ἡ γυνὴ του, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, ἀνάβαλε τὸν ἐναντίον μου θυμὸν σου, δῶσέ μου μικρὰν ἀναβολήν, ἀφήκεν αὐτῷ, τοῦ τὸ ἐχάρισεν, ἔξελθῶν, ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ κυρίου του, ἑκατὸν δηνάρια, ἑκατὸν δίδραγμα (ποσὸν ἀσήμαντον), διεσάφησαν, διηγήθησαν λεπτομερῶς, οὐκ ἔδει, δὲν ἔπρεπε, καὶ σύ.

Β'—Ἔως ἐπτάκις. Οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων—Ραββίνοι—ἐδίδασκον ὅτι μέχρι τρεῖς φορές ὀφείλει τις νὰ συγχωρῇ τὸν πλησίον

καὶ πλεον οὐ. Ὁ δὲ Πέτρος αὐξάνει εἰς ἑπτὰ. Τὸ ἑβδομηκοντάκις ἐπὶ τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν ἀριθμὸν «οὐχ ἵνα ἀριθμῶ περικλίσει τὴν συγχώρησιν, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τὸ ἄπειρον σημαίνει». (Θεοφύλακτος). Πραθῆναι. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὴν πρὸ Χριστοῦ ἐποχὴν οἱ ἄνθρωποι ἐπωλοῦντο εἰς τὰς ἀγοράς, ὅπως σήμερον πωλοῦνται τὰ ζῶα.

Γ'— Ἡ παραβολὴ ἐρμηνεύει τὴν φράσιν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ματθ. ΣΤ' 14.

32.— Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου.

Α'— Ἐκπειράζων. θέτων αὐτὸν εἰς δοκιμασίαν. ὡς σεαυτὸν. ὅπως ἐκ φύσεως ἀγαπᾷς τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ ζήσῃ. θὰ ζήσῃς, δηλ. θὰ κληρονομήσῃς τὴν αἰώνιον ζωὴν. δικαιοῦν. νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν του. κατὰ συγκυρίαν. κατὰ σύμπτωσιν. ἀντιπροῆλθεν. ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ ἀπέναντι μέρος. ὁδευῶν. ταξιδεύων. κτήνος. τὸ ζῶον του. πανδοχεῖον. ξενοδοχ. ἴον. χάρι, τόπος διανυκτερεύσεως ἀνθρώπων καὶ ζῴων. ἐξελθῶν. μέλλων νὰ ἐξέλθῃ, ἀχωρήσῃ. προσδαπανήσῃς. περισσότερον δαπανήσῃς, ἐξοδεύσῃς. ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με. ὅταν θὰ ἐπανέλθω, ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. ἐκεῖνος δ ὁποῖος τὸν ἐλέησε.

Β'— Νομικός. Ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως. Ἀγαπήσεις... Δευτερ. ΣΤ', ὁ καὶ Λευι. ΙΘ', 18. Καὶ τίς μου πλησίον. Οἱ Νομοδιδάκαλοι ἐρμήνευον ὅτι πλησίον ὁ Νόμος θεωρεῖ τὸν ἄλλον Ἑβραῖον, καὶ ὄχι καὶ τὸν οἰονδήποτε ἄλλον ἄνθρωπον Ἑβραῖον ἢ εἰδωλολάτρη. Ὁ Κύριος ἐνταῦθα διδάσκει ὅτι πλησίον εἶναι πᾶς ἄνθρωπος. Κατέβαινε. Διότι ἡ μὲν Ἱερουσαλὴμ κεῖται εἰς ὕψος, εἰς ὄροπέδιον, ἡ δὲ Ἱεριχῶ εἰς βάθος, βαθύπεδον. Σαμαρείτης. Ὁ κείτοικος τῆς Σαμαρείας, ἐχθρὸς τῶν Ἰουδαίων. Ἰωάν. Δ', 9.

Γ'— Ἡ παραβολὴ αὕτη ἔχει καὶ βαθυτάτην ἀλληγορικὴν σημασίαν, διότι παριτάνει τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν πτωσῶν τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις εἶναι τὸ Πανδοχεῖον τῆς παραβολῆς.

33.— Ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Α'— ὁ τεθνηκώς. αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποθάνει. διηκόνει. ὑπηρετοῦσε. τῶν ἀνακειμένων. τῶν συνδαιτυμόνων. λίτραν. μίαν λίτραν, (100 δράμια). πιστικῆς. ἡ νάρδος ἢ πιστικὴ, ἡ γνησία, ἀνόθευτος. πολύτιμος. ἀκριβή. (κατὰ τὸν Πλίνιον εἶχε 400 δηνάρια ἢ ἡ λίτρα τῆς νάρδου). ἐξέμαξε. ἐσπόγγισε. μετὰ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς. ἐπληρώθη. ἐγένισσε. οὐκ ἐπράθη. δὲν ἐπωλήθη. τὸ γλωσσόκομον. τὸ ταμίειον. τετήρηκεν. ἐφύλαξεν. μεθ' ἑαυτῶν. μαζί σας. ἐβουλεύσαντο. ἀπεφάσιον. ὑπήγον. ἐπήγαιναν. ὠσαννά. ὠσαν μα. ὡς ἡ ἰδική μας ζητωκραυγὴ. ζήτω. ἐδοξάσθη, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνελήφθη. ὁ ὢν. ὁ εὐρισκόμενος μαζί του, ὑπήντησεν. ὑπεδέχθη. σημεῖον. τὸ θαῦμα.

Β'—Πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα. εἰς τὰς 9 Νισάν. Νάρδος πολύτιμον ἄρωμα. Ἦλειψε. ἀπὸ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Τὴν ἐπαύριον ἡμέραν πρώτην τῆς ἐβδομάδος, ἰδικὴν μας Κυριακὴν—τῶν Βαίων—10 τοῦ μηνὸς Νισάν. Τὰ βράϊα δὲ τῶν φοινίκων ἦσαν τὰ σύμβολα τῆς νίκης. Ἐπευφήμησαν δὲ τὸν Χριστὸν ὡς νικητὴν τοῦ θανάτου, διότι ἀνέστησε τὸν Λάζαρον. Ὡσαννά Ψαλμ. ΡΙΖ'. Μὴ φοβοῦ. προφητεία τοῦ προφήτου Ζαχαρίου Θ' 9.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ Κόσμου.

34.—Τὰ σημεῖα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Α'—ἐπορεύετο. ἀπεμακρύνετο. καταλυθήσεται. γκρεμισθῆ. μελλήσετε. θὰ βαρεθῆτε. ἀκοάς. φήμας. μὴ θροεῖσθε. μὴ θορυβεῖσθε. μὴ ἀνησυχεῖτε, λιμοί. λιμός, πείνα. λοιμός. ἐπιδημία. ἀσθένεια. ᾄδινων. συμφορῶν. ψυγήσεται. θὰ κρούση, θὰ ἐλαττωθῆ. εἰς μαρτυριον. εἰς μαρτυρίαν. ἤξει. θὰ ἔλθῃ.

Β'—Ἰερὸν. Ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων. τὰς οἰκοδομάς. πολλαὶ οἰκοδομαὶ ἦταν γύρω ἀπὸ τὸν Ναόν, ὡς μέρη αὐτοῦ.

Γ'—Ταῦτα πάντα συνέβησαν κατὰ τὸ ἔτος 70 μ. Χ., ὅτε οἱ Ρωμαῖοι κατέστρεψαν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Ναόν. Ἀνάλογα θὰ εἶναι καὶ τὰ σημεῖα τῆς δευτέρας του Παρουσίας.

35.—Ὁ χρόνος τῆς ἐνδόξου παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Α'—ἐγερθήσονται. θὰ ἐμφανισθοῦν. σημεῖα τέρατα. θαύματα ἐν τοῖς ταμεῖοις. εἰς μέρη δηλ. ἰδιαιτέρα, ἀπόκρυφα. σκοτισθήσεται. θὰ σκοτισθῆ, θὰ μαυρίσῃ, θὰ χάσῃ τὴν λάμπιν του. τὸ σημεῖον τοῦ. ὁ τίμιος σταυρός. κόψονται. θὰ θρηνηθῶν. καὶ ὄψονται καὶ θὰ ἴδουν. σάλπιγξ μεγάλης φωνῆς. σάλπιγξ μεγαλόφωνος, λίαν ἠχηρά. τεσσάρων ἀνέμων. ἀπὸ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. ἀπαλός. τρυφερός. μαλακός. ἐκφύη. ἀρχίζου νὰ φυτρῶνουν. ἐπὶ θύραις. εἰς τὰς θύρας, ὁμιλεῖ δὲ διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἐννοεῖται ἡ ὑποκ. ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ. παρελεύσονται θὰ παρέλθουν, θὰ καταστραφοῦν, θὰ ἀλλάξουν. γρηγορεῖτε ἄγρυπνεῖτε. ἐστὲ ἔτοιμοι. ποῖα φυλακῆ. κατὰ ποίαν ὥραν τῆς νυκτός. ἐγρηγόρησεν ἄν. ἠδύνατο νὰ ἀγρυπνῆ εἰ ἦδει. εὐὰν ἐγνώριζεν Οὐκ ἂν εἶσσε. δὲν θὰ ἄφηνε. διορυγήναι. νὰ διορυχθῆ νὰ διαρρηχθῆ ἢ ὥρα οὐ δοκεῖται, εἰς ὥραν καθ' ἣν δὲν τὸν περιμένετε. (νομίζετε ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ).

Β'—Τότε. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐνδοξὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ὅμως οἱ Χιλιασταὶ ἢ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν ἢ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά διδάσκουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἤδη εὐρίσκεται εἰς τὴν γῆν—ἔχει ἔλθει. Ὁ ἥλιος... Ἴδε Ἡσαΐου ΙΓ' καὶ ΑΔ' Μετὰ δυνάμεως. Ἴδε Πράξ. κεφ. Α' Οὐ μὴ παρέλθῃ... Ζώντων τῶν Ἀποστόλων ἔγινεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ ἔτος 70 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ποῖα φυλακῆ. Τὴν μὲν ἡμέραν οἱ Ἑβραῖοι ἐχώριζον εἰς τέσσαρας ὥρας, τὴν δὲ νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακάς.

Γ'—Μαζὶ μὲ τὴν πρόρρησιν περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσο-

λύμων προλέγει ὁ Κύριος καὶ περὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτε θὰ κρίνῃ τοὺς ἀνθρώπους.

36— Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

Α'— τότε ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω. δέκα παρθένοις, μὲ δέκα παρθένους, μωραί, ἀνόητοι, ἀπερίσκεπτοι χρονίζοντος. ἐπειδὴ ἐχρόνιζεν, ἀργοποροῦσεν, ἐκάθειδον, ἐκοιμῶντο, μέσης δὲ νυκτός, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐκόσμησαν, ἐστόλησαν, ἤναψαν, μήποτε, μήπως, ἑαυταῖς, διὰ τὸν ἑαυτὸν σας.

Β'— Ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Αὗται ἦσαν παρὰ νυμφοὶ καὶ ἐξῆλθον ἔξω ἵνα ὑποδεχθοῦν τὸν νυμφίον ἐρχόμενον ἀπὸ τὸν οἶκον του μετὰ τῆς συνοδείας του—παρὰ νυμφῶν, γονέων κλπ. ἐν ὧρ νυκτός, ὅπως συνήθιζον τότε. Γρηγορεῖτε ὅτι..., ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα.

Γ'— Ἡ παραβολὴ μᾶς διδάσκει ὅτι πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι, ἵνα ὑποδεχθῶμεν τὸν Νυμφίον Χριστόν. ὅπως λέγει καὶ τὸ τροπάριον. «Ἴδού ὁ Νυμφίος ἔρχεται.....».

37— Ἡ εἰκὼν τῆς μελλούσης κρίσεως.

Α'— ἀφοριεῖ. θὰ χωρίσῃ, ἐρίφων, ἐριφίων, κατσιζίων. ἐξ εὐωνύμων, ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ. ἐρεῖ. θὰ εἶπῃ. τοῖς ἐκ δεξιῶν, τοῖς ἴσταμένοις εἰς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ. δεῦτε, ἔλατε. ἐνίκος δεῦρο ἔλα. ὑμῖν, χάριν ὑμῶν. ἀπὸ καταβολῆς. θεμελιώσεως, συστάσεως τοῦ κόσμου, περιεβάλατε. ἐνδύσατε. συνηγάγετε. ἐφιλοξενήσατε.—περιμαζεύσατε, ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων. ἔστω καὶ εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους, μικροτάτους, πτωχοτάτους, ἀδελφούς μου. τὸ ἰδοὺ δὲ ἐξυπακούει κατὰδειξιν μὲ τὸν δάκτυλον, διηκονήσαμέν σοι, δὲν σὲ ἐξυπηρετήσαμεν, εἰς κόλασιν, εἰς τιμωρίαν αἰώνιον.

Β'— Πρόβατα, ἐρίφια. Πρόβατα μὲν οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἀκακοὶ ὡς τὸ πρόβατον, ἐρίφια δὲ οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ τῷ διαβόλῳ. Τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καὶ ἡ αἰώνιος κόλασις εἶναι ἡτοιμασμένη μόνον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, ἦτοι τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πράττουν τὸ θέλημα τοῦ διαβόλου καὶ ὄχι τοῦ Θεοῦ.

Γ'— Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Κυρίου εἶναι ἄκρως ἀντίθετος μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Χιλιαστῶν, οἵτινες διδάσκουν ὅτι μετὰ θάνατον δὲν ὑπάρχει τιμωρία ἐνσυνείδητος.

38.— Ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

Α'— παρέλαβον καὶ ἀπήγαγον, οἱ στρατιῶται, ὁ ἐκατόνταρχος κλπ. βραστάζων, ὁ Ἰησοῦς, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μέσον, εἰς τὴν μέσην, τίτλον, ἐπιγραφὴν, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντός, ἐκ τῶν ἄνωθεν ἕως κάτω ὑφαντός, δι' ὅλου τοῦ ὑφάσματος, λάχωμεν, ἃς βάλαμεν κλῆρον, εἰστήκεισαν, εἶχον σταθῆ, παρενρίσκοντο, μετὰ τοῦτο, δηλ. μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς μητροῦς του.

ειδώς γνωρίζων. τετέλεσται. ἔχουν τελειώσει, πάντα ὅσα προώρισεν ὁ Θεὸς νὰ πάθῃ. μεστόν. πλήρες. οἱ δέ. στρατιῶται, σταυρωταί. πλησαντες. γεμίσαντες. ὕσώπω. ἀφοῦ τὸν ἐτοποθέτησαν—τὸν σλόγον—εἰς μικρὸ ἕλυτον κοντὸν ἀπὸ ὕσσωπον. προσήνεγκαν. ἐπλησίωσαν. ἠρώτησαν. παρεκάλεσαν. κατεαγῶσιν. τσακισθοῦν, συντριβοῦν. ἀρθώσιν. ἐνταφιασθοῦν τὰ σώματα. ἤδη τεθνηκότα. νὰ ἔχη ἤδη πεθάνη. λόγῃ. διὰ τῆς λόγῃς, μετὴν λόγῃν. ἔνυξε. ἐτρύπησεν, ἐκέντησεν. μεμαρτύρηκε. ἀντὶ μαρτυρεῖ. κεκρυμμένος. κρυφός. ἵνα ἄρη σηκώσῃ, ἐνταφιάσῃ. ἔδησαν. ἔδεσαν, ἐτύλιξαν. ὀθονίοις. μετὸ ὀθόνια, σινδόνια. ἔθος. συνήθεια. καινόν. καινούργιο. οὐδέπω οὐδεὶς. μέχρι τότε δὲν εἶχε ταφῇ ἀκόμη κανεῖς, διὰ τὴν παρασκευὴν. ἔνεκα τῆς ὀνοούπω ἐκπνεύσεως Παρασκευῆς τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἐπετρέπετο ὁ ἐνταφιασμός, ἐγγύς. πλησίον.

Β'—Γολγοθᾶς. λέξις—τοπωνυμία—ἑβραϊκῆ, ἡ ὁποία ἐξηγεῖται Κρανίου τόπος. Ἀπὸ τὸ σῆμα του. Ἦτο δὲ ἔξω τῆς πόλεως. δύο ἄλλους. Ἐσταύρωσαν δύο ἄλλους κακούργους—ληστές, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ποῦξίν των. **ΙΗΣΟΥΣ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.—ΓΕΣΟΥΑ ΝΑΤΣΟΡΑ ΜΕΛΕΧ ΓΙΑΧΟΥΝΙ Ι.** **JESUS NASOREUS REX JUDEORUM.** Μὴ γράφῃ. Διότι οὔτοι δὲν ἀνεγνώρισον τὸν Ἰησοῦν ὡς βασιλεῦα των, ἢ μὴ τὸν Καίσαρα, ὅπως εἶπον ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου. Ἰωάν. ΙΘ' 15. ὁ χιτῶν εἶναι τὸ ἐξωτερικόν—μάλλινον—ἐνδύμα, ἐπανωφόρι. Διμερίσαντο. Ἴδε Ψαλμ. ΚΒ', 18. καὶ ἡ ἀδελφή. εἶναι ἡ Σαλόμη ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἴδου ὁ υἱός σου... Ὁ Κύριος δὲν ἠθέλε νὰ παρίσταται ἡ ἀγία αὐτοῦ μήτηρ κατὰ τὰς δραματικὰς αὐτὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του καὶ παραδίδει αὐτὴν εἰς τὸν μαθητὴν του Ἰωάννην ἵνα τὴν προστατεύῃ. καὶ ὕσώπω. ἴσως νὰ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ λάθους τοῦ ἀντιγραφέως, ὅστις τῶ—ἔσσωπῃ περιθέντες» ἀνέγνωσεν ὕσώπω θέντες ἢ περιθέντες. Ἦτο δὲ ὁ ὕσός, βραγὺ Ρωμαϊκὸν ἀκόντιον. Τετέλεσται. Τὸ ἔργον. ἐν τῷ σαββάτῳ. Ὁ Ἑβραϊκὸς—Νόμος δὲν ἐπέτρεπε νὰ μείνῃ ἄταφος ὁ νεκρὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ διὰ τοῦ Πάσχα, καὶ μάλιστα ὁ ἐσταυρωμένος. Δευτερ. ΚΑ', 29. Ὁ ἑωρακὼς. Οὗτος εἶναι ὁ γράφων ταῦτα εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης. Ὅστοθ'... Ἴδε Ἐξὸδ. ΙΒ', 46. Ἀριθ. Θ', 12. Ψαλμ. ΛΔ', 20 καὶ Ζαχαρ. ΙΒ' 10. Νικόδημος. Ἰωάν. Γ' 2.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἔγινεν ὁ ἄμνος ὁ αἴων τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου.

39. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

Α'—ὄψε. ὄργα. ἐπιφωσκούση. κατὰ τὴν ἐπιφώσκουσαν, ὅτε ἤρχιζε νὰ ἐξημερώνῃ. μία τῶν σαββάτων. ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἡ ἰδική μας Κυριακή. ἢ ἄλλη Μαρία. ἢ μήτηρ Ἰακώβου καὶ Ἰωσή. θεωρησαί. νὰ ἐπιθεωρήσῃ. ἢ ἰδέα. ἢ ὄψις, ἐσειοθησαν. ἐταράχθησαν, κατετρόμαξαν. οἱ τηροῦντες. οἱ φυλάσσοντες στρατιῶται. ὦσε. σᾶν, νεκροί, ἐλιποθήμησαν. ἀποκριθεῖς. λαβὼν τὸν λόγον. οὐκ ἔστιν ὄδε. δὲν εἶναι ἐδῶ. ἠγέρθη. ἐσηκώθη. ἀνέστη. προάγει.

ὄμας, προπορεύεται καὶ σᾶς περιμένει. ἔδραμον. ἔτρεξαν. ἀπαγγέλλαι. νὰ εἰδοποιήσουν. ἐκράτησαν. ἔπιασαν. ἐκβεβλήκει. εἶχεν ἐκβληθῆ, ἐκδιωχθῆ. τοῖς γενομένοις. εἰς τοὺς μαθητὰς του. πενθοῦσαι καὶ κλαίουσι. εἶναι δοτ. πληθ. οἱ ὅποιοι ἐπένθουν καὶ ἔκλαιον. ἠπίστησαν. δὲν ἐπίστευσαν. περιπατοῦσιν. δοτικὴ ὑποκ. δυσίν. εἰς δύο ἐξ αὐτῶν περιπατοῦντας. Ἴδε Λουκ. ΚΔ' 13. μετέβαινον εἰς Ἐμμαούς. ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ. μὲ ἄλλην μορφήν τοῦ συνοδοιπόρου. ἀνακειμένοις. ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἔνδεκα ἀνέκειντο, ἦσαν συγκεντρωμένοι ὅλοι μαζί. Ἴδε Ἰωάν. Κ' 19. ὠνείδισε, ἔψεξε, ἐκατηγόρησε, παρετήρησε. πάση τῇ κτήσει. εἰς ὅλον τὸν κόσμον. κατακριθήσεται. θὰ κατακριθῆ. οὐ ἔτάξατο. ὅπου ἔταξε. προεῖπεν. τηρεῖν. νὰ φυλάττουν, νὰ πράττουν. ἐνετειλάμην. διέταξα. εἰμί. εἶμαι. συνιέναι. νὰ ἐννοοῦν. εἰς ἄφεςιν. συγχώρησιν. ἐπαγγελίαν. τὴν ὑπόσχασιν, ἣν ὁ Πατὴρ μου ὑπέσχεθη.

Β'—*Σαββάτων*. Σάββατα λέγεται ἡ ὅλη ἑβδομάς ἀπὸ τὴν κυριώτεραν ἡμέραν, αὐτῆς. Ἐκράτησαν τοὺς πόδας. Τὸν προσεκύνησαν ὡς Θεόν. Ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς. περὶ τούτου ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ἰωάν.

Κ', Ι. Ἐδίστασαν Διότι ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον φάντασμα—πνῦμα—ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς ΚΔ', 36—42. Πολλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα. Μερικὰ ἐκ τούτων ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης ΚΑ'.

Γ'—Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ θεμελιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἡ ἀπαρχὴ καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως. (Α' Κορινθ. ΙΕ'. 20).

40—Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Α'—*κατ' ἰδίαν*. ἰδιαίτως. μετεμορφώθη. ἤλλαξεν μορφήν. Ἰωφθησαν αὐτοῖς. ἐφανερώθησαν εἰς αὐτοὺς. ὧδε εἶναι, νὰ μὲνωμεν ἐδῶ ἐπάνω. ἤψατο. ἤγγισε. ἔπιασε. ἐπάραντες. ὑψώσαντες. τὸν πρῶτον λόγον. τὸ πρῶτον βιβλίον. Εἶναι δὲ τούτο τὸ Κατὰ Λουκᾶν ὄγιον Εὐαγγέλιον. ἐποηισάμην. ἔγραψα, ἐντειλάμενος. ἀφοῦ ἔδωκε τὰς τελευταίας του ἐντολάς, παραγγελίας. οἷς. εἰς τοὺς ὁποίους μαθητὰς του καὶ ἀποστόλους. τεκμηρίοις. μὴ πολλὰς ἀποδείξεις, ἐμφανίσεις ὀπιτανόμενος. ἐμφανιζόμενος. συναλιζόμενος, συναναστρεφόμενος. ὕδατι. ἐν τῷ ὕδατι. μέσα εἰς τὸ νερό. οὐ μετὰ πολλὰς... μετ' ὀλίγας ἡμέρας—ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεώς του. εἰ ἀποκαθιστόναις. θὰ ἀποκαταστήσης κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον—τὴν ἐποχὴν. οὐχ ὡμῶν... δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός σας νὰ γνωρίζετε. ἐπάρας. ὑψώσας. διέστη, ἐχωρίσθη. ἐπήρθη. ὑψώθη. ὑπέλαβεν. ἔκρυψεν. ὡς ἦσαν ἀτενίζοντες. ὅπως ἦσαν ἐκστατικοὶ ἀτενίζοντες... ἄνδρες δύο. δύο ἄγγελοι. παρειοτήκεισαν. ἐστάθησαν κοντὰ των. οὕτως. τοιοῦτοτρόπως, ὅπως ὄν τρόπον.—καταμένοντες. διαμένοντες. ἦσαν προσκαρτεροῦντες. προσεκαρτέρουν. ὁμοθυμαδόν. μὲ μίαν θέλησιν. τῇ δεήσει. εἰς τὴν παράκλησιν.

Β'—*Μεθ' ἡμέρας* ἔξ. ἀπὸ τῆς γνωστῆς ὁμολογίας τοῦ Πέτρου. ἴδε κεφ. 25. ὄρος ὑψηλόν. Εἶναι τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας Θυβῶρ. Ποίησωμεν τρεῖς σκηνάς. Τοῦτο λέγει ὁ Πέτρος πρὸς ἀποφυγὴν

τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου. Οὗτος ἐστίν. Τοῦτο εἶπεν ὁ Πατὴρ καὶ εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ. Ἴδε κεφ. I. Παρουσιάσθη δὲ ὁ Σωτὴρ τότε ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεόφιλε. Πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ κυρίου. εἰς ὃν ὁ Λουκᾶς ἦτο δοῦλος, καὶ ὅστις ἀπληθυνθῆναι τοῦτον κατόλιν. Πρὸς αὐτὸν ἔξ γεννηνοσούνης ὁ Λουκᾶς ἀφιερώνει τὰ δύο του βιβλία Εὐαγγέλιον καὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἴδε καὶ Εὐαγ. Α' κεφ. Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες. Οἱ Ἀπόστολοι ἐνόμισαν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ Χριστὸς ἐπρόκειτο νὰ ἰδρῆσῃ τὴν Βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλὰ ὁ Κύριος ἐνόει τὴν ἰδρῆσιν τῆς Πνευματικῆς Βασιλείας του, δηλ. τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἰδρῆθη τιν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους ἐκείνου 33 μ. Χ. Σαββάτου ἔχον ὁδόν. Οἱ νομαδεῖται τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐρμηνεύοντες τὴν τετάρτην ἐντολὴν ἀπηγόρευον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ αὐτὴν τιν ὁδοιπορίαν, ἐπέτρεπον δὲ τὸν περιπάτου καὶ τὴν διάνυσιν δρόμου ἵνα μεταβῆ τις εἰς τὴν Συναγωγὴν μέχρι ἔξ σταδίων ἢ ἐνός ρωμαϊκοῦ μιλίου ἢ 1500 μέτρων. Ἰερὸν. Ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων. Ὑπερῶν. Ἐκεῖ ὅπου ἐγένετο ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος καὶ αἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς του μετὰ τὴν Ἀνάστασιν του. Ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Ἀδελφοί τι ὁ Ἰησοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν Κ. Δ. ὁ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Ἰούδας καὶ Σίμων καὶ ἀδελφοί. Ἴδε Ματθ. II' 53. καὶ Μάρκ. ΣΤ' I.

Γ'—Ἡ Μεταμόρφωσις καὶ ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου φανερώουσι ὅλην τὴν θείαν δόξαν αὐτοῦ. Καὶ ἐκεῖ μὲν νομαζέσασαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐνταῦθα δὲ λέγεται ὅτι ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ ἐν ὑψηλοῖς, τιμηθεὶς ὡς Θεὸς διὰ τὸ κοσμοσωτήριον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐλθὼν εἰς τὸν Κόσμον ἐπέτελεσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία εἰς τοὺς αἰῶνας.

ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ Ἀθῆναι τῆ 25 Σεπτεμβρίου 1947
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Π ρ ὶ ς

Τὸν Ἐλλογιμώτατον κ. **Χρῆστον Ἐνσελεύδη**
Καθηγητὴν, Θεολόγον

Ε Ν Τ Α Υ Θ Α

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, διεξεληθόντος, ἐντολῆ Ἀυτῆς, τὸ ὑπ' ὀψων διὰ τὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσεως συγγραφεὶν φιλοπόνως βιβλίον «ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ», ἐγκρίνει καὶ ἐπευλογεῖ τὸ πόνημα τοῦτο, καθόσον οὐδὲν περιέχεται ἐν αὐτῷ τὸ ἀπᾶν πρὸς τὰ Δόγματα καὶ τὰς Παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀθηνῶν ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ
Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΚΟΝΤΖΙΑΣ